

ΔΕΚΑΠΕΝΘΗΜΕΡΗ ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΗ ΕΠΙΘΕΩΡΗΣΗ

αντί

Περίοδος Β'
Τεύχος 473
Παρασκευή
23 Αυγούστου 1991
Δρχ. 250

Όλη η εξουσία στα τανκς

...ΤΟ ΑΚΟΥΣΑ
ΣΤΟΝ SKY!

BBDO ATHENS

ΕΝΗΜΕΡΩΘΕΙΤΕ ΜΕ ΤΟΝ ΠΡΩΤΟ*

Στο ραδιόφωνό σας θα βρείτε μέρα-νύχτα τους λόγους που έφεραν τον SKY 100,4 στην πρώτη θέση ακροαματικότητας.

• Περίοδος Β'
• Χρόνος 18ος
• Τεύχος 473
Παρασκευή 23 Αυγούστου 1991
Δρχ. 250

**ΔΕΚΑΠΕΝΘΗΜΕΡΗ
ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΗ
ΕΠΙΘΕΩΡΗΣΗ**
Δημοχάρους 60 • 115 21 ΑΘΗΝΑ
Τηλ: 72.32.713 - 72.49.300
72.32.819 - 72.48.240
FAX: 72.26.107 - TELEX: 214179 ANTI

- Εκδότης:
ΧΡΗΣΤΟΣ ΠΑΠΟΥΤΣΑΚΗΣ
Δεινοκράτους 131
115 21 Αθήνα
- Διαφήμισεις:
Γραμματεία-Λογιστήριο:
ΤΑΣΙΑ ΡΟΥΜΠΟΥ
- Σελιδοποίηση, Μοντάζ:
ΤΑΣΙΑ ΛΕΒΟΝ
ΜΑΡΙΑ ΚΑΝΕΛΛΟΠΟΥΛΟΥ
- Φωτοστοιχειοθεσία —
Αναπαραγωγή φιλμς:
«ΠΟΛΥΤΥΠΟ»
Δημοχάρους 60
Τηλ. 72.49.300
- Εκτύπωση:
Νέος Παρνασσός Α.Ε.
Παλλήνη Αττικής 15 344
160 Χιλ. Λεωφ. Μαραθώνος
Τηλ. 66.65.081

- Κάθε ενυπόγραφο άρθρο
εκφράζει τις απόψεις του
συγγραφέα του.
- Χειρόγραφα δεν
επιστρέφονται.

ΣΥΝΔΡΟΜΕΣ

Εσωτερικού
Εξαμ. 2.700 δρχ.
Ετήσια 5.400
Ετήσια Οργανισμών,
Τραπεζών, κτλ.: 20.000 δρχ.
Φοιτητική ετήσια: 4.800

Εξωτερικού
Ευρώπη - Μεσογ. χώρες:
εξάμηνη: δολ. 27
ετήσια: δολ. 54
Η.Π.Α. - Καναδάς - Αν. Ασία -
Αυστραλία - Ωκεανία:
εξάμηνη: δολ. 30
ετήσια: δολ. 60

- Εμβάσματα, επιταγές:
ΧΡΗΣΤΟΣ ΠΑΠΟΥΤΣΑΚΗΣ
Δημοχάρους 60
115 21 ΑΘΗΝΑ

ΤΙΜΗ ΤΕΥΧΟΥΣ: δρχ. 250
ΠΑΛΙΑ ΤΕΥΧΗ: δρχ. 350

ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΔΙΑΘΕΣΗ

- Για τα βιβλιοπωλεία
της Αθήνας:
Περιοδικό «ANTI»
Δημοχάρους 60
τηλ.: 72.32.713 - 72.48.240
- Για τα βιβλιοπωλεία
Β. Ελλάδας:
Κέντρο του βιβλίου.
Α. Πουλουκτσή και Σια Ε.Ε.
Λασσάνη 9,
Τηλ. (031) 285.857
546 22 Θεσσαλονίκη

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΠΕΡΕΣΤΡΟΪΚΑ ΚΑΙ ΠΡΑΞΙΚΟΠΗΜΑ

11-18

Ένας εκτεταμένος φακέλος για τα όσα προηγήθηκαν, συνέχισαν και μέλλονται στην ΕΣΣΔ. Ο Στ. Κούλογλου μεταφέρει το κλίμα που επικρατεί στην σοβιετική πρωτεύουσα και ανιχνεύει τις προοπτικές που διανοίγονται. Ο Χρ. Λαζαρίδης καταθέτει ένα προφητικό κείμενο για τον Μ. Γκορμπατσώφ και ο Στ. Σατάλιν σκιαγραφεί το πορτραίτο των πραξικοπηματιών. Ακόμη, οι κυριότεροι σταθμοί της περεστρόικα και οι πρώτες 12 ώρες του πραξικοπήματος.

ΒΟΡΕΙΟΗΠΕΙΡΩΤΕΣ: Το δράμα συνεχίζεται

19-23

Ένα συγκλονιστικό ρεπορτάζ του Νίκου Αναγνώστη και της Χριστίνας Τσικόλα για την κατάσταση, την ψυχολογία και τις προσδοκίες του βορειοηπειρωτικού στοιχείου. Και μια επιστολή άνευ σχολίων...

ΣΥΝΕΝΤΕΥΞΗ

30-33

() υπουργός Εθνικής Οικονομίας Ευθύμιος Χριστοδούλου μιλά στο ANTI για την κυβερνητική πολιτική

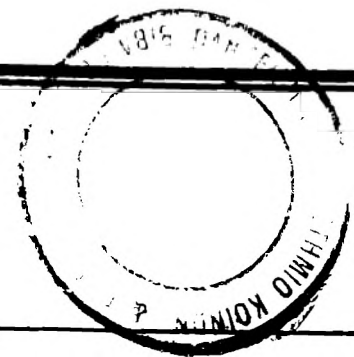
ΕΘΝΙΚΗ ΠΑΙΔΕΙΑ

36-42

Μια απόπειρα διαλόγου μέσα από τις στήλες του ANTI καθώς ο διάλογος μεταξύ των ενδιαφερομένων γύρω από ένα τραπέζι φαίνεται να αργεί. Ο υπουργός Παιδείας Γ. Σουφλιάς μιλά αποκλειστικά στο ANTI.

Γράφουν ακόμη:

Με αφορμή τις τελευταίες εξελίξεις στο Κυπριακό ο πρέσβυς Μ. Δούντας διαβλέπει το ενδεχόμενο παράλληλων βίων μεταξύ των υπουργών Σαμαρά και Ιακώβου (σελ. 28), ο Ρεπόρτερ γράφει για την δίκη Κοσκωτά που επαναλαμβάνεται από τη Δευτέρα (σελ. 27), ο Χ.Γ.Π. για το Κουρδικό (σελ. 34), ο Γ. Τζιρτζιλάκης για τα παράνομα χτίσματα (σελ. 43) και ο Ακ. Μπογιατζής για την ανακύκλωση των πλαστικών (σελ. 44).

ΝΤΟΚΟΥΜΕΝΤΟ

Συγκλονιστικές μαρτυρίες για τις σταλινικές διώξεις που υπέστη η ελληνική μειονότητα στην ΕΣΣΔ. Ο Στ. Κούλογλου παρουσιάζει το βιβλίο του Ιβάν Παπαδόπουλου από τον Καύκασο.

ΣΕΛ. 24-26

ΜΟΝΙΜΕΣ ΣΤΗΛΕΣ

ΓΕΛΟΙΟΓΡΑΦΙΑ	5
Στάθης	
ΠΟΛΙΤΙΚΟ	
ΔΕΚΑΠΕΝΘΗΜΕΡΟ	6
Περισσός: Εχάσαμε τη	
χούντα «μας» - STOP	
ΑΝΤΗΝΩΡ	
ΑΝΤΙΘΕΣΕΙΣ	8
ΜΕΣΑ ΣΤΗΝ	
ΕΝΗΜΕΡΩΣΗ	10
ΔΙΑΛΟΓΟΣ	46
ΕΠΙΣΗΜΑΙΝΟΥΜΕ	49

Η Ελλάδα συμμετέχει στην 5η Μπιεννάλε Αρχιτεκτονικής της Βενετίας με τρεις εκθέσεις, εκ των οποίων η μία έγινε με πρωτοβουλία του περιοδικού ΤΕΥΧΟΣ. Για την έκθεση αυτή, καθώς και για τα προβλήματα της τέχνης τους συζητούν τέσσερις εκπρόσωποι του ΤΕΥΧΟΥΣ. Ακόμη, ο ζωγράφος Χρόνης Υπότσου γράφει για τον Γιαννούλη Χαλεπά, στην επέτειο των 140 χρόνων από την γέννησή του.

Όλη η εξουσία στα τανκς

•
•

● «Για μας ισχύουν δυο σταθερές προκειμένου να εκτιμήσουμε την πορεία των εξελίξεων. Κατά πόσον θα διατηρηθούν οι δομές του σοσιαλισμού και η διατήρηση της ΕΣΣΔ ως Ένωσης Σοσιαλιστικών Δημοκρατιών».

Αλέκα Παπαρήγα, 19 Αυγούστου

● «Εμείς σαν κόμμα, λογικά να το δει κανένας, πριν απ' όλα, από, τα αποτελέσματα θα κρίνουμε τις εξελίξεις αν είναι θετικές και σε ποια κατεύθυνση. Και με την έννοια αυτή, εμείς έχουμε σαν σταθερό κριτήριο πρώτα απ' όλα αν ο σοσιαλισμός θα ενισχύεται ή θα αδυνατίζει».

Δημήτρης Γόντικας, 20 Αυγούστου

● «Η επιτροπή δεν έτυχε της υποστήριξης του λαού και δεν μπόρεσε να υλοποιήσει αυτές τις διακηρύξεις, όσο θετικές και αν ήταν».

Χαρίλαος Φλωράκης, 21 Αυγούστου

● «Βεβαίως. Σε όλες τις καταστάσεις έκτακτης ανάγκης κατεβαίνουν τα τανκς».

Ορέστης Κολοζώφ, 20 Αυγούστου

● Η Δημοκρατία έχει τα όριά της».

Κώστας Τσολάκης, 19 Αυγούστου

● «Οι εξελίξεις ήταν αναπόφευκτες».

Μήτσος Κωστόπουλος, 20 Αυγούστου

● «Θετικές οι εξελίξεις».

Μάκης Μαΐλης, 19 Αυγούστου

Με το σύνθημα «όλη η εξουσία στα σοβιέτ» ο Λένιν ηγήθηκε της Οκτωβριανής επανάστασης.

74 χρόνια αργότερα οι εικονολάτρες του Περισσού θα μπορούσαν να δικαιολογήσουν την κάθοδο των τανκς στους δρόμους της Μόσχας —και πιθανόν και αλλού— και να υπερασπιστούν την άνοδο στην εξουσία αυτών που τα κατέβασαν. Αρκεί κάτι τέτοιο να είχε «θετικά αποτελέσματα για το μέλλον του σοσιαλισμού».

Πρόκειται περί κυνικών; περί δημοκόπων; περί τρελλών; περί ατόμων που έχουν χάσει κάθε επαφή με την πραγματικότητα; Όπως και να έχει η εποχή μας αλλά και τα όσα επικίνδυνα και τραγελαφικά συνέβησαν τις ημέρες αυτές στην Σοβιετική Ένωση δεν αφήνουν κανένα περιθώριο ενασχόλησης, καθ' οιονδήποτε τρόπο, με τους εικονολάτρες και τους κοντούς φαλμούς τους.

Θα τους βοηθούσε άραγε η περιφρόνησή μας;

ΑΛΕΚΑ, ΓΥΡΙΖΕΙ
ΠΙΣΩ ΤΟ
ΑΛΕΞΙΠΤΟΤΟ;...

ΟΧ! ΜΗ ΜΟΥ
ΠΕΙΣ ΟΤΙ ΑΠΕΤΥΧΕ
ΤΟ ΠΡΑΞΙΒΟΤΗΜΑ...

83^η ΑΕΡΟΜΕΤΑΦΕ-
ΡΟΜΕΝΗ ΚΟΒ

ΑΛΕΚΑ, ΘΑ ΚΙΝΗΘΟΥΜΕ
ΣΕ ΘΕΤΙΚΗ ΚΑΤΕΥΘΥΝΣΗ,
ΧΩΡΙΣ ΑΛΕΞΙΠΤΟΤΟ;...

ΣΤΑΘΗΣ VIII 91

Περισσότεροι: Εχάσαμε τη χούντα «μας» - STOP

ΗΤΑΝ ΦΥΣΙΚΟ: Το πραξικόπημα των σκληροπυρηνικών της Μόσχας να καταδικασθεί από σύσσωμη τη διεθνή κοινότητα, από τους ελεύθερους λαούς του κόσμου, από τον ίδιο τον σοβιετικό λαό. Και από την καταδίκη αυτή δεν μπορούσε να απουσιάσει, βέβαια, η Ελλάδα: Πρόεδρος της Δημοκρατίας, κυβέρνηση, Βουλή, πολιτικά κόμματα, δεξιοί, αριστεροί, κεντρώοι, όλοι, με μια φωνή, κατήγγειλαν την εκτροπή, διαδηλώνοντας —παράλληλα— την αλληλεγγύη τους «στις δυνάμεις της περεστρόικα και της δημοκρατίας». Μοναδική εξαίρεση: Οι συντηρητικοί του Περισσού και τα εκτοπλάσματα του Ταύρου.

ΓΙΑ ΤΗΝ ηγεσία του Περισσού, η ανατροπή του Μιχαήλ Γκορμπατσώφ, η χάθος των τανκς στους δρόμους, τα διατάγματα της «Επιτροπής Σωτηρίας» («αποφασίζομεν και διατάσσομεν»), το κλείσιμο εφημερίδων, η επιβολή λογοκρισίας, η απαγόρευση απεργιών, οι πρώτοι νεκροί έξω από το Ρωσικό Κοινοβούλιο, ο βιασμός ανθρωπίνων δικαιωμάτων, η προοπτική ενός αβυσσαλέου εμφυλίου πολέμου, όλα αυτά, συνιστούν... «θετική εξέλιξη», η οποία —εν καιρώ!— θα μπορούσε να βοηθήσει στην «αναζωογόνηση του σοσιαλισμού στην Σοβιετική Ένωση»!

ΟΙΣΤΟΙ ΓΙΑ τους φασιστοειδείς του Ταύρου, υπεδέχθησαν την ανατροπή του Γκορμπατσώφ με αλαλαγμούς χαράς και ευφροσύνης. Κάπου, μάλιστα, επιχείρησαν να δώσουν και ...«θεωρητική επένδυση» στη δογματική τους τύφλωση, υποστηρίζοντας ότι είναι «προς το συμφέρον των μικρών λαών η ύπαρξη δύο ισχυρών υπερδυνάμεων» —διάβαζε η επάνοδος στην διπολική διαίρεση του κόσμου!

ΠΑΡΑΜΕΝΕΙ γεγονός ότι ο Ταύρος, τη φορά αυτή, διαφοροποιήθηκε από την «γραμμή» που εξέφρασε η ανακοίνωση του ΠΑΣΟΚ σε σχέση με το πραξικόπημα στην Μόσχα... Αλλά αυτό έχει την εξήγησή του: «Δεν είναι υποχρεωτικό —δήλωσε ο γραμματέας του ΠΑΣΟΚ, κ. Άκης Τσοχατζόπουλος, που ρωτήθηκε σχετικά— ό,τι γράφει η "Αυριανή" να εκφράζει το ΠΑΣΟΚ και ό,τι λέει το ΠΑΣΟΚ να το γράφει η "Αυριανή"»... Σωστά. Άλλωστε, οι δε-

σμοί —ιδεολογικοί, συναισθηματικοί, κ.λπ.— που ενώνουν το ΠΑΣΟΚ με τον αυριανισμό, δεν πρόκειται να διαταραχθούν, επειδή έλαχε, απέναντι σε ένα συγκεκριμένο γεγονός, οι θέσεις Α. Παπανδρέου και αδελφών Κουρή να μη συμπέσουν!

ΔΕΣΜΟΥΣ, όμως, με τον αυριανισμό διατηρούν και ορισμένα επιφανή στελέχη του ΚΚΕ, τα οποία, στην περίπτωση Γκορμπατσώφ, βρέθηκαν να συμπλέουν απολύτως. Χαρακτηριστική η περίπτωση του Δημ. Γόντικα, μέλους του Π.Γ. του ΚΚΕ, ο οποίος —διαφοριζόμενος «ελαφρώς» από την ανακοίνωση του κόμματος— τα είπε έξω από τα δόντια: «Για ποιο πραξικόπημα ομιλείτε, κύριοι, ιδιαίτερα σεις που θέλετε να λέγεσθε αριστεροί»; —αναρωτήθηκε, έμπλεως οργής, από τα μικρόφωνα του «902»... «Η Σοβιετική Ένωση δεν είναι ούτε Σουρινάμ (Σημ.: «ΑΝΤΙ»: κράτος στο ΒΑ τμήμα της Ν. Αμερικής...), ούτε Αϊτή»... Συνεπώς, εφόσον η ΕΣΣΔ δεν ανήκει γεωγραφικά στην ...Λατινική Αμερική δεν νομιμοποιείσθε όταν ομιλείτε περί πραξικοπήματος! Άλλο τα τανκς όταν κυλούν στους δρόμους της Παραμαρίμπα (πρωτεύουσας του Σουρινάμ...) ή του Πορτ-ο-Πρενς (πρωτεύουσας της Αϊτής...) και άλλο όταν κυλούν στους δρόμους της Μόσχας...

ΣΤΗ «ΣΥΖΗΤΗΣΗ» παρενεβλήθη και ο «Ριζοσπάστης», σε τόνους χαμηλούς: Ναι, βέβαια, «για ό,τι συμβαίνει σήμερα στην ΕΣΣΔ —έγραφε— ασφαλώς υπάρχει λόγος και αντίλογος»... Όμως, εφόσον η «Κρατική Επιτροπή» (των πραξικοπηματιών) δηλώνει ότι «θα σεβασθεί τις διεθνείς υποχρεώσεις της χώρας», δεν δικαιολογείται η σπουδή ορισμένων Ελλήνων πολιτικών που έφθασαν να προδιαγράφουν τον κίνδυνο επιστροφής στον ψυχρό πόλεμο... Συμπέρασμα: Για να μην υπάρξει επάνοδος στον ψυχρό πόλεμο, θα πρέπει και οι δυτικές χώρες να δηλώσουν —όπως δηλώνουν οι πραξικοπηματίες— ότι θα σεβασθούν τις διεθνείς υποχρεώσεις τους!

ΚΑΤΑ ΤΑ άλλα, ο «Ρ» κινήθηκε στο «πνεύμα» της ανακοίνωσης του ΚΚΕ. Και το «πνεύμα» αποτέλεσε αντικείμενο πολύωρων συζητήσεων σε επίπεδο Πολιτικού Γραφείου... Τελικά, η άποψη που επικράτησε ήταν ότι «δεν πρέπει να πολυεκτεθούμε»... «Δεν υπάρχει λόγος να εκδηλώσουμε χαρά ή ικανοποίηση για ό,τι συνέβη στην Μόσχα, κι αν ήλθαν τα γεγονότα να

μας δικαιώσουν... Άλλωστε ο κ. Τσολάκης μας είχε προειδεάσει από καιρό», κ.λπ. Αποτέλεσμα: Η ανακοίνωση του ΚΚΕ να χαρακτηρίζει «θετικές» τις εξελίξεις στην Σοβιετική Ένωση, υπό την αίρεση ότι οι πραξικοπηματίες θα μπορέσουν —in the long run— «να ανακόψουν τις διαλυτικές τάσεις, να αποκαταστήσουν τη λειτουργία των θεσμών και των νόμων και να προωθήσουν, από νέες θέσεις, την πολιτική ανασυγκρότησης και αναζωογόνησης του σοσιαλισμού». Επιμύθιο: «Όποιος φυλάει τα ρούχα του, έχει πάντα τα μισά»...

★ ★ ★

ΟΙ ΟΠΟΙΕΣ, όμως, «επιφυλάξεις» (φραστικές πάντοτε —κοινώς «πισινή») δεν έσωσαν, τελικά, την ηγεσία του ΚΚΕ. Γιατί το μόνο που δεν είχαν προβλέψει οι βροντόσαυροι του Περισσού ήταν αυτή η αναπάντεχη —σε τρεις μόλις μέρες— κατάρρευση της χούντας «τους». (Αυτό δεν το είχε αναφέρει, ως ενδεχόμενο, ούτε ο Τσολάκης «τους»). Το μόνο που δεν είχαν προβλέψει ήταν ότι ο σοβιετικός λαός θα κατέβαινε στους δρόμους, για να ανακόψει, με το ίδιο το σώμα του, την προέλαση των τανκς. Και ότι ο Μπ. Γιέλτσιν —ναι, ναι, ο Γιέλτσιν— θα έμπαινε επικεφαλής των δημοκρατικών δυνάμεων της ΕΣΣΔ, ζητώντας την αποκατάσταση της συνταγματικής νομιμότητας, την επάνοδο, δηλαδή, του Γκορμπατσώφ στα προεδρικά του καθήκοντα. Το μόνο που δεν είχαν προβλέψει ήταν ότι όλες οι σοβιετικές δημοκρατίες θα διαδήλωναν την εναντίωσή τους στους πραξικοπηματίες. Και ότι σύσσωμη η διεθνής κοινότητα —με εξαίρεση τον Σαντάμ Χουσεΐν και τον Γχαντάφι...— θα τάσσονταν στο πλευρό του σοβιετικού λαού, στην προάσπιση των ελευθεριών του...

ΑΡΤΑ το βράδυ της Τετάρτης, ο Χ. Φλωράκης, προσπάθησε (σε τηλεοπτική του συνέντευξη στην Άννα Παναγιωταρέα) να φελλίσει κάποιες λέξεις: Ξέρετε, οι διακηρύξεις της «Κρατικής Επιτροπής» ήταν θετικές... Μόνο που η Επιτροπή δεν μπόρεσε —φευ!— να τις υλοποιήσει, κ.λπ., κ.λπ. Ήταν, όμως, πολύ αργά... Η χούντα είχε ήδη καταρρεύσει, στους δρόμους της Μόσχας και του Λένινγκραντ λαός και στρατός πανηγύριζαν, ενώ ο Γκορμπατσώφ ετοιμαζόταν να πάρει το αεροπλάνο για την Μόσχα!

ΚΑΙ ΣΤΑ να μην έφταναν όλα αυτά, η Συντονιστική Επιτροπή των αναταραχών

του ΚΚΕ, με ανακοίνωσή της χαρακτηριζε την ηγεσία του Περισσού έ κ π τ ω τ η: «Αυτή η ηγεσία του ΚΚΕ —ανέφερε η ανακοίνωση— είναι έκπτωτη και δεν μπορεί να έχει καμιά σχέση με τις αγωνίες των χιλιάδων μελών του κόμματος για τα οποία η πρόοδος είναι ταυτισμένη με την ελευθερία». ... Και σαν να μην έφταναν οι ανανεωτικοί του ΚΚΕ, ήλθαν, με δική τους ανακοίνωση, και οι συντάκτες του «Ριζοσπάστη», για να καταδικάσουν (παρά τις τόσες εκκαθαρίσεις που έγιναν...) όχι μόνο το πραξικόπημα, αλλά και τη θέση του Πολιτικού Γραφείου του ΚΚΕ, που είναι «πλήρως εσφαλμένη, ανιστόρητη και εκτός των πλαισίων των αποφάσεων του 13ου συνεδρίου». Όσο για τα περί «θετικών εξελίξεων», οι συντάκτες του «Ρ» έκριναν ότι η μόνη, πράγματι, θετική εξέλιξη ήταν «η αποτυχία των σχεδίων των πραξικοπηματιών —προμήνυμα της τύχης ανάλογων "σωτήριων" εγχειρημάτων»... Αλλά είναι ζωή αυτή, Χαρίλαε, είναι ζωή Αλέκα, Γόντικα, Τσολάκη; Και τι να πεις, στις 11 το βράδυ της Τετάρτης, όταν ο κόσμος όλος πανηγύριζε για τη νίκη των δυνάμεων της περεστρόικα; Έτσι, το μόνο που βρήκαν να πουν ήταν ότι οι δημοσιογράφοι του «Ρ» παραβίασαν... «κάθε έννοια δημοκρατικής και δημοσιογραφικής τάξης» και ότι οι ανανεωτικοί του ΚΚΕ... «διαστρεβλώνουν κατάφωρα τις θέσεις του ΚΚΕ» και, μάλιστα, «σε μια ώρα που η προσοχή όλων των προοδευτικών ανθρώπων είναι στραμμένη στις εξελίξεις στην ΕΣΣΔ»! (Αλλά για την κατάρρευση της χούντας, λέξη!).

★ ★ ★

ΥΠΑΡΧΕΙ ΕΝΑ ερώτημα που απασχολεί αρκετούς δικούς μας και ξένους αναλυτές: Ήταν, λοιπόν, τόσο δογματικά ηλίθιοι, είχαν τόση μπρεζνιεφική τύφλωση οι πραξικοπηματίες της Μόσχας, ώστε να μην υπολογίσουν την αντίδραση του σοβιετικού λαού, να μη σταθμίσουν τη διεθνή κατακραυγή, να μην προβλέψουν ότι, μέσα σε 24 ώρες, η απομόνωσή τους θα ήταν πλήρης και ασφυκτική; Η απάντηση είναι μία: Ναι, ήσαν τυφλοί, όπως τυφλοί είναι όλοι οι δογματικοί, νεοσταλινικοί, αντι-γκορμπατσωφικοί, μπρεζνιεφικοί, όλοι όσοι, με πείσμα ειδωλόλατρη, αρνούνται να συλλάβουν τα μηνύματα των καιρών και νοσταλγούν την εποχή των απολιθωμάτων!

ΟΙ ΠΡΑΞΙΚΟΠΗΜΑΤΙΕΣ στηρίχθηκαν σε έναν και μόνο παράγοντα: Στην έντονη δυσανεμία που υπήρχε διάχυτη στον σοβιετικό λαό —ελλείψεις, στερήσεις, ακρί-

Ο ΣΤΟΧΟΣ ΤΟΥ ΣΤΡΑΤΟΥ ΕΙΝΑΙ Ο ΣΟΣΙΑΛΙΣΜΟΣ!

βεια, φυσικό επακόλουθο μιας κλειστής κοινωνίας που περνούσε από τον κρατισμό και τον συγκεντρωτισμό στην οικονομία της αγοράς... Ωστόσο, μόλις ανατράπηκε ο Μιχαήλ Γκορμπατσώφ, ο απλός σοβιετικός πολίτης συνειδητοποίησε ξαφνικά τι τον περιμένε. Η περεστρόικα μπορεί να μη βελτίωσε το βιοτικό του επίπεδο. Και ορισμένα είδη μπορεί να εξαφανίστηκαν από τα ράφια των πολυκαταστημάτων. Αλλά έδωσε ελευθερίες, δημοκρατία, πολυφωνία, ειρήνη. Απομάκρυνση του Γκορμπατσώφ, όμως, μπορούσε να σημαίνει επιστροφή σε κάποια παρωχημένα στερεότυπα. Άλλωστε το Αφγανιστάν, η ψυχροπολεμική αντιπαράθεση, η κούρσα των εξοπλισμών, με όλες τις αποδράστες συνέπειές της, δεν ήταν πολύ μακρινή υπόθεση. Όσο για την οικονομία θα μπορούσε και αυτή, μέσα σε συνθήκες ελεύθερης αγοράς, να καρπίσει. Όλα αυτά τα

στάθμισε ο απλός σοβιετικός πολίτης, είδε τα τανκς να καταλύουν το σύνταγμα, τον εκλεγμένο πρόεδρό του να συλλαμβάνεται και να εκτοπίζεται (γιατί, άραγε, δεν θα μπορούσε να συμβεί και στον απλό Μοσχοβίτη;), σημείωσε ότι όλες οι ελευθερίες του θα μπορούσαν να πολτοποιηθούν από κάποιον υπουργό Άμυνας ή κάποιον αξιωματούχο της Κα-Γκε-Μπέ και αντέδρασε: Στη χούντα, όχι! Στα σιδερικά, όχι! Ναι στη δημοκρατία, ναι στην περεστρόικα, ναι στην γκλάσνοστ!

ΕΊΣΙ έκλεισε, τη νύχτα της περασμένης Τετάρτης, η άθλια απόπειρα κάποιων άθλιων γραφειοκρατών να γυρίσουν το ποτάμι της ιστορίας πίσω. Μόνο που το ποτάμι τους έπνιξε. Δίδαγμα για όλους τους γραφειοκράτες του κόσμου.

ΑΝΤΗΝΩΡ

Παραπομπή Ελλάδας στο Ευρωπαϊκό Δικαστήριο για παραβίαση Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων: (CASE 69/1991/321/393).

Για πρώτη φορά, παραπέμπεται η Ελλάδα στο Δικαστήριο Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων, ύστερα από ομόφωνη απόφαση της 6ης Ιουλίου 1991 της Επιτροπής (COMMISSION) Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων. Είχαν προηγηθεί δύο άλλες ομόφωνες καταδικαστικές προδικαστικές αποφάσεις της ίδιας επιτροπής στις 4 Οκτωβρίου 1990 και 6 Ιουνίου 1990, για την ίδια υπόθεση. Στην ιστορία του ευρωπαϊκού μηχανισμού για την προάσπιση ανθρωπίνων δικαιωμάτων (δηλ. Επιτροπή Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων, Επιτροπή Υπουργών - Δικαστήριο Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων), μια φορά στο παρελθόν το 1969 είχε παραπεμφθεί η Ελλάδα για παραβιάσεις της Ευρωπαϊκής Σύμβασης Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων από την τότε κυβέρνηση των συνταγματαρχών πράγμα που την οδήγησε στην μονομερή αποχώρησή της, καταγγέλλοντας την Σύμβαση της Ρώμης, για να επανέλθει το 1974!

Δέκα περίπου χρόνια μετά, το 1985, εν καιρώ πλήρους δημοκρατίας αυτή τη φορά, τα στρατιωτικά δικαστήρια διέπραξαν σε μια συγκεκριμένη περίπτωση διατεταγμένες κατά συρροή παραβιάσεις ανθρωπίνων δικαιωμάτων, για τις οποίες παραπέμπεται η χώρα μας στο δικαστήριο του Στρασβούργου.

Πιο συγκεκριμένα με απόφαση του τότε πολιτικού προϊσταμένου του υπουργείου Εθν. Αμύνης Γ. Δροσογιάννη και των «επιτιμών» αρχηγών του Επιτελείου Αεροπορίας ΚΟΥΡΗ, και ΑΠΟΣΤΟΛΑΚΗ, εξαπολύθηκε δίωξη κατά του τότε σμηναγού - αεροναυπηγού Κ. Χατζηαναστασίου σχεδόν επί «εσχάτη προδοσία». Την προκατασκευασμένη αυτή σκευωρία ανέλαβαν να υλοποιήσουν οι στρατοδίκες της αλλαγής Φ. ΠΑΝΑΓΟΠΟΥΛΟΣ και Θ. ΣΑΚΕΛΛΑΡΙΟΥ με μια γελοία και διάτρητη καταδίκη, όπου λ.χ. τα μαθηματικά σύμβολα αναγορεύονταν σαν απόρρητα στοιχεία που επηρέαζαν την εθνική άμυνα! Να σημειωθεί εδώ, ότι στην «απολογία» του στην Βουλή ο κ. ΑΠΟΣΤΟΛΑ-

ΚΗΣ για την παραπομπή πολιτικών προσώπων για την «αγορά του αιώνα» τα MAGIC-II κ.τ.λ. υποστήριξε ότι η δίωξή του αυτή στηριζέτο σε καταγγελίες αναξιόπιστων ατόμων που είχαν καταδικασθεί στο παρελθόν, όπως ο κ. ΧΑΤΖΗΑΝΑΣΤΑΣΙΟΥ. Πράγματι οι καταγγελίες αυτές για παράνομες προμήθειες έγιναν την εποχή που εξαπολύθηκε δίωξη επί «προδοσία» κατά του τότε σμηναγού...

Από νομική άποψη η παραπομπή της Ελλάδας εκτός της ευθύνης φυσικών προσώπων έχει τεράστιο ενδιαφέρον γιατί προσβάλλεται ακόμα η δυνατότητα που έχουν τα στρατιωτικά δικαστήρια στην Ελλάδα εν καιρώ ειρήνης να καταδικάζουν χωρίς να αιτιολογούν, να είναι στην ουσία «δικαστήρια σκοπιμότητας», χωρίς να υλοποιείται η συνταγματική επιταγή του 1975 που θα τα εξισώνει στην ουσία με τα κοινά δικαστήρια.

Προσβάλλεται ακόμα η νομολογία του Αρείου Πάγου, που προστατεύει τις αντισυνταγματικές δυνατότητες των Στρατιωτικών Δικαστηρίων.

Προσβάλλεται τέλος το ανέγκλητο του Αρείου Πάγου, που ήδη έχει καταργηθεί!

Την υπόθεση αυτή που είναι ιστορική στα νομικά χρονικά έχει υποστηρίξει ο βουλευτής του ΣΥΝ Ν. Κωνσταντόπουλος.

Άξιο επίσης ενδιαφέροντος είναι ότι από ελληνικής πλευράς σήμερα ο υπεύθυνος του νομικού τμήματος υπ. Εξωτερικών Σ. ΚΩΣΤΟΠΟΥΛΟΣ χρησιμοποίησε ακόμα και ψευδή στοιχεία για να ανατρέψει την παραπομπή ακολουθώντας μια τακτική που οδηγεί σε μια άκρως μειωτική μάλλον για την χώρα απόφαση...

Θα μπορούσαμε να έχουμε την άποψη των κ. Σαμαρά και Παπακωνσταντίνου λένε για μια καταδίκη της Ελλάδας για ανθρωπίνους δικαιώματα που φαίνεται να επιδιώκουν κάποιοι υφιστάμενοί τους;

Οι δύο υπουργοί θα εφαρμόσουν την συνταγματική επιταγή της Αναθ/κής Βουλής του 1975, ευθυγραμμίζοντας τον Στρατιωτικό Ποινικό Κώδικα με τον Κοινό Ποινικό Κώδικα ή θα περιμένουν την εντός λίγων μηνών μειωτική επιβολή της από το Δικαστήριο Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων; □

Η αφόρητη ελαφρότητα

Η Αθήνα έχει βέβαια χιλιάδες προβλήματα και ο τόπος πλείστα όσα κοινωνικά. Η Αθήνα περιμένει να λυθούν οι στοιχειώδεις λειτουργίες της και οι κάτοικοί της βιοπαλεύουν καθημερινά και σε συνθήκες που ολοένα και οξύνονται.

Τι κάνει ο δήμαρχός μας; Πώς ιεράρχησε και προγραμματίσε τα θέματα της πόλης; Έχει πραγματικά κατανοήσει τα ζητήματα; Όλοι αναρωτιούνται και τον πιέζουν. Αλλά αυτός σα να μην νοιάζεται διόλου και σα να μην καταλαβαίνει

τίποτε. Τις τελευταίες ημέρες επιδόθηκε στην «ευταξία και την ευνομία». Αντίληψη παιδονόμου ή χωροφύλακα. Θύματα οι ταλαιπωρημένοι. Πόντιοι και άλλοι παραματευτάδες του δρόμου.

Πότε θα σοβαρευτεί ο κύριος Τρίτσας;

Βαρκούλες

Είμαστε λαός θαλασσινός. Πού είναι όμως το περιεργό; Ότι οι εκάστοτε πρωθυπουργοί μας επιβαίνουν στα κότερά των πλούσιων φίλων και ενισχυτών τους και προκύπτει το θέμα

κάθε καλοκαίρι.

Η «Αυριανή» τα είπε χαριτωμένα και δήθεν αφελέστατα όπως μόνον αυτή ξέρει: «οι κρουαζιέρες του Μητσοτάκη γίνονται σε μια περίοδο πολύ - πολύ χειρότερη... ο Ανδρέας πήγε 2-3 φορές κρουαζιέρα και χάλασε ο τόπος, όταν ήταν πρωθυπουργός και ο οποίος μάλιστα είχε ανάγκη ξεκούρασης, αφού όπως αποδείχθηκε από την εγχείρηση που έκανε, η καρδιά του είχε σοβαρό πρόβλημα κ.λπ., κ.λπ.».

Ε, λοιπόν ο Μητσοτάκης με την κομπανία του τα ίδια κι αυτός. Γιατί δεν διαφέρει βέβαια από τους προκατόχους του. Οι

νεοέλληνες ηγεμόνες, μέσα στην φαυλότητά τους πάσχουν και από έλλειψη φαντασίας και ο ένας μιμείται τον άλλο...

Αλλά στις κρουαζιέρες καλλιεργούνται και τα «χόμπυ». Ο κ. Παπανδρέου είχε ασκηθεί, τότε, εκτός των άλλων και με την τέχνη της φωτογραφίας. Ο κ. Μητσοτάκης, εκτός των άλλων, τι «χόμπυ» άραγε, έχει; Θα το μάθουμε.

Όμηροι...

Η διαπραγματεύσιμη για την απελευθέρωση ομήρων που έχουν από χρόνια απειθεί και

κρατούνται μυστικά σε περιοχές του Λιβάνου απέδωσε πενιχρούς καρπούς. Οι όμηροι, δημοσιογράφοι κυρίως, είναι τα θύματα της αντιπαράθεσης στην περιοχή της Μέσης Ανατολής. Κρατούνται από ακραίες ισλαμικές ή επαναστατικές αραβικές οργανώσεις και είναι βέβαιο ότι δεν μπορούν να αποφέρουν άλλα «οφέλη» στους δεσμοφύλακές τους: την εποχή που ο Μπέηκερ συνομιλεί με τους ιθύνοντες του Ιράν και των αραβικών κρατών, προς τι η συνέχιση της ομηρίας; Την άμβλυνση των διαθέσεων ορθά αξιοποίησαν οι μεσολαβητές για να απελευθερώσουν τα θύματα της μεσανατολικής σύρραξης. Πρέπει να σημειώσουμε ότι η τύχη των ομήρων ήταν το πρώτο θέμα για τα μεγάλα ΜΜΕ όλο το τελευταίο διάστημα. Όμως εδώ είναι που αρχίζουν να γεννιώνται μερικά ερωτήματα και να αναζητώνται αναλογίες...

...και αγνοούμενοι

Μέχρι και ο γεν. γραμματέας του ΟΗΕ μετέβη στο Λονδίνο προκειμένου να παραλάβει την επιστολή που, δια χειρός ενός εκ των ομήρων, του έστειλαν οι σιίτες διαπραγματευόμε-

νοι την απελευθέρωση και των υπολοίπων. Καλά ως εδώ. Αλλά ενώ οι όμηροι, δυτικοί δημοσιογράφοι, δεν ξεπερνούν την δεκάδα —και εδώ πρέπει να τονίσουμε την «διαφορά δυναμικού» στο ενδιαφέρον που επιδεικνύουν τα ΜΜΕ και η διεθνής κοινή γνώμη— από την άλλη πλευρά, υπάρχουν στα στρατόπεδα των ισραηλινών μερικές εκατοντάδες σιίτες, αιχμάλωτοι κηρυγμένων και ακήρυκτων πολέμων.

Οι τελευταίοι αναφέρθηκαν τις ημέρες αυτές ως υποψήφιοι για ανταλλαγή με τους δυτικούς δημοσιογράφους και κάποια ελπίδα υπάρχει ότι τα θύματα —από δω κι από κει— θα μπορέσουν να αρχίσουν και πάλι την κανονική ζωή στις εστίες τους. Όμως κανείς δεν θυμήθηκε ότι υπάρχουν περισσότεροι από χίλιοι ελληνοκύπριοι αγνοούμενοι από τα χρόνια του Αττίλα και ότι και γι' αυτούς ισχύουν και το διεθνές δίκαιο και τα δικαιώματα του ανθρώπου. Ενώ οι ισραηλινοί απαίτησαν να έχουν αποδείξεις ότι είναι νεκροί ή ζωντανοί οι 7 αγνοούμενοί τους, για τους ελληνοκύπριους, κανείς —τις ημέρες αυτές που το θέμα των ομήρων ή-

ταν στην πρώτη γραμμή της επικαιρότητας— δεν απαίτησε κάτι ανάλογο από τον κ. Γκιλμάζ. Αλλά ποιος; Μήπως η ελληνική κυβέρνηση που προηλάχισε τις manáδες των αγνοουμένων όταν ο κ. Μπους επισκέφθηκε την Ελλάδα;

ΕΠΑΝΟΡΘΩΣΗ

• Στο προηγούμενο τεύχος (αρ. 472) στο άρθρο του Johannes Irmscher «Ανάμνηση Δημήτρη Χατζή» υπήρξε μια αντιμετάθεση παραγράφων. Η αποκατάσταση του κειμένου πρέπει να γίνει ως εξής: Στη σ. 46, τρίτη κολώνα, μετά την φράση... «ξενόγλωσσες εκπομπές του

ουγγρικού ραδιοφώνου», συνεχίζει στην παράγραφο της επόμενης σελ. 47, δεύτερη κολώνα: «Με τα γεγονότα της Ουγγαρίας του φθινοπώρου 1956 ...» μέχρι το σημείο «... του Ιωάννη Καλιτσουνάκη (30 Δεκεμβρίου 1942)⁵, ξανακέρδισαν έτσι ένα θεμέλιο». Το κείμενο συνεχίζεται στην σελ. 46, με την παράγραφο «Η εναρμόνισή σου μέσα σε μια κολλεκτίβα...» και τελειώνει στην σελ. 47, τρίτη κολώνα, με την τελευταία παράγραφο: «Ως προς τα άλλα ο Χατζής ...».

Ζητούμε συγγνώμη από τους αναγνώστες μας και τον συνεργάτη μας κ. J. Irmscher.

ΟΡΕΣΤΗΣ ΧΑΤΖΗΒΑΣΙΛΕΙΟΥ

Υπήρξε ένα από τα κορυφαία στελέχη του συνδικαλιστικού κινήματος, ήταν πάντα καινοτόμος και διορατικός, δεν φοβόταν να συγκρουστεί με τις ξεπερασμένες αντιλήψεις και την κρατική εξουσία. Ο Ορέστης Χατζηβασιλείου εργάστηκε πάντα για ένα αυτόνομο, ταξικό και αγωνιστικό εργατικό κίνημα, ακόμα και από τη θέση του Προέδρου της Γενικής Συνομοσπονδίας Εργατών Ελλάδος.

Γεννήθηκε το 1915 στο Αϊδίνιο της Μικράς Ασίας και ήρθε στην Αθήνα με την μικρασιατική καταστροφή. Συμμετείχε δραστήρια στην Εθνική Αντίσταση και αναμείχθηκε για πρώτη φορά με το συνδικαλιστικό κίνημα το 1947, στο Σύλλογο Υπαλλήλων του Φωταερίου Αθηνών, ενώ το 1952 εξέδωσε την δεκαπενθήμερη εφημερίδα «Ο Γκαζιέρης». Το 1960 εκλέγεται εκτελεστικός του ΕΚΑ και από το 1962 πρωτοστατεί στο κίνημα των 115 συνδικάτων για τον εκδημοκρατισμό της ΓΣΕΕ, το οποίο διαλύθηκε με την επιβολή της δικτατορίας. Κατά τη διάρκεια δε της επτάχρονης χούντας επανειλημμένα διώχθηκε αλλά ποτέ δεν έπαψε να αναπτύσσει πλούσια συνδικαλιστική δράση. Μετά την πτώση της δικτατορίας ήταν πρόεδρος του ΑΕΜ, ενώ για μεγάλο διάστημα ήταν μέλος της Κεντρικής Επιτροπής του ΚΚΕ εσωτερικού. Από το 1974 έως και το 1981, ο Ορέστης Χατζηβασιλείου ανήκε στην «αντιπολίτευση» του Δ.Σ. της ΓΣΕΕ, ενώ το 1981 έγινε πρόεδρος του μεγαλύτερου συνδικαλιστικού φορέα της χώρας. Το 1983 παραιτήθηκε, καταγγέλοντας το περιβόητο άρθρο 4, με το οποίο γινόταν προσπάθειες να χαλιναγωγηθούν οι απεργιακές κινητοποιήσεις των εργαζομένων. Μετέπειτα, συμμετείχε στην Κοινωνική Επιτροπή της ΕΟΚ, καθώς και στη διοίκηση του ΙΚΑ. Εκτός από την έντονη δράση του ο Ορέστης Χατζηβασιλείου είχε ασχοληθεί και με τη συγγραφή, με αποτέλεσμα να αφήσει πίσω του ένα πλούσιο θεωρητικό έργο πάνω στα εργατικά και πολιτικά ζητήματα του τόπου.

• Πληθύνετε τις εγκυκλοπαιδικές σας γνώσεις και χωρίς τηλεπαιχνίδια. Το Σάββατο 10/8 κατά την διάρκεια προβολής της «Ντεζιρέ» στον ΑΝΤΕΝΑ, πληροφορήθηκα ότι ήδη από το τέλος του 18ου αιώνα είχε ανακαλυφθεί και η φωτογραφική μηχανή και το τηλέφωνο. Εξηγούμαι: στο διάλογο κάποια στιγμή

η Ντεζιρέ λέγει: «οι φωτογραφίες του Ναπολέοντα κυκλοφορούν παντού. Σε πορσελάνες, σε πατάκια, παντού». Και μian άλλη στιγμή ο στρατηγός Μπερναντό λέγει στην Ντεζιρέ: «Μπορώ να σου τηλεφωνήσω». Τί είχε γίνει, λοιπόν τότε, στα τέλη

του 18ου αιώνα; Μυστήριο... Μήπως το pictures δεν σημαίνει υποχρεωτικά φωτογραφίες και το I call you δεν σημαίνει υποχρεωτικά «πάρε με στο τηλέφωνο, λιγάκι να τα πούμε»;

• Αυτό λέγεται χειραγωγήση. Έχουν πολλά γραφεία -βαρύγδουπα και μη- για την υπονόμηση, την παραπληροφόρηση, την χειραγωγή που ασκούν τα ΜΜΕ. Ένα μικρό δείγμα από το CNN, Σάββατο βράδυ 10/8. Οι ειδήσεις ήταν οι εξής:

α. Εκτενής αναφορά για το θέμα των ομήρων (ρεπορτάζ από Μ. Ανατολή, το νοσοκομείο υποδοχής

τους στο Βισμπάντεν, φλας-μπακ, τα περί μετάβασης ντε Κουεγιάρ στο Λονδίνο για να παραλάβει την επιστολή των σιτών κ.λπ.).

β. Ανάπτυξη σχέσεων Ιαπωνίας - Κίνας (ίσως για να ζηλέψουν οι αμερικανοί επιχειρηματίες).

γ. Νέα από το Ιράκ. Προσοχή κι εδώ: υπήρχε ένα ρεπορτάζ από το παζάρι της Βαγδάτης και στοιχεία από την έρευνα του ΟΗΕ στο Ιράκ για ανίχνευση βακτηριολογικών και λοιπών όπλων.

Και όμως την ημέρα εκείνη η μεγάλη είδηση από την Μ. Ανατολή ήταν ο βομβαρδισμός του Β. Ιράκ από την τουρκική αεροπορία καθώς και η εισβολή των Τούρκων στο Β. Ιράκ. Η άλλη είδηση ήταν η ταιπωρία των Αλβανών και οι εικόνες από το Μπάρι. Αλλά κουβέντα γι αυτά. Είδατε τί σημαίνει «έγκυρη ενημέρωση»;

• Τώρα γιατί τόση επιμονή στα κανάλια κατά την 10/8; Περίμενα να περάσει η ώρα, να φτάσει η βαθεία νύχτα, να καθίσω στη βαθύτατη πολυθρόνα και να απολαύσω το «Επι του πιεστηρίου». Ιδίως μου αρέσει ο Γερονικολός που εμφανίζεται εκεί πότε - πότε. Μου αρέσει γιατί συνήθως τόχει τσούξει. Μου θυμίζει τον Ορέστη Μακρή (νεότερος ετούτος...)

• Αλλά μου την έσκασε. Γιατί το βράδυ εκείνο δεν υπηρέτησε τον προφορικό λόγο αλλά τον γραπτό όπως φάνηκε την επομένη. Βγήκαν λοιπόν στη φυλλάδα του, τον κυριακάτικο «Λόγο», τα έργα εκείνης της νυκτός. Ένα από εκείνα τα μοναδικού γερονικολικού ύφους κείμενα (τα υπογράφει ως... παράλογος).

Χρειάστηκε μάλιστα να επιστρατεύσει και το... κύρος του κυρίου Παπαιωάννου (του «Ποντικιού»). Γράφει λοιπόν πολλά και διάφορα και ασυνάρτητα -καλά παράλογος είναι ο τύπος, μην τα θέλετε κι όλα δικά σας. Δεν πολυκατάλαβε τί γράψαμε στο προηγούμενο τεύχος - τα μπερδεψε τα πράγματα, έτσι μονίμως ψιλοπιωμένος όπως γράφει. Ξέχασε και τα μπερδεψε εντελώς ο καημένος με κάποια παλιά δημοσιεύματά μας για καταδόσεις στη χούντα (νεο-λαίοι της ΕΔΗΝ οι Κρητικός και Ανδρουτσόπουλος) και αποκήρυσε το 1968 τον

Αντώνη Μπριλλάκη και τον Ανδρέα που είχαν -τότε- υπογράψει συμφωνία «αφού αστικά κόμματα πολεμούν τον κομμουνισμό με κάθε τρόπο και μέσον». Ωχ! αυτό το περιθώριο...

• «Που να σε πάρει το τρένο της Καρατζόβας»... Περίπου σύνθημά του τόχει αναγορεύσει ο «Αριδαίος», το περιοδικάκι που εκδίδουν στην Αριδαία -ή Καρατζόβα αν προτιμάτε- τρεις φίλοι. Με πάθος, μεράκι και άρωμα το καλό επαρχιακό περιοδικό περιμένει τους φανατικούς του είδους. Στις απορίες των συντακτών του εμείς απαντούμε: «Ζήτω ο τοπικισμός και ο φανατισμός!»

• Παρά-μεσος του ΚΥΡ-Ριζοσπάστη (18/8). Πολύ σωστές οι παρατηρήσεις σου: «Δεν χρειάζεται να βγάζουμε την κακία μας προς τα έξω. Όσο και αν μισούμε κάποιους συναδέλφους μας δεν μας φταίνει οι αναγνώστες». Συμφωνούμε -η επισήμανσή σου είναι «διάνα». Αν και βέβαια κατά ΚΛΙΚ μεριά, πέφτει εκτός του μίσους και πολλή... Αυτά, για να μπορούμε «σε ένα οικόπεδα».

• Καλό να θυμόμαστε και τα παλιά. Η πρώτη σελίδα του -από τότε «Δημοκρατικού» Λόγου, του κυρίου Γερονικολού. Τι να πρωτοθαυμάσεις; Το σκίτσο του εκλεκτού συνεργάτου κυρίου Μουτζουρίδη πιστού στη γραμμή «γκρεμίσαμε τον... καραμανλισμό», την διάψευση Τσο-

βόλα ή τα της συνέντευξης Καψή - Παπούλια (ο Πάγκαλος παρελήφθη, ήταν τότε που είχαν φαγωθεί στο ΥΠΕΞ λόγω Νταβός). Αλλά αχτύπητο είναι το πρώτο θέμα με εκείνο το ... «NOMΠΕΛ Για Ανδρέα - Οζάλ». Μεγάλε, είσαι μεγάλος. Και συ και ο άλλος μεγάλος...

Είναι φαίνεται γραφτό η 21η Αυγούστου να αποτελεί ιστορική μέρα για την ΕΣΣΔ. Στις 21 Αυγούστου του 1968, τα σοβιετικά τανκς εισέβαλαν στην Τσεχοσλοβακία σφραγίζοντας την επιστροφή της Σοβιετικής Ένωσης στην εποχή της στασιμότητας, μετά την σύντομη μεταρρυθμιστική άνοιξη του Χρουστώφ. 23 χρόνια μετά, την ίδια μέρα, η ΕΣΣΔ περνούσε οριστικά στο στρατόπεδο των δημοκρατικών κρατών. Γιατί μετά από την αποτυχημένη απόπειρα εγκαθίδρυσης των νεοσταλινικών στην εξουσία, ούτε ο Γκορμπατσώφ μπορεί να παραμείνει ίδιος, ούτε η ΕΣΣΔ.

() Σοβιετικός πρόεδρος δεν μπορεί πλέον να παίξει το παιχνίδι των ισορροπιών ανάμεσα στην αριστερά και την δεξιά, όπως μέχρι σήμερα.

Ήταν οι δεξιοί, όπως αποκαλούνται οι κομμουνιστές στην Σοβιετική Ένωση, που προσπάθησαν να τον ανατρέψουν, και είναι οι αριστεροί αντι-κομμουνιστές στους οποίους οφείλει την εξουσία του, την ελευθερία του και ίσως την ζωή του. Εκτός από την νέα κυβέρνηση που θα πρέπει να αντικαταστήσει αυτήν του πρωθυπουργού - πραξικοπηματία Παβλώφ, ο Μιχαήλ Γκορμπατσώφ δεν μπορεί πλέον να παραμείνει για πολύ γραμματέας ενός ΚΚ του οποίου η υπόλοιπη ηγεσία έκανε την πάπια τις δύο πρώτες μέρες του πραξικοπήματος και ζήτησε να τον δει μόνο όταν ήταν βέβαιη η κατάρρευση της χούντας, και μάλιστα χωρίς ακόμη και τότε, την ύστατη στιγμή, να καταδικάσει επισήμως το πραξικόπημα.

Παρατημένος από τους παραδοσιακούς του φίλους, όπως και ο πρόεδρος της σοβιετικής Βουλής Ανατόλι Λουκιάνωφ, ο Γκορμπατσώφ σώθηκε χάρις στον άσπονδο εχθρό του, τον Μπόρις Γιέλτσιν. Επιδεικνύοντας εκπληκτική ψυχραιμία και πολιτική μαεστρία, ο Ρώσος πρόεδρος είναι ο μεγάλος κερδισμένος των τελευταίων ημερών. Ο Γκορμπατσώφ γύρισε από την Κριμαία πιο συμπαθής, αλλά είναι ο Γιέλτσιν που αποδείχθηκε ο δυνατός άνδρας της χώρας ανεβάζοντας και τις μετοχές του στο εξωτερικό. Μέχρι τώρα ο Γιέλτσιν δήλωνε ότι δεν θέλει να γίνει πρόεδρος ολόκληρης της ΕΣΣΔ, αλλά δεν είναι βέβαιο ότι δεν θα αλλάξει γνώμη μετά την άνοδο της επιρροής του και δεν θα διεκδικήσει το πόστο από τον Γκορμπατσώφ στις προεδρικές εκλογές, που τώρα είναι βέβαιο ότι θα διεξαχθούν την ερχόμενη χρονιά. Αν ο Γκορμπατσώφ παραμείνει πρόεδρος, αυτό θα γίνει σε βάρος των πραγματικών του εξουσιών και στην κατεύθυνση ενός τιμητικού προέδρου, που δεν ασχολείται παρά με την εξωτερική πολιτική. Γιατί σε κάθε περίπτωση, και παρ' ό,τι πέρασαν μόνον 61 ώρες από την στιγμή που το ΓΑΣΣ ανήγγειλε το πραξικόπημα μέχρι την ώρα που ο Γκορμπατσώφ πήρε το αεροπλάνο για την Μόσχα, η ΕΣΣΔ έχει αλλάξει ριζικά. Στην ουσία, οι πραξικοπηματίες πέτυχαν ακριβώς το αντίθετο απ' αυτό που ήθελαν να πετύχουν. Οι δημοκρατίες που θέλουν να φύγουν μπορούν τώρα να φύγουν ευκολότερα (Εσθονία και Λεττονία κήρυξαν μέσα στην γενική σύγχυση την ανεξαρτησία τους) το Κρεμλίνο είναι αναγκασμένο να περιορίσει τις απαιτήσεις και τις δικαιοδοσίες του, οι νοσταλγοί του παρελθόντος και των παλαιών δομών βρίσκονται σε επώδυνη θέση.

Η κυρία Παπαρήγα εξήγησε την θετική της στάση απέναντι στην χούντα, επειδή ενίσχυε τον σοσιαλισμό και διατηρούσε την ΕΣΣΔ. Μήπως μετά την κατάληξη του πραξικοπήματος που έσπευσαν τόσο γρήγορα να χαιρετίσουν, οι νοσταλγοί της Τιεν Αν Μεν θα πρέπει τώρα να το καταδικάσουν;

Μην «Ξεγράφετε» τον Γκο

Νέα Υόρκη
20 Αυγούστου

Ο Μιχαήλ Γκορμπατσώφ ανατράπηκε σε πραξικόπημα των «σκληροπυρηνικών» του ΚΚΣΕ, τα ξημερώματα της Δευτέρας 19 Αυγούστου...

Μισό λεπτό, όμως!

– Πώς ανατράπηκε ο Γκορμπατσώφ; Αφού οι ίδιοι οι πραξικοπηματίες δεν αποκλείουν την... επαναφορά του στην εξουσία.

– Και γιατί ανατράπηκε;

Αφού αυτοί που τον ανέτρεψαν ορκίζονται ότι θα παραμείνουν στον δύσκολο δρόμο των Γκορμπατσωφικών μεταρρυθμίσεων...

– Και πώς κατάφεραν να τον «αιφνιδιάσουν»; Αφού ο στενός συνεργάτης του, ο Αλεξάντερ Γιάκοβλεφ, είχε δημόσια... προαναγγείλει το πραξικόπημα δύο μέρες πριν, την Παρασκευή 16 Αυγούστου! Ανακοινώνοντας, ταυτόχρονα, την παραίτησή του από το ΚΚΣΕ...

Κι όμως, ο Γκορμπατσώφ παρέμεινε στην Κριμαία...

Μήπως τα πράγματα δεν είναι έτσι ακριβώς; Η εσωτερική επανάσταση στην ΕΣΣΔ είχε αρχίσει, πράγματι, να ξεφεύγει από κάθε έλεγχο. Οι φυγόκεντρες δυνάμεις ενισχύονταν συνεχώς. Οι κίνδυνοι διαμελισμού αυξάνονταν κατακόρυφα, ενώ η σοβιετική οικονομία απειλείται άμεσα από κατάρρευση. (Και για όλα αυτά έντονες ήταν και οι ανησυχίες των Αμερικανών τους τελευταίους μήνες...)

Οι γραφειοκράτες του Κρεμλίνου έκριναν ότι μια «ψυχρολουσία» ήταν απαραίτητη τώρα, πριν το χάος γενικευτεί!

Αλλά ο Γκορμπατσώφ δεν ήθελε, ενδεχομένως, να αναλάβει την ευθύ-

νη μιάς τέτοιας καταστολής, για να μην τραυματίσει το διεθνές του κύρος (και για να μην συγκρουστεί με τους ανανεωτικούς συμμάχους του στο εσωτερικό της χώρας)...

Προτίμησε, λοιπόν, να μείνει ο ίδιος απέξω αυτή τη φορά, να αφήσει άλλους να «βγάλουν το φίδι από την τρύπα», και να επιστρέψει αργότερα, ως «εγγυητής» της ομαλότητας, για να διαπραγματευθεί με ενισχυμένη την προσωπική τους θέση, μια νέα «συνταγματική τάξη» για την ΕΣΣΔ...

«Υπολογισμένο ρίσκο»...

Μεγάλο το πολιτικό ρίσκο;

Ίσως!

Αλλά ο Γκορμπατσώφ μας έχει συνηθίσει σε πολιτικά «παίγνια» υψηλού ρίσκου...

Ιδιαίτερα στο εσωτερικό μέτωπο...

Εξάλλου προκειται για «υπολογισμένο κίνδυνο» (calculated risk)... Δεν πρόκειται για... «τζόγο στα τυφλά»!

– Αν το πραξικόπημα σταθεροποιηθεί χωρίς ιδιαίτερα προβλήματα, τότε ο ίδιος μπορεί να επιστρέψει αργότερα, με ανεβασμένο κύρος στο εσωτερικό της χώρας (μια που η «ψυχρολουσία» θα έχει «φρονηματούσει» πολλούς), και με αλώβητο το κύρος του στο εξωτερικό!

—Αν πάλι το πραξικόπημα προκρούσει σε «τείχος» λαϊκής κατακραυγής, τότε και πάλι ο Γκορμπατσώφ α μπορεί να επιστρέψει ως *τελευταία βεδρεία ομαλότητας*, και να επιβάλει τις μεταρρυθμίσεις του, δίχως πολλές αντιστάσεις...

Έτσι κι αλλιώς σε μια χώρα αχανή που ο κοινωνικός ιστός της διαλύεται, όπου οι παλαιοί πολιτικοί δεσμοί έχουν καταρρεύσει και νέοι δεν έχουν αγωθεί ακόμα, το κύρος των ηγετών και ο ρόλος των «πολιτικών εφεδρείων» έχουν *τεράστια σημασία!*

Δεν αποκλείεται, λοιπόν, το πραξικόπημα της Μόσχας να έγινε *εν γνώσει* του ίδιου του Μιχαήλ Γκορμπατσώφ.

Να το «άφησε» να γίνει, είτε γιατί *εν* μπορούσε να το εμποδίσει, είτε γιατί δεν είχε «εναλλακτική λύση» να προσφέρει, είτε για να *ανεβάσει* τα πολιτικά του «χαρτιά» αργότερα.

Είτε για όλους αυτούς του λόγους μαζί...

Πολύ περισσότερο, αν θυμηθούμε ότι, χρόνια τώρα, ο Γκορμπατσώφ δεν έχανε ευκαιρία να τονίζει προς όλους τους ανανεωτικούς αντιπάλους του ότι ο ίδιος είναι η «*ατμομηχανή*» της «περεστρόικα» και ο *εγγυητής* των φιλελεύθερων μεταρρυθμίσεων...

Τώρα του δίνεται η ευκαιρία να τους το *αποδείξει* κι όλας!

Με τον πιο δραματικό τρόπο...

Απομάκρυνση που ωφελεί...

Μην ξεχνάτε, ακόμη, πόσο *ωφελεί*, καμιά φορά, το προσωπικό κύρος χαρισματικών ηγετών η *προσωρινή*

απομάκρυνσή τους από την εξουσία.

Έχουμε και ζωντανά παραδείγματα εις τα «καθ' ημάς»:

- Τον Κωνσταντίνο Καραμανλή αίφνης, που έφυγε από την Ελλάδα τον Δεκέμβριο του 1963, *κρυφά* και με... *ψευδώνυμο*, για να επιστρέψει το 1974 ως «εθνάρχης – σωτήρας»!

- Μη ξεχνάτε επίσης, ότι ακόμα κι αν πρόκειται για «κλασικό πραξικόπημα», και ο Λεχ Βαλέσα κάποτε *συνελήφθη* και φυλακίστηκε...

Τον Δεκέμβριο του 1980!

Σήμερα, όμως, ο ίδιος ο Βαλέσα είναι *αδιαφιλονίκητος* πρόεδρος της χώρας του, ενώ για τον Βόϊτσεκ Γιαρουζέλσκι δεν ακούμε τίποτε πια...

Για την ώρα, πάντως, ο Γκορμπατσώφ «*ανατράπηκε*»! Όμως το «*τζί-νι*» που έβγαλε από το μπουκάλι δεν ξαναμπαίνει μέσα. Και τον ίδιον τον Γκορμπατσώφ, ίσως είναι *πρόωρο* να τον «ξεγράψουμε»...

Πολύ πρόωρο, μάλιστα...

ΕΝΤΒΑΡΝΤ ΣΕΒΑΡΝΤΝΑΝΤΖΕ

«Εάν εμφανισθεί ένας δικτάτορας στην ΕΣΣΔ...»

Αναδημοσιεύουμε απόσπασμα από την βαρυσήμαντη συνέντευξη που παραχώρησε ο σοβιετικός πρώην υπουργός Εξωτερικών Έντβαρντ Σεβάρντνάντζε τον περασμένο Απρίλιο στην γαλλική εφημερίδα *Le Monde*. Δυστυχώς οι φόβοι του επιβεβαιώνονται μόλις τέσσερις μήνες μετά. Υπενθυμίζουμε ότι ο Έντβαρντ Σεβάρντνάντζε είχε παραιτηθεί από το αξίωμα του υπουργού Εξωτερικών τον Δεκέμβριο 1990 καταγγέλλοντας, ακριβώς, τους φόβους του για μια επερχόμενη δικτατορία.

«...*Εκείνο που με απασχολεί είναι η γενική κατάσταση στην ΕΣΣΔ, η αστάθεια της ΕΣΣΔ, της Ευρώπης, αλλά, ιδίως, της χώρας μας. Να ποιος είναι ο κύριος κίνδυνος. Αν δεν σταθεροποιηθεί η κατάσταση, εάν εμφανισθεί ένας δικτάτορας ή εάν η χώρα μας οδηγηθεί στο χάος και την αναρχία, τότε οι Ευρωπαίοι δεν θα μπορούν να κοιμούνται ήσυχoi. Δεν γνωρίζω τι θα συμβεί. Να όμως τι πρέπει να μας απασχολήσει.*

«...*Το χάος οδηγεί στην δικτατορία. Ας ελπίσουμε ότι όλοι οι εχέφρονες άνθρωποι, συντηρητικοί και δημοκράτες, θα θέσουν σε δεύτερο επίπεδο τις διαφορές τους και θα ενωθούν για να σώσουν την χώρα. Δεν είναι ακόμα πολύ αργά. Δεν έχουν, ακόμη, χαθεί τα πάντα. Τα συμφέροντα της χώρας και του λαού προηγούνται. Οι άνθρωποι έχουν κουραστεί. Το λέω σε όλο τον κόσμο, στον Γιέλτσιν, στον Γκορμπατσώφ. Πρέπει να ξεχάσουμε τις προσωπικές αντιπαλότητες. Πρέπει από κοινού να συμβάλουμε να ανορθωθεί η οικονομία, να λυθούν τα προβλήματα μεταξύ των εθνотήτων, να μάθουν οι άνθρωποι ότι υπάρχουν ηγέτες ικανοί να ξεπεράσουν τα ψυχολογικά φράγματα προς όφελος των συμφερόντων της χώρας».*

Το ημερολόγιο της περεστρόικα

1985

11 Μαρτίου

Ο Μιχαήλ Γκορμπατσώφ εκλέγεται γενικός γραμματέας του κομμουνιστικού κόμματος της Σοβιετικής Ένωσης.

2 Ιουλίου

Ο Ε. Σεβαρντνάντζε διαδέχεται τον επί δεκαετίες υπουργό Εξωτερικών Αντρέι Γρομύκο. Ο τελευταίος εκλέγεται Πρόεδρος του Ανωτάτου Σοβιέτ. Δεύτερος στην ιεραρχία αναδεικνύεται ο Ιγκόρ Λιγκατσώφ.

15 Οκτωβρίου

Τα πρώτα δειλά βήματα της περεστρόικα. Ο Μιχαήλ Γκορμπατσώφ ανακοινώνει μέτρα για τον εκσυγχρονισμό της οικονομίας.

19-21 Νοεμβρίου

Συνάντηση κορυφής στην Γενεύη. Ο Μι-

χαήλ Γκορμπατσώφ και ο Ρόναλντ Ρήγκαν υπογράφουν συμφωνία αρχών για μείωση των πυρηνικών οπλοστασίων κατά 50%.

1986

15 Ιανουαρίου

Ο Μιχαήλ Γκορμπατσώφ προτείνει να καταστραφούν όλα τα πυρηνικά όπλα μέχρι το έτος 2000.

26 Απριλίου

Έκρηξη του πυρηνικού αντιδραστήρα στο Τσερνομπίλ.

11-12 Οκτωβρίου

Νέα συνάντηση κορυφής Γκορμπατσώφ και Ρήγκαν στο Ρεύκιαβιχ.

19 Νοεμβρίου

Νομοθετικά μέτρα με τα οποία δημιουργούνται ορισμένες προϋποθέσεις για μικρής κλίμακας ιδιωτική πρωτοβουλία.

19 Δεκεμβρίου

Αιματηρές συγκρούσεις στην πρωτεύουσα του Καζακστάν Άλμα-Άτα. Αντικαθίσταται ο γραμματέας του κόμματος Κουνάγιεφ και έρχονται στο φως συγκλονιστικές αποκαλύψεις για δίκτυο κομματικών παραγόντων που λειτουργούσε στα πρότυπα της Μαφίας, με πρωταγωνιστή τον γαμπρό του Μπρέζνιεφ.

19 Δεκεμβρίου

Απελευθερώνεται ο ακαδημαϊκός Αντρέι Ζαχάρωφ ο οποίος είναι εξόριστος μαζί με την γυναίκα του Έλενα Μπόνερ στο Γκόρκυ. Ο ίδιος ο Γκορμπατσώφ τηλεφωνεί στον Ζαχάρωφ για να του ανακοινώσει το νέο. Απελευθερώνονται επίσης πολλοί αντιφρονούντες.

1987

27 Ιανουαρίου

Μετά την εξαγγελία της περεστρόικα σειρά έχει η γκλασνόστ. Ο Μιχαήλ Γκορμπατσώφ μιλά στα έκπληκτα μέλη της ολομέλειας της κεντρικής επιτροπής για την ανάγκη διαφάνειας στη λειτουργία του κόμματος. Ζητά επίσης να «αποκατασταθεί η σχέση ανάμεσα στην δημοκρατία και τον σοσιαλισμό».

28 Φεβρουαρίου

Ο Γκορμπατσώφ προτείνει στις ΗΠΑ μια ειδική συμφωνία από «μηδενική βάση» για τους πυραύλους μέσου βεληνεχούς στην Ευρώπη.

6 Μαΐου

Διαδήλωση στην Μόσχα της εθνικιστικής αντισημιτικής οργάνωσης Πάμιατ (Μνήμη) με προφανή συνθήματα.

Ιούνιος

Η ολομέλεια της κεντρικής επιτροπής επικυρώνει σειρά μέτρων για την μεταρρύθμιση του οικονομικού τομέα. Τρεις «άνθρωποι του Γκορμπατσώφ» εκλέγονται μέλη του Πολιτικού Γραφείου. Μεταξύ αυτών και Αλ. Γιάκοβλεφ.

23 Αυγούστου

Οι πρώτες διαδηλώσεις στις χώρες της Βαλτικής.

Σεπτέμβριος - Οκτώβριος

Σειρά συναντήσεων στην Ουάσιγκτον και την Μόσχα των υπουργών Εξωτερικών των ΗΠΑ και της ΕΣΣΔ, Τζώρτζ Σούλτς και Έντβαρντ Σεβαρντνάντζε.

11 Νοεμβρίου

Ο Μπόρις Γιέλτσιν απομακρύνεται από την ηγεσία της κομματικής οργάνωσης της Μόσχας.

8-10 Δεκεμβρίου

Συνάντηση κορυφής Ρήγκαν - Γκορμπατσώφ στην Ουάσιγκτον. Υπογράφεται συμφωνία για την μείωση των πυρηνικών όπλων στην Ευρώπη.

1988

1 Ιανουαρίου

Τίθεται σε ισχύ ο νόμος για την αυτοδιοίκηση των επιχειρήσεων.

18 Φεβρουαρίου

Ο Μπόρις Γιέλτσιν «απαλλάσσεται» των καθηκόντων του ως αναπληρωματικό μέλος του πολιτικού γραφείου του ΚΚΣΕ.

11-24 Φεβρουαρίου

Ξεσπούν εθνικιστικές διαδηλώσεις στην Αρμενία. Οι διαδηλωτές ζητούν να ενωθεί με την Αρμενία η περιοχή του Ναγκόρνο - Καραμπάχ η οποία βρίσκεται στο Αζερμπαϊτζάν.

28 Φεβρουαρίου

Αιματηρές διαδηλώσεις στην πόλη Σουμγκάτ του Αζερμπαϊτζάν. Σύμφωνα με τον επίσημο απολογισμό οι νεκροί ανέρχονται σε πενήντα.

14-18 Μαρτίου

Επίσημη επίσκεψη του Γκορμπατσώφ στην Γιουγκοσλαβία στην διάρκεια της οποίας εκφωνεί λόγο υπέρ της ανεξαρτησίας των κομμουνιστικών κομμάτων.

29 Απριλίου

Συνάντηση του Γκορμπατσώφ με τον πατριάρχη της Μόσχας.

15 Μαΐου

Αρχίζει η αποχώρηση των σοβιετικών στρατευμάτων από το Αφγανιστάν, η οποία θα ολοκληρωθεί στις 15 Φεβρουαρίου του επομένου έτους.

29 Μαΐου - 2 Ιουνίου

Ο Ρόναλντ Ρήγκαν στην Μόσχα. Είναι η πρώτη επίσκεψη Αμερικανού προέδρου στην ΕΣΣΔ μετά από δεκατέσσερα χρόνια.

13-21 Ιουνίου

Αποκατάσταση πολλών πολιτικών προσωπικοτήτων που υπήρξαν θύματα των σταλινικών διώξεων της δεκαετίας του '30.

29 Ιουλίου

Νέες εκπλήξεις. Στη σύνοδο της κεντρικής επιτροπής του ΚΚΣΕ ο Γκορμπατσώφ προτείνει να δοθεί δυνατότητα στους αγρότες να νοικιάζουν καλλιεργήσιμη γη για περιόδους μέχρι και πενήντα ετών.

5 Αυγούστου

Ο Ιγκόρ Λιγκατσώφ, ηγέτης των συντηρητικών, αντίθετος με την οικονομία της αγοράς.

18 Σεπτεμβρίου

Νέες συγκρούσεις Αρμενίων και Αζέρων στο Ναγκόρνο - Καραμπάχ.

1 Οκτωβρίου

Σε έκτακτη σύνοδο του Ανωτάτου Σοβιέτ ο Γκορμπατσώφ εκλέγεται πρόεδρος της ΕΣΣΔ. Ο αρχηγός της ΚGB Β. Τσεμπρίκωφ μετατίθεται σε άλλη θέση, ενώ ο Ιγκόρ Λιγκατσώφ θα χειρίζεται στο εξής μόνο θέματα αγροτικής πολιτικής.

16 Νοεμβρίου

Η Βουλή της Εσθονίας αποφασίζει ότι η εσθονική νομοθεσία υπερισχύει της σοβιετικής.

6 Δεκεμβρίου

Ο Γκορμπατσώφ ανακοινώνει στην Νέα Υόρκη από το βήματος των Ηνωμένων Εθνών ότι μειώνονται κατά 10 % οι δυνάμεις του σοβιετικού στρατού.

10 Δεκεμβρίου

Συλλαμβάνονται στην Αρμενία τα περισσότερα μέλη της «Επιτροπής Καραμπάχ».

1989

16 Φεβρουαρίου

Το εθνικιστικό κίνημα της Λιθουανίας τάσσεται υπέρ της αυτοδιάθεσης της Δημοκρατίας.

26 Μαρτίου

Στον πρώτο γύρο των εκλογών για το Κογκρέσο των λαϊκών αντιπροσώπων ο Μπόρις Γιέλτσιν, υποψήφιος στην Μόσχα, λαμβάνει 85 % των ψήφων.

8-9 Απριλίου

Ο σοβιετικός στρατός επεμβαίνει στην πρωτεύουσα της Γεωργίας Τιφλίδα και διαλύει ειρηνική διαδήλωση. Αποτέλεσμα: δεκαέξι νεκροί. Ο Έντβαρντ Σεβαρντνάντζε, βεβαιώνει, μετά δέκα ημέρες, ότι «όλοι οι ένοχοι θα τιμωρηθούν». Ο Σεβαρντνάντζε είναι Γεωργιανός.

25 Απριλίου

Συνεδρίαση της ολομέλειας της κεντρικής επιτροπής του ΚΚΣΕ. Απομακρύνονται περίπου εκατό τακτικά και αναπληρωματικά

μέλη μεταξύ των οποίων και ο Αντρέι Γχορμύκο.

31 Μαΐου

Απελευθερώνονται στην Μόσχα οι Αρμένιοι εθνικιστές ηγέτες οι οποίοι είχαν συλληφθεί τον Δεκέμβριο.

3 Ιουνίου

Βιαιές ενδο-εθνικές συγκρούσεις στο Ουζμπεκιστάν. Οι νεκροί ξεπερνούν τους εβδομήντα.

1 Ιουλίου

Σε ομιλία του από την τηλεόραση ο Γκορμπατσώφ καταγγέλει ότι οι εθνικιστικές εντάσεις απειλούν την περεστρόικα και την συνοχή της ΕΣΣΔ.

2 Ιουλίου

Η Ένωση Σοβιετικών Συγγραφέων ανακοινώνει ότι σύντομα θα εκδοθεί το *Αρχιπέλαγος Γκουλάγκ* του Σολζενίτσιν.

10 Ιουλίου

Απεργιακές κινητοποιήσεις των ανθρακωρύχων στην Δυτική Σιβηρία.

16-17 Ιουλίου

Απεργιακές κινητοποιήσεις ανθρακωρύχων και στην Ουκρανία.

21 Ιουλίου

Οι ανθρακωρύχοι σταματούν την απεργία μετά από συμφωνία με την κυβέρνηση. Κερδίζουν κάποιες αυξήσεις όχι όμως σημαντικές.

9 Σεπτεμβρίου

Ο Γκορμπατσώφ ανακοινώνει ένα «έκτακτο» πρόγραμμα για την εξυγίανση της οικονομίας.

19 Σεπτεμβρίου

Στη συνεδρίαση της κεντρικής επιτροπής του ΚΚΣΕ ο Γκορμπατσώφ ανακοινώνει ότι διευρύνονται τα όρια της αυτονομίας των Δημοκρατιών. Στην ίδια συνεδρίαση αποφασίζεται η απομάκρυνση πολλών μελών που ανήκουν, κυρίως, στο «στρατόπεδο» των συντηρητικών.

1 Δεκεμβρίου

Ο Γκορμπατσώφ συναντά στο Βατικανό τον Πάπα Ιωάννη Β'.

14 Δεκεμβρίου

Πεθαίνει ο Αντρέι Ζαχάρωφ.

22 Δεκεμβρίου

Οι Λιθουανοί κομμουνιστές κυρήσσουν την ανεξαρτητοποίησή τους από το ΚΚΣΕ.

1990

10 Ιανουαρίου

Ο Γκορμπατσώφ επισκέπτεται το Βίλνιους, πρωτεύουσα της Λιθουανίας. Κατά τη διάρ-

χεια της επίσκεψής του ξεσπούν εθνικιστικές διαδηλώσεις με αποκλειστικό αίτημα την ανεξαρτησία της Λιθουανίας.

14 Ιανουαρίου

Πογκρόμ εναντίον των Αρμενίων στο Μπακού, πρωτεύουσα του Αζερμπαϊτζάν. Δεκάδες νεκροί. Σοβιετικές στρατιωτικές ενισχύσεις φθάνουν στο Αζερμπαϊτζάν.

5-7 Φεβρουαρίου

Στη συνεδρίαση της Κεντρικής Επιτροπής ο Γχορμπατσώφ τάσσεται —δεν είναι η πρώτη φορά— υπέρ της απάλειψης από το σύνταγμα του άρθρου περί του ηγετικού ρόλου του κομμουνιστικού κόμματος.

11 Μαρτίου

Η Βουλή της Λιθουανίας κηρύσσει την ανεξαρτησία της Δημοκρατίας. Την απόφαση αυτή χαρακτηρίζει «παράνομη» ο Γχορμπατσώφ.

13 Μαρτίου

Απαλείφεται από το σύνταγμα το άρθρο για τον ηγετικό ρόλο του κόμματος.

15 Μαρτίου

Ο Γχορμπατσώφ εκλέγεται Πρόεδρος της ΕΣΣΔ, και ανακοινώνει «επιτάχυνση» των μεταρρυθμίσεων.

31 Μαρτίου

Ο Γχορμπατσώφ καλεί τη λιθουανική Βουλή να ανακαλέσει την διακήρυξή της για την ανεξαρτησία της Λιθουανίας.

13 Απριλίου

Τελεσίγραφο του Γχορμπατσώφ στους Λιθουανούς: ανακαλέσατε τη διακήρυξη, αλλιώς θα αρχίσει οικονομικός αποκλεισμός της Δημοκρατίας. Το τελεσίγραφο απορρίπτεται. Αρχίζει ο αποκλεισμός της Λιθουανίας.

29 Μαΐου

Ο Μπόρις Γιέλτσιν εκλέγεται πρόεδρος της Βουλής της Ρωσίας.

13 Ιουνίου

Η Μόσχα ανακοινώνει μερική άρση του οικονομικού αποκλεισμού που έχει επιβάλει στην Λιθουανία.

2 Ιουλίου

Αρχίζει στην Μόσχα το 27ο συνέδριο του ΚΚΣΕ. Βαθιές μεταρρυθμίσεις στο πολιτικό γραφείο. Ο Γχορμπατσώφ επανεκλέγεται γενικός γραμματέας του κόμματος ενώ ο Μπόρις Γιέλτσιν το εγκαταλείπει.

16 Ιουλίου

Συμφωνία στην Μόσχα μεταξύ Γχορμπα-

τσώφ και Κολ για το στάτους της ενοποιημένης Γερμανίας. Ο σοβιετικός ηγέτης δέχεται να παραμείνει η χώρα στο ΝΑΤΟ και μετά την ένωσή της.

9 Σεπτεμβρίου

Συνάντηση Μπους - Γχορμπατσώφ στο Ελσίνκι. Σύμπνοια σχετικά με την αντιμετώπιση της κρίσης στον Περσικό Κόλπο.

15 Οκτωβρίου

Απονέμεται το Νόμπελ Ειρήνης στον Μιχαήλ Γχορμπατσώφ.

11 Δεκεμβρίου

Ο Μ. Κρουτσκόφ, αρχηγός της ΚGB, καταγγέλλει ότι κύκλοι εκτός της ΕΣΣΔ προσπαθούν να αποσταθεροποιήσουν την κατάσταση στην χώρα. Ο κ. Κρουτσκόφ θα είναι ένα από τα οκτώ μέλη της χούντας που στις 19 Αυγούστου 1991 επιχείρησε να ανατρέψει τον Γχορμπατσώφ.

20 Δεκεμβρίου

Ο Έντβαρντ Σεβαρντνάντζε παραιτείται από το αξίωμα του υπουργού Εξωτερικών καταγγέλλοντας ότι η χώρα «οδηγείται στη δικτατορία».

1991

7 Ιανουαρίου

Ο σοβιετικός στρατός επεμβαίνει στις Βαλτικές Δημοκρατίες. Δεκατέσσερις νεκροί και πολλοί τραυματίες.

19 Φεβρουαρίου

Ο Μπόρις Γιέλτσιν ζητά να παραιτηθεί ο Γχορμπατσώφ. Τον κατηγορεί ότι «εξαπάτησε τον λαό».

3 Μαρτίου

Η Εσθονία κι η Λεττονία κηρύσσουν και αυτές την ανεξαρτησία τους.

30 Μαρτίου

Δημοψήφισμα στην Γεωργία. Η συντριπτική πλειοψηφία των Γεωργιανών τάσσεται υπέρ της ανεξαρτητοποίησης της Δημοκρατίας από την ΕΣΣΔ.

12 Ιουνίου

Ο Μπόρις Γιέλτσιν εκλέγεται με καθολική ψηφοφορία πρόεδρος της Δημοκρατίας της Ρωσίας.

28 Ιουλίου

Ο Αλεξάντερ Γιάκοβλεφ παραιτείται από την θέση του του συμβούλου του Γχορμπατσώφ. Λίγες μέρες μετά παραιτείται και από το ΚΚΣΕ και ταυτοχρόνως καταγγέλει ότι εξυφαίνεται πραξικόπημα εναντίον του Γχορμπατσώφ. Οι φόβοι του θα επιβεβαιωθούν σε τρεις εβδομάδες. Ευτυχώς όμως το πραξικόπημα θα «διαρκέσει» μόνο τμήντα ώρες.

Βοηθείστε τη δημοκρατία στην Σοβιετική Ένωση

Παραθέτουμε το ακόλουθο απόσπασμα χωρίς καμιά εισαγωγή. Μόνο μία φράση: πόσο αυτονόητα μας φαίνονται ορισμένα πράγματα όταν, όμως, είναι αρκετά αργά.

«Ακούω συχνά την ερώτηση: με ποιον τρόπο οι Ηνωμένες Πολιτείες μπορούν να βοηθήσουν εμάς σήμερα; Η απάντησή μου είναι παράδοξη όπως ακριβώς και η ζωή μου. Μπορείτε να μας βοηθήσετε, ιδίως, βοηθώντας την Σοβιετική Ένωση στον περίπλοκο δρόμο της προς την δημοκρατία· έναν δρόμο πολύ πιο δύσχερή από εκείνον των πρώην δορυφόρων της στην Ανατολική Ευρώπη.

Γνωρίζετε καλύτερα από οποιονδήποτε άλλον πώς να βοηθήσετε την ήρεμη εξέλιξη αυτού του τεράστιου πολυεθνικού χώρου προς τη δημοκρατία (...). Εκείνο που μπορώ να πω είναι ότι όσο πιο γρήγορα, όσο πιο σύντομα κι όσο πιο ήρεμα αποκτήσει η Σοβιετική Ένωση αληθινό πολιτικό πλουραλισμό, σεβασμό στο δικαίωμα της κυριαρχίας των λαών, και εύρυθμη οικονομία της αγοράς, τόσο το καλύτερο όχι μόνο για εμάς τους Τσέχους και τους Σλοβάκους αλλά για ολόκληρο τον κόσμο και για τους Αμερικανούς.

Κάνοντας μια μεταφορά θα έλεγα: Από τα εκατομμύρια που θα δώσετε τώρα στην Ανατολή θα εξοικονομήσετε σε μικρό διάστημα δισεκατομμύρια».

● Ποιος είπε τα ανωτέρω; Ο Βάτσλαβ Χάβελ.

● Πού; Στις Ηνωμένες Πολιτείες, στην ομιλία του ενώπιον του Τζωρτζ Μπους στο Κονγκρέσο.

● Πότε; Τον Φεβρουάριο 1990 ένα μήνα αφ' ότου είχε αναλάβει Πρόεδρος της Τσεχοσλοβακίας.

Είναι όλοι γκρίζοι και απατεωνίσκοι· είναι ένοχοι

Από τους στενότερους συνεργάτες του Μιχαήλ Γκορμπατσώφ, αρχιτέκτονας μιας οικονομικής μεταρρύθμισης που δεν θα εφαρμοσθεί ποτέ, ο Στανισλάβ Σατάλιν θα διαφοροποιηθεί από τον σοβιετικό πρόεδρο τον χειμώνα, την περίοδο που ο Γκόρμπν επιχειρεί την σύντομη συντηρητική του στροφή. Έκτοτε σύμβουλος του Γιέλτσιν για οικονομικά θέματα, ο ακαδημαϊκός Σατάλιν θα βρεθεί να υπερασπίζεται ξανά τον φίλο Γκορμπατσώφ, μετά το πραξικόπημα που επιχειρούν εναντίον του οι σκληροπυρηνικοί.

Την Τρίτη το βράδυ έξω από το Ρωσικό Κοινοβούλιο, δέχθηκε να απαντήσει στις ερωτήσεις μας, την ίδια ώρα που οι οπαδοί του Γιέλτσιν έστηναν τα οδοφράγματα για να αντιμετωπίσουν την επίθεση των τανκς του Κόκκινου Στρατού.

ΕΡ: Ποιος έκανε το πραξικόπημα;

ΑΠ: Αυτοί όλοι οι απατεωνίσκοι.

ΕΡ: Ποια είναι η «γκρίζα προσωπικότητα» που κινεί τα νήματα από τα παρασκήνια;

ΑΠ: Όλοι είναι γκρίζοι.

ΕΡ: Τι πιστεύετε για τις οικονομικές επαγγελίες της νέας εξουσίας;

ΑΠ: Τι πρόγραμμα; Όλες αυτές οι εξαγγελίες είναι μια μεγάλη κοροϊδία. Γιατί έκαναν άραγε το πραξικόπημα; Για να δώσουν λίγη γη στον λαό, ή για να κατεβάσουν τις τιμές; Το μόνο που υπόσχονται είναι ασφυξία. Ασφυξία και τίποτε άλλο. Ποιος εμπόδισε τον Πούγκο, όσο ήταν υπουργός Εσωτερικών, να περιορίσει την εγκληματικότητα; Ο Γκορμπατσώφ ή ο Γιέλτσιν; Ποιος εμπόδισε τον Κρουτσκόφ να τα βάλει με την παραοικονομία και το οργανωμένο έγκλημα; Πρόκειται για στασιαστές, για ληστές. Είναι ένοχοι.

ΕΡ: Φοβάστε;

ΑΠ: Για τη ζωή μου δεν φοβάμαι. Φοβάμαι μόνο μην χυθεί άδικα αίμα.

ΕΡ: Επίδειξη δύναμης;

ΑΠ: Αν το κάνουν, θα είναι η τελευταία πράξη αυτής της διεφθαρμένης εξουσίας. Θα προστεθεί στις υπόλοιπες συνωμωτικές, αντισυνταγματικές τους ενέργειες. Ως πολίτης της Ρωσίας, δεν αναγνωρίζω παρά μόνο τις νόμιμα εκλεγμένες αρχές της δημοκρατίας.

ΕΡ: Πιστεύετε ότι θα χτυπήσουν;

ΑΠ: Νομίζω όχι. Οι στρατιώτες που θα χτυπήσουν αδέρφια τους θα σημαδευθούν για όλη τους την ζωή με το αμάρτημα του Κάιν.

ΕΡ: Προκαλεί εντύπωση ότι δεν έχουν προχωρήσει στην σύλληψη του Γιέλτσιν, των βουλευτών και των άλλων ηγετών της αντιπολίτευσης...

ΑΠ: Φοβήθηκαν γι' αυτό δεν το έκαναν.

ΕΡ: Εσείς αντιμετωπίσατε προβλήματα;

ΑΠ: Ούτε με ενόχλησαν, ούτε με παρακολουθούν, τουλάχιστον ανοικτά. Εξακολουθώ να μένω στο σπίτι μου...

ΕΡ: Γιατί έκαναν το πραξικόπημα;

ΑΠ: Όταν κάποιος πνίγεται, κάνει απεγνωσμένες κινήσεις για να πιαστεί από κάπου. Αλλά γι' αυτή τους την πράξη θα λογοδοτήσουν μπροστά στον λαό.

ΕΡ: Γιατί ο υπουργός Άμυνας Γιάζωφ δεν έχει εμφανισθεί πουθενά;

ΑΠ: Δεν μπορώ να πω. Ίσως φοβάται.

ΕΡ: Νομίζετε ότι πρόκειται για το τέλος του κομμουνισμού στην ΕΣΣΔ;

ΑΠ: Είμαστε στην αρχή της τελευταίας πράξεως, στην αρχή του φινάλε.

ΕΡ: Τι θα γίνει με τον Γκορμπατσώφ;

ΑΠ: Όταν τελειώσουμε με την χούντα, θα ξαναγυρίσει στην θέση του προέδρου της δημοκρατίας.

ΕΡ: Τον συμπαθείτε σήμερα περισσότερο από ό,τι παλιότερα;

ΑΠ: Ασφαλώς. Πάντα συμπαθούσαμε ο ένας τον άλλον, ανεξάρτητα από τις διαφορές μας και πάντα παραμείναμε φίλοι. Μπορούμε να συζητήσουμε για τον πρόεδρο, για τα λάθη του. Μπορούμε ακόμα να τον αντικαταστήσουμε ακολουθώντας το Σύνταγμα και τους νόμους. Αλλά αυτή η επιτροπή εθνικής σωτηρίας είναι παράνομη.

□

Οι πρώτες 12 ώρες του πραξικοπήματος

- 5.20 Μόσχα: Το πρακτορείο ΓΑΣΣ ανακοινώνει πως ο Μιχαήλ Γκορμπατσώφ «αδυνατεί να ανταποκριθεί στις υποχρεώσεις του για λόγους υγείας», και πως αντικαταστάθηκε από τον αντιπρόεδρο Γκενάντι Γιανάεφ «σύμφωνα με το άρθρο 127 του συντάγματος».
- 5.40 Κηρύσσεται κατάσταση εκτάκτου ανάγκης για 6 μήνες. Εκδίδεται σχετικό «διάταγμα» που υπογράφεται από τον αντιπρόεδρο Γκενάντι Γιανάεφ, τον πρωθυπουργό Βαλεντίν Παβλόφ και τον αντιπρόεδρο του Συμβουλίου Αμύνης Όλεγκ Μπακλάνωφ.
- 6.15 Μόσχα: Η σοβιετική τηλεόραση ανακοινώνει τα μέτρα αυτά σε έκτακτο δελτίο ειδήσεων.
- 7.38 Μόσχα: Ο ραδιοφωνικός σταθμός «Ηχώ της Μόσχας» που ελέγχεται από την Δημοτική Αρχή παρεμβάλλεται. Το πρώτο κανάλι της τηλεόρασης μεταδίδει πρόγραμμα κλασικής μουσικής που διακόπτεται από αλληπάλληλα δελτία ειδήσεων.
- 8.43 Μόσχα: Εμφανίζονται ομάδες τεθωρακισμένων στην πόλη.
- 8.44 Κάουνας (Λιθουανία): Το μέγαρο της τηλεόρασης περικυκλώνεται από τον σοβιετικό στρατό. Η τηλεόραση εξακολουθεί να εκπέμπει.
- 9.04 Μόσχα: Η ΚGB διακόπτει την μετάδοση της «Ηχούς της Μόσχας».
- 9.42 Μόσχα: Ακόμη 150 τεθωρακισμένα κατευθύνονται αργά προς το κέντρο της πόλης.
- 10.00 Βίλνιους: Ο Λιθουανός πρόεδρος Βιτάουτας Λάντσμπεργκις καλεί τον πληθυσμό να συγκεντρωθεί μπροστά στο Κοινοβούλιο.
- 10.00 Μόσχα: Αρχίζουν και δημιουργούνται μικρές ομάδες διαδηλωτών στους δρόμους.
- 10.10 Μόσχα: Η ρωσική ηγεσία καλεί τον σοβιετικό πληθυσμό να δείξει «ανυπακοή» στις εντολές των πραξικοπηματιών.
- 10.15 Μόσχα: Ο Μπόρις Γιέλτσιν εκδίδει διάταγμα με το οποίο κηρύσσει παράνομη την κατάσταση έκτακτης ανάγκης. Κάνει έκκληση για γενική απεργία.
- 10.45 Μόσχα: Μερικές χιλιάδες άτομα συγκεντρώνονται στην πλατεία Μάνες κοντά στο Κρεμλίνο.
- 10.50 Ο Γιέλτσιν, σκαρφαλωμένος σε ένα τανκ, απευθύνεται στους διαδηλωτές. Οι ειδικές δυνάμεις του υπουργείου Εσωτερικών αποκλείουν κάθε πρόσβαση στην Κόκκινη Πλατεία.
- 11.21 Μόσχα: Το πλήθος ακινητοποιεί τεθωρακισμένα άρματα στην πλατεία Μάνες.
- 13.29 Ταλίν (Εσθονία): Ο σοβιετικός στρατός κλείνει το λιμάνι της εσθονικής πρωτεύουσας.
- 13.33 Μόσχα: Ο Αλεξάντρ Γιάκοβλεφ και ο Έντβαρντ Σεβαρντνάντζε κάνουν έκκληση στις δυτικές χώρες για τη δημιουργία «επιτροπών υποστήριξης της δημοκρατίας στην ΕΣΣΔ».
- 14.24 Μόσχα: Με ένα «ανακοινωθέν Νο 1» που δημοσιεύεται από το ΓΑΣΣ η «Εθνική Επιτροπή Εκτάκτου Ανάγκης» κοινοποιεί την απαγόρευση των απεργιών και διαδηλώσεων, εγκαθιδρύει την λογοκρισία στον Τύπο και θέτει υπό τον έλεγχο της το σύνολο των σοβιετικών εξουσιών.
- 15.23 Μπακού: Σύμφωνα με ιρανική εφημερίδα τα σοβιετικά τανκς έχουν καταλάβει τους δρόμους της πρωτεύουσας της Σοβιετικής Δημοκρατίας του Αζερμπαϊτζάν.
- 15.59 Μόσχα: Η στρατιωτική διοίκηση της Μόσχας δηλώνει ότι «όλα τα άρματα μάχης και οι φάλαγγες θα εγκαταλείψουν την πόλη πριν τη νύχτα».
- 16.20 Μόσχα: Δεύτερο διάταγμα του Μπόρις Γιέλτσιν με το οποίο δηλώνει «υπεύθυνος για όλα τα σοβιετικά εκτελεστικά όργανα που δρουν στο έδαφος της Ομοσπονδίας της Ρωσίας».
- 16.34 Μόσχα: Μια έκτακτη σύγκληση του Ανωτάτου Σοβιέτ της ΕΣΣΔ θα λάβει χώρα στις 26 Αυγούστου με ημερήσια διάταξη «την επικύρωση» της απόφασης «για επιβολή κατάστασης έκτακτης ανάγκης σε ορισμένες περιοχές της ΕΣΣΔ».
- 16.46 Μόσχα: Η κατάσταση έκτακτης ανάγκης αφορά και την Μόσχα, ανακοινώνει ο σοβιετικός αντιπρόεδρος Γκενάντι Γιανάεφ.
- 16.47 Βίλνιους: Ειδικές δυνάμεις της πολιτοφυλακής καταλαμβάνουν το τηλεφωνικό κέντρο του Βίλνιους και διακόπτουν τις διεθνείς συνδέσεις.
- 17.02 Μόσχα: Σοβιετικοί στρατιώτες πυροβολούν στον αέρα για να διαλύσουν τους διαδηλωτές. Δεν υπάρχουν θύματα.
- 17.16 Μόσχα: Η έκδοση αρκετών εφημερίδων που υποστηρίζουν την περεστρόικα αναστέλλεται. Με ένα «ανακοινωθέν Νο 2», οι νέες σοβιετικές αρχές δίνουν έναν κατάλογο εννέα εφημερίδων των οποίων εγκρίθηκε η έκδοση. Από τον κατάλογο λείπουν τα «Νέα της Μόσχας», το «Ογκονιόκ», η «Λιτερατούρναγια Γκαζέτα», η «Κομσομόλσκαγια Πράβντα» και η «Κομερσάντ».
- 17.23 Μόσχα: Συνέντευξη τύπου του Γκενάντι Γιανάεφ.

Οι Βορειοηπειρώτες και απ' τις δυο πλευρές των συνόρων

Το «επεισόδιο στο Μπάρι» ήταν η κατάληξη της περιπετειώδους απόδρασης μερικών δεκάδων χιλιάδων Αλβανών από την πατρίδα τους. Το «επεισόδιο στο Μπάρι» ήταν η κορύφωση: εκπληκτοι παρακολούθησαμε τις εικόνες των χιλιάδων απελπισμένων Αλβανών που κρεμασμένοι σαν τσαμπιά σ' ένα αλβανικό φορτηγό, έπεφταν στη θάλασσα για να αποβιβαστούν στο λιμάνι και να βρεθούν στο Ελντοράντο. Είναι γνωστές όλες οι λεπτομέρειες που ακολούθησαν: συγκέντρωση των ανεπιθύμητων στο στάδιο της πόλης, συμπλοκές, βίαιος επαναπατρισμός που διασκεδάστηκε στο τέλος με την «επίπληξη» του δήμου του Μπάρι από τον ιταλό πρόεδρο Κοσίγκα για αναληψία και οργανωτική ανικανότητα. Ο ιταλός πρόεδρος είχε πάει στα Τίρανα, το ίδιο πανικόβλητος όπως και ο ημέτερος κ. Μητσοτάκης, προκειμένου να διαπραγματευθεί με τους ηγέτες της χώρας. Η ιταλική κοινωνία και πολιτεία απομυθοποιήθηκε κατά τον δραματικότερο τρόπο.

Η κοινή γνώμη παρακολουθεί από την άνοιξη του 1990 —μετά τα «επεισόδια των πρεσβειών»— την αιμορραγία του αλβανικού έθνους. Η αιμορραγία αυτή φαίνεται πως έχει συστηματικά οργανωθεί από τα απομεινάρια μιας ανίκανης εξουσίας. Πριν μια βδομάδα πληροφορηθήκαμε ότι «το γραφείο μετανάστευσης της Αλβανίας» διαπραγματεύεται με ολλανδικές και γερμανικές εταιρείες φθηνά εργατικά χέρια: «Είναι καθαροί και τίμιοι, δεν διαμαρτύρονται και δεν χρειάζονται ασφάλεια· επιπλέον είναι και πολύ φτηνοί». Τα ξέφτια της παλιάς ηγεσίας που σαν φαντάσματα κυβερνούν πίσω από τη σκηνή, πιστεύουν ότι η εγκατάλειψη της χώρας από ένα μεγάλο πλήθος θα αμβλύνει τις αντιθέσεις και θα λύσει το δικό τους προσωπικό πρόβλημα που είναι συνδεδεμένο με την αποφυγή και νέων κοινωνικών συγκρούσεων.

Από μια στιγμή και ύστερα, το φάσμα που κρατούσε άυπνο τον Αλία και το περιβάλλον του ήταν το «σύνδρομο του Βουκουρεστίου». Αυτό προσπάθησαν να αποφύγουν: το ξέσπασμα του εμφύλιου στη γειτονική χώρα. Το πέτυχαν —μέχρι στιγμής;— αλλά με βαρύ τίμημα: γιατί τι άλλο

από εμφύλιος είναι οι εικόνες από το Μπάρι; Όταν οι πολίτες μιας χώρας είναι τόσο αποξενωμένοι από τον τόπο τους που θέλουν να φύγουν υπό οιοσδήποτε συνθήκες, αυτό δεν είναι μήπως ένας ακήρυχτος εμφύλιος πόλεμος; Η τραγωδία της Αλβανίας είναι μικρότερη από έναν ακήρυχτο εμφύλιο πόλεμο; Λογάριασαν ποτέ οι ιθύνοντες των Τιράνων τις μακροχρόνιες επιπτώσεις, την κοινωνική και ηθική υποβάθμιση, μετά από όσα σήμερα συμβαίνουν στην Αλβανία; Η δραματική στροφή από τη Δευτέρα στη Μόσχα μπορεί να δώσει απαντήσεις στα προβλήματα αυτά; Όλοι ξέρουμε ότι πρόκειται τουλάχιστον για νέα υποχώρηση. Στο γενικό αυτό πλαίσιο εντάσσεται και η τύχη του ελληνικού στοιχείου στην Βόρειο Ήπειρο. Το ANTI έχει επανειλημμένα αναφερθεί στο βορειοηπειρωτικό αλλά και στο πρόβλημα των σχέσεών μας με τη γειτονική χώρα. Αλλά για όλα αυτά θα υπάρξει και εκτενής αναφορά με ειδικό ρεπορτάζ από τη σημερινή Αλβανία, σε προσεχές τεύχος.

Σήμερα, στις σελίδες που ακολουθούν, δημοσιεύουμε το γράμμα του κ. Άγγελου Σίσκα που λάβαμε στα γραφεία μας από πολύν καιρό αλλά διστάσαμε να το δημοσιεύσουμε: μας βρίσκει εντελώς αντίθετους. Παρακολουθώντας όμως τη συμπεριφορά πολλών νεοελλήνων —αλλά και τη στάση μερίδας του Τύπου— αποφασίσαμε ότι πρέπει να δει το φως της δημοσιότητας. Και μαζί μ' αυτό, δημοσιεύουμε το ρεπορτάζ που ετοίμασαν ειδικά για το ANTI οι Νίκος Αναγνώστης και Χριστίνα Τσικόλα, δυο βορειοηπειρώτες δημοσιογράφοι που δούλευαν στο ελληνόγλωσσο «Λαϊκό Βήμα» του Αργυροκάστρου και βρέθηκαν πρόσφυγες πριν από λίγο καιρό στην Ελλάδα. Το κείμενό τους είναι δηλωτικό —συγκρατημένα αλλά με χαρακτηριστικό τόνο— της κατάστασης του βορειοηπειρωτικού στοιχείου, της ψυχολογίας του και των προσδοκιών του. Σας το παραδίδουμε αυτούσιο. Το ANTI «αφιερώνει εξαιρετικά» το κείμενο αυτό στην ΕΣΗΕΑ. Το γιατί το ξέρουν καλά τα μέλη του ΔΣ αυτής της Ένωσης που είναι το ανώτατο όργανο των ελλήνων δημοσιογράφων.

Εδώ Αλβανός, εκεί Γκρεκ

των Νίκου Αναγνώστη και
Χριστίνας Τσικόλα

Μικρό χρονικό της μεγάλης προσφυγιάς

Στο τέλος του ο εικοστός αιώνας, με τη «νέα τάξη πραγμάτων» που πάει να διαμορφωθεί στον κόσμο, επιφυλάσσει και πάλι για τον ελληνισμό, όπως και σε άλλες πολυκύμαντες περιόδους, το δράμα της εθνικής συρρίκνωσής του. Είναι το δράμα της προσφυγιάς που καταχωρήθηκε στην ιστορία ως Μικρασιατική Καταστροφή, διχοτόμηση της Κύπρου και πρόσφατα Βορειοηπειρωτικός Ξεριζωμός.

Η προσφυγιά, εθνική συμφορά που κατέφαγε τη σάρκα μας, πλήττει τώρα δύο περιφημες εστίες του πανάρχαιου πολιτισμού μας —εκείνη της Βορείου Ηπείρου και την άλλη του Πόντου— ανασύροντας στην επιφάνεια ένα πελώριο θέμα που δεν επισκιάζεται ούτε από εκείνο της Κύπρου. Είναι απαράδεκτο και ιστορικά καταδικαστέο ο πολιτικός μας κόσμος, σ' αυτές τις συνθήκες, να εμφανίζεται διχασμένος, παρασυρμένος και τυφλωμένος από τα μικροκομματικά πάθη και συμφέροντα, αποπροσανατολισμένος και χωρίς ένα ξεκάθαρο, δικό του όραμα για τον νέο κόσμο που γεννιέται και το προφίλ του σύγχρονου ελληνισμού.

Στη σημερινή «νέα τάξη πραγμάτων» όπου κάθε λαός αναζητά την έκφρασή του, ο Έλληνας δεν μπορεί παρά να μιλήσει για τον πόνο της προσφυγιάς. Δεν το κάνει τελετουργικά ή σε επετειακές αναφορές —μνημονεύοντας συγκλονιστικά γεγονότα που σφράγισαν έντονα περιόδους της νεότερης ιστορίας του. Για τον Έλληνα είναι έγκλημα η οποιαδήποτε εκούσια ή ακόμη και ακούσια παράλειψη αυτού του θέματος, προπαντός τώρα μετά την οικτρή κατάρρευση της κομμουνιστικής Ανατολής και τους συνεχιζόμενους κλυδωνισμούς στα Βαλκάνια. Η παράλειψη αυτή είναι σαν να κλείνει την αυλαία του δράματος του Έλληνα πρόσφυγα που είναι άλλοτε Πόντιος «επαναπατριζόμενος» και άλλοτε Βορειοηπειρώτης — «δραπέτης» αρχικά, και τώρα «επισκέπτης». Η παράλειψη και η άγνοια το υποβιβάζουν σε θέμα ρουτίνας τώρα, στις δυσμενείς συνθήκες με τα τόσα προβλήματα που αντιμετωπίζει η χώρα. Και οι προσπάθειες της κυβέρνησης είναι ατελέσφορες με την κινεζικού στυλ πολιτική του «τράβα και μην κόβεις» που ακολουθεί.

Τη στιγμή που η Πολιτεία και ο απλός Έλληνας πολίτης οφείλουν να στρέφουν τα μάτια προς τα ταλαιπωρημένα αδέρφια και με γνώμονα το εθνικό χρέος, θα νιώθαμε ευτυχείς αν μπορούσαμε να συμβάλουμε έστω και ελάχιστα στην ευαισθητοποίηση με την προσπάθεια να σκιαγραφήσουμε την πονεμένη αυτή πτυχή της πατρίδας μας με το μικρό χρονικό της μεγάλης προσφυγιάς...

Το θαύμα της ελληνικής ψυχής

Ο υπότιτλος δεν είναι φιλολογικό σχήμα, το θαύμα της ελληνικής ψυχής είναι μια απτή πραγματικότητα. Οι Βορειοηπειρώτες χαμαρώνουν για κάθε μνημείο του λαμπρού πολιτισμού μας. Ναι, η ελληνική ψυχή είναι η συνέχεια αυτού του θαύματος. Και δεν μιλούμε για κορυφαία δείγματα —τους στίχους του Ρίτσου και του Ελύτη ή το τραγούδι του Τσιτσάνη— αλλά για την καθημερινότητα της ζωής. Ο πρόσφυγας τα παραμελεί όλα και την ώρα της μεγάλης ανάγκης λογαριάζει τον εαυτό του ευτυχισμένο που καταξιώθηκε να φτάσει ως εδώ. Γιατί έρχεται με τη λαχτάρα της πατρίδας. Είναι έτσι ή μήπως όχι; Άραγε, λες να συμβαίνει μόνο κάτι παρόμοιο με το γιο που μια ζωή αναζητά τη χαμένη μάνα και όταν τη βρίσκει δεν βλέπει στο πρόσωπό της παρά την ωραιότερη μάνα του κόσμου; Ίσως να είναι και αυτό.

Δύο εκφραστικά σπινθηροβόλα μάτια, ενός νεαρού, ίσως και Αλβανού, με τα σπασμένα ελληνικά που μιλάει, είναι μια απάντηση στην παραμικρότερη αμφισβήτηση: Ο Σίμος, όντας από τους πρώτους της μεγάλης χειμερινής φυγής, έφυγε δρασκελώντας τη χιονισμένη Νεμέρτσκα μ' έναν φίλο του και έπαθε χρυοπαγήματα. Το τι υπέφεραν και το τι άντεξαν αυτά τα παιδιά, ξεπερνά και τα πάθη του Χριστού. Το μόνο που τους απόμενε ήταν η σταύρωση. Η ανθρωπιά και η ζεστασιά που βρήκαν στους Έλληνες συνοριακούς φρουρούς ήταν το πρώτο σοκ. Έπειτα ήρθε η εμπειρία από το νοσοκομείο της Κορίνθου όπου και τα είχαν μεταφέρει για νοσηλεία. Ο τοπικός ραδιοφωνικός σταθμός έβγαλε στον αέρα την είδηση για τους δύο ασθενείς και την επόμενη ακολούθησε μια πραγματική συρροή ανθρώπων, όλων των ηλικιών, για να τους προσφέρουν κάτι από το υστέρημα της τσέπης και το πε-

ρίσσευμα της καρδιάς τους. «Ήταν ένα θαύμα για μας», ήταν ακριβώς τα λόγια του.

Προφανώς πρόκειται για ένα περιστατικό που τυχαία ακούσαμε —γιατί είναι αναρίθμητα. Από την πρώτη στιγμή της μεγάλης φυγής περνούσαν ανώνυμα από στόμα σε στόμα και από τις δύο πλευρές των συνόρων και στο τέλος έγιναν στην κυριολεξία ένας μύθος. Και όταν ο Έλληνας πρωθυπουργός ύστερα από την έκτακτη σύσκεψη του Υπουργικού Συμβουλίου στις 3 του Γενάρη απηύθυνε έκκληση προς όλο το λαό για εθνική συμπάρασταση, η Ήπειρος ήταν ήδη στο πόδι να υποδεχτεί και να συντρέξει τα αλληπάλληλα κύματα των χιλιάδων φυγάδων. Και όταν όλοι μας θαυμάζαμε τη μεγαλοψυχία των συνανθρώπων μας, πώς μπορούσε να μη σκεφτεί κανείς ότι έπρεπε να ήταν πολύ διεστραμμένο μυαλό και σακατεμένη ψυχή εκείνος ο υπερατλαντικός ναύαρχος που το '22 της Μικρασιατικής Καταστροφής έγραφε στο άχαρο ημερολόγιό του: «Οι Έλληνες είναι λίγο ή πολύ η χειρότερη ράτσα της Εγγύς Ανατολής». Ας ξεχάσουμε όμως τα λόγια των ξεχασμένων γιατί η ιστορία που είναι και ο αμερόληπτος κριτής δίνει την ευκαιρία στους ανθρώπους να φανερώσουν το πραγματικό τους πρόσωπο. Και ο Έλληνας είναι περήφανος για τον εαυτό του.

Είναι αλήθεια πως οι άνθρωποι με μεγάλη καρδιά δεν βολεύονται παρά μόνο στην ανωνυμία. Μα έρχεται κάποια στιγμή που μας πιέζει η επωνυμία αυτή —ίσως η ίδια η ανάγκη για να δηλωθεί η ανωνυμία τους. Όπως τώρα που ρίχνουμε αυτές τις αράδες και η πένα σκαλώνει στο όνομα μιας εβδομηντάχρονης γυναίκας, της θείας Βαρβάρας Χαϊκάλη από τους Αγίους Αναργύρους, που η Βιολέτα η Βορειοηπειρώτισσα την λέει «μάννα Τερέζα της Βορείου Ηπείρου». Δεν έχει άδικο. Η θεία Βαρβάρα γελάει εγκάρδια. Και εμείς αναρωτιόμαστε πώς μπορεί να κατοικεί τόση ανθρωπιά στην καρδιά αυτής της Ελληνίδας που σε λιγότερο από πέντε μήνες φιλοξένησε στο σπίτι της 64 άτομα. Και δεν είναι ότι τους έδωσε ένα δείπνο, τους παρηγόρησε με μια καλή κουβέντα και τους ξεπροβόδισε, αλλά έτρεχε, όλο έφαχνε να τους βρει κάποια δουλειά κι ένα διαμέρισμα ώστε να δρομολογηθούν αυτοί οι άνθρωποι.

Και ένα άλλο όνομα, ο Σίμος ο Λευκαδίτης, που ο γενέθλιος χώρος του, η Λευκάδα, τόσο πολύ θα του ταίριαζε για επώνυμο. Μήπως κατά λάθος έγινε έμπορος αυτός ο άνθρωπος;

— Κι άλλον θα βοηθήσεις; ακούσαμε να του λένε.

— Εφόσον έπεσε στην αντίληψή μου. Το κακό όμως πρέπει να σταματήσει εκεί στη ρίζα του.

Και κάποια μέρα του Ιούλη μαζί με την αποστολή του Ερυθρού Σταυρού πήρε το δρόμο για τη Βόρειο Ήπειρο και ο Συμεών Σούνδιας, φαρμακέμπορος, με την απλή διεύθυνση «Ξούθου 17» κοντά στην Ομόνοια.

Τέτοιοι άνθρωποι κουβαλούν μέσα τους μια αξόδευτη δύναμη και με τη συμπεριφορά τους αναδειχνουν την ομορφιά της ανθρωπίνης ψυχής.

* * *

Αλλά το πάθος του ατομικισμού και του συμφέροντος και η μισαλλοδοξία που δυστυχώς έχει πλοκαμιιάσει ένα καλό μέρος του κοινωνικού σώματος, αποκαλύπτει και την άλλη όψη και πρέπει να μας προβληματίζει σοβαρά — άσχετα αν είναι ανήθικο, δυσάρεστο, που πολύ και πολλούς πικραίνει και κατά πρώτο λόγο τους Βορειοηπειρώτες. Οφείλουμε όμως να αντικρίσουμε κατάνυκτα την πραγματικότητα λέγοντας την αλήθεια. Κι ας μη μας λιγοκαρδίζει. Ας μας διδάσκει.

Τους έφερε η... μοίρα τους

Παραθέτουμε ατόφιο έναν διάλογο που ακούσαμε στο σουβλατζίδικο του κύριου Τάσου από την Ήπειρο.

Δύο καλοθρεμμένοι κύριοι τρώγαν απανωτά τα σουβλάκια τους και ρουφούσαν τη μπυρίτσα τους άνετα. Πότε - πότε βάζαν και καμιά ερώτηση σ' έναν βορειοηπειρώτη, τον Αντρέα από τους Αγίους Σαράντα, στο αντικρινό τραπέζι, που το μόνο πράγμα που τους ζητούσε φαίνεται ήταν καμιά δουλίτσα.

— Βοηθήστε τους Βορειοηπειρώτες, τους λέει κάποια στιγμή ο Τάσος.

— Να τους βοηθήσουν εκείνοι που τους φέραν, προλαβαίνουν μ' ένα ύφος υπερφίας που πλήγωσε το παιδί.

Ο υπαινιγμός είναι ξεκάθαρος. Οι ευθύνες προσάπτονται στην κυβέρνηση, η οποία, σύμφωνα μ' αυτούς και τους ομόγνωμους τους, με την πολιτική της ξεσήκωσε τον κόσμο και τώρα τον εγκατέλειψε δίχως κανένα είδος πρόνοιας, έρμαιο της τύχης του. Μια άποψη που υποστηρίζεται κυρίως από την αντιπολίτευση και βρίσκει οπαδούς και στον δημοσιογραφικό κόσμο. Όμως τα όσα συνέβησαν και συμβαίνουν στην γειτονική Αλβανία κάθε μέρα και περισσότερο δεν συνηγορούν υπέρ αυτής της άποψης. Για έναν που γνωρίζει έστω και στο ελάχιστο τις εκεί

εξελιξεις και τη μαζική, δραματική αποδημία, επαληθεύονται και τα πιο ευφάνταστα ανέκδοτα (οι Αλβανοί αφηγούνται το εξής: Έλεγε κάποιος σε συνομιλητή του «τι θα κάνουμε αν ανοίξουν τα σύνορα;» Κι ο άλλος απάντησε: «Εγώ θα σκαρφαλώσω στο πρώτο δέντρο, μη με σαρώσει το πλήθος»).

Εξάλλου, αρκεί αυτό που λένε οι ίδιοι οι Βορειοηπειρώτες: με τις διεκδικήσεις τους δεν απαιτούν κάτι που τους υποσχέθηκε κάποιος, αλλά κάτι που τους ανήκει.

— Μα τι συμβαίνει εδώ; — μας έλεγε ο Γ. Σταμούλης από το χωριό Δερβιτσάνη της Δρόπολης με έκδηλη απορία και αγανάκτηση. Εκεί που ήμασταν μας έλεγαν «γκρεκ» και τώρα που νομίσουμε πως απαλλαγήκαμε απ' αυτή τη διάκριση και ταπείνωση, έρχεται ο άλλος και σου λέει προκλητικά και ανενδοίαστα μες στη μέση της Αθήνας: «Αλβανέ». Γιατί έτσι γουστάρει. Κάθεσαι και του εξηγείς. Αυτός το χαβά του. Το ίδιο είναι, συνεχίζει, εφόσον είστε από την Αλβανία, Αλβανοί είστε.

Ο μεγαλύτερος καημός του Βορειοηπειρώτη είναι η ελληνικότητά του, η ταυτότητά του — αυτή και η ευλαβική προσήλωσή του. Όλα σ' αυτό ανάγονται και μ' αυτό εξηγούνται: ακόμη και η φυγή του — η λαχτάρα του κουφόβραζε και ξέσπασε όταν το ασφυκτικό κομμουνιστικό καθεστώς κατέρρεε οικτρά. Για αρκετό χρόνο, για μισόν αιώνα, αυτό το κομμάτι του ελληνισμού ήταν ένα ξερό κλαδί ξεκομμένο από τον κορμό του έθνους. Δεν είναι ανάγκη να μιλήσεις για δαντική κόλαση για να αιτιολογήσεις τη φυγή. Ο ψυχρός πόλεμος μπήκε στο χρονοντούλαπο, η περί μειονοτικού παραδείσου αλβανική προπαγάνδα έσπασε σαν σαπουνόφουσκα και τα ηλεκτροφόρα συρματοπλέγ-

ματα έγιναν «ακίνδυνα». Οπότε η λαχτάρα για την πατρίδα, που είχε αγκαλιάσει όλες τις γενιές, λειτούργησε σαν ένας παράξενος μηχανισμός, ο οποίος προκάλεσε τέτοια φυγή που λες και γινόταν ανθρωποκυνηγητό.

Τα παιδιά συγκεντρώνονταν παρέες - παρέες στα μεσοχώρια, χτυπούσαν — για πρώτη φορά — συμβολικά τις βουβές καμπάνες στα χειμερινά μεσονύχτια και έκαναν το σταυρό τους για να έχουν το θεό μαζί τους. Και χάνονταν μέσα στη νύχτα, αφήνοντας τις παγίδες του θανάτου. Ήταν νύχτες μυθιστορηματικές και ο ξεριζωμός σπάραζε τον τόπο. Τον γέραζε σαν στα παρामύθια. Του χάκου ο ποιητής φώναζε:

«Σύννεφα, σκιές, δέντρα γυμνά, φαντάροι στις χαράδρες.

Αχ, πώς να σταματούσανε τους γιούς μας τους φυγάδες.

Ω κόσμε, μάθε το καλά, δεν είμαστε εμείς γύφτοι

και ας είδατε τα τέκνα μας να φεύγουν απ' το σπίτι.

Εμείς το γέρο - Όμηρο σαν πολικό αστέρα

έχομε στα νυχτέρια μας και μάνα και πατέρα.

Ο τόπος θέλει λεβεντιές και η μάνα λεβεντάδες

Πού πάτε παλικάρια, παλικάρια μου φυσάει στις χαράδρες!..»

Η φωνή του ποιητή αν και γνήσια δεν εισακούεται. Η απόφαση είχε παρθεί: Φυγή. Και όχι μετανάστευση. Γιατί δεν φεύγουν τρεις και πέντε την ημέρα. Για τη μητέρα πατρίδα, για μια καλύτερη ζωή, για να ακούσουν μια θεία λειτουργία. Να ιδούν την Ακρόπολη και να διαβάσουν τον Καζαντζά-

κη στην ελληνική. Τι άλλο; Και ο τόπος μας; Γυρίζουν το κεφάλι για στερνή φορά, γιατί αυτός ο τόπος, η ταλαιπωρη και περηφανή Βόρειος Ήπειρος, είναι η πατρίδα της καρδιάς τους. Εκεί όπου μπόρεσε και επιβίωσε ένας γνήσιος και ατόφιος ελληνισμός για να δικαιώσει ύστερα από περίπου 80 χρόνια όσα έγραφε ο γάλλος δημοσιογράφος και ιστορικός Ρενέ Πυώ το 1913 σε περιόδεϊά του στην Βόρειο Ήπειρο σε μια προσπάθεια να ευαισθητοποιήσει τις Μεγάλες Δυνάμεις και τον υπόλοιπο κόσμο για να αναγνωρίσουν την ελληνικότητα αυτών των μαρτυρικών χωμάτων: «Είναι περισσότερο Έλληνες από μας», μου είπε ένας από τους διαπρεπέστερους καθηγητές του Πανεπιστημίου Αθηνών, —και πράγματι η αφοσίωση των ηπειρωτών στην εθνική υπόθεση εκδηλώθηκε εδώ και χρόνια κατά τρόπο πειστικό».

Από την Σκύλλα... στην Χάρυβδη

Αν ζούσε ο γάλλος συνάδελφός μας, τι συνείδηση θα έδινε σήμερα στο βιβλίο του; Γιατί δυστυχώς, το σημερινό δημοσιογραφικό χρονικό της Βορείου Ηπείρου με το δράμα του ξεριζωμού έχει πολλές λευκές, άγραφες σελίδες. Ο Τύπος εμφανίζεται ελάχιστα προβληματισμένος, καθηλωμένος στις πρώτες εντυπώσεις της φυγής, χωρίς να παρακολουθεί τα επόμενά της, να κάνει κρίσεις και επικρίσεις να υποδείχνει λύσεις. Και το χειρότερο: υποβιβάζει το θέμα, το συνδέει και το περιορίζει στις επιθέσεις των ΜΑΤ κατά των Αλβανών στην πλατεία Ομονοίας —είναι και αυτό βέβαια ένα κεφάλαιο ξεχωριστό. Πώς τ' άφησαν σχεδόν όλα τα προβλήματα σε μια τετρασέλιδη μηνιαία τοπική εφημερίδα, το «Ηπειρωτικό Μέλλον»; Κάτω από ποιες συνθήκες τέλος πάντων πάμε να ξεχάσουμε τον εαυτό μας;

Το αλβανικό κοινοβούλιο ψηφίζει απόφαση που καταργεί τις πολιτικές οργανώσεις, κυρίως όμως στρέφεται εναντίον της «ΟΜΟΝΟΙΑΣ» της ελληνικής μειονότητας, κυριαρχούμενο από προκαταλήψεις και πάθη και ο αλβανικός τύπος οργιάζει με τις αναχρονιστικές και παράλογες κατηγορίες του. Και όμως ο πολιτικός μας κόσμος «έχει του καλού καιρού του». Οι υπουργοί Εξωτερικών των δύο χωρών συναντώνται τακτικά, συνάπτονται συμφωνίες οικονομικής βοήθειας στο όνομα μιας μακρόχρονης πολιτικής —και σωστά γίνεται. Παραγνωρίζεται όμως ο κίνδυνος πως αυτή η ελληνική επιεικεια και κατανόηση ευνοεί τον παραθρεμμένο αλβανικό σωβινισμό που παραφέρεται με την ελληνική μειονότητα, όταν η ίδια η χώρα έχει ακόμα τα κακά της χάλια. Ας μη λησμονούμε πως καμιά πολιτική δεν είναι σωστή όταν, άσχετα από τους σκοπούς της, ευνοεί κάποιους και αδικεί άλλους.

Η Βόρειος Ήπειρος αυτή τη φορά πλη-

ρώνει —είναι όχι μόνο εγκαταλειμμένη αλλά και αποδεκατισμένη. Κανένας δεν ξέρει πόσοι κατέφυγαν στην Ελλάδα. Το μόνο γνωστό είναι ότι τα χωριά έχουν αδειάσει. Ούτε γάμοι δεν γίνονται... Και ένα μουσείο της ξενιτιάς στη Γοραντζή της Δρόπολης, το μοναδικό στον κόσμο όπως ισχυριζόταν η αλβανική προπαγάνδα, με τα στοιχεία του της προπολεμικής περιόδου αποτελεί τραγική ειρωνία για όσα συμβαίνουν σήμερα. Τα ονόματα έχουν γίνει κατεβατά ολόκληρα που δεν χωρούν πια στο περίφημο μουσείο, αλλά ούτε και στους φακέλους της ελληνικής αστυνομίας.

Πριν ακόμα καλοξεχάσουν το πραγματικό μαρτύριο του συνωστισμού μπροστά στην ελληνική πρεσβεία στα Τίρανα για τη μαζική βίζα, άλλο χτυποκάρδι και ταλαιπωρία τους περιμένει στα αστυνομικά τμήματα για την έγκριση μιας άδειας παραμονής. Στο γραφείο 4 του Τμήματος Αλλοδαπών δεν έπεφτε καρφίτσα. Στα πρόσωπα των παρευρισκόμενων εύκολα διάβαζε κανείς την απόγνωση ανάκατη μ' ένα αίσθημα διαμαρτυρίας.

— Βορειοηπειρώτες είναι; Τα γνωστά! Τα γνωστά! Για τους Βορειοηπειρώτες και τους Αλβανούς έχουμε εντολή από το υπουργείο Δημόσιας Τάξης να μη δώσουμε άδεια παραμονής, θυμίζει ο προϊστάμενος στον διπλανό του υπάλληλο όσες φορές κάποιος τον πλησίαζε με τα χαρτιά στο χέρι.

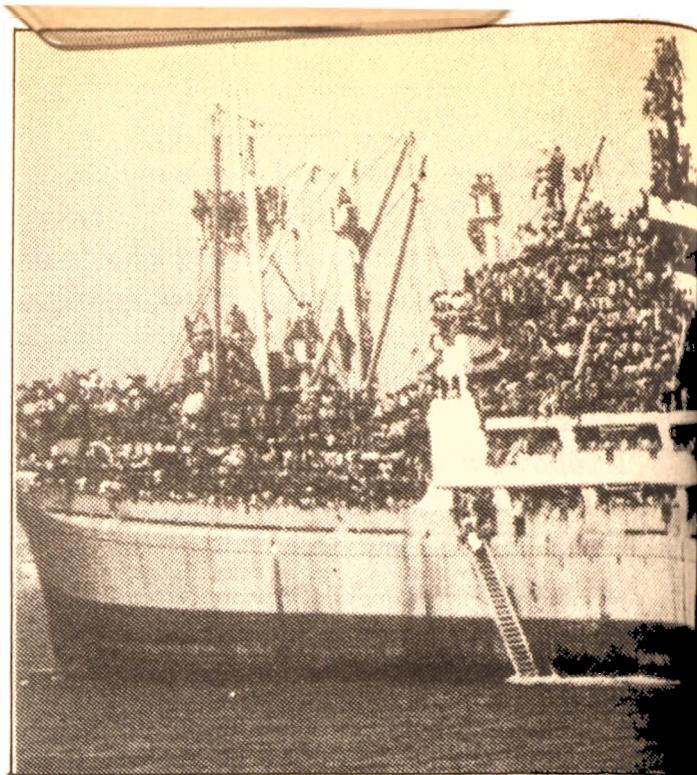
— Πάρε της γυναίκας τουλάχιστον. Έχει βρει κάποια δουλειά. Τι να κάνει δίχως άδεια; —τον εκλιπαρεί ένας άντρας. Του κάκου. Κανείς δεν συγκινείται. Είναι αμετάπειστοι.

— Να καθήσει σπίτι της.

— Και πώς να ζήσει;

— Πρόβλημά της.

Ο διάλογος αυτός μας τάραξε. Φύγαμε αμίλητοι. Κάθε σχόλιο περίττεινε. Οι άνθρωποι αυτοί, τις ώρες του παραληρήματος της μαζικής φυγής για το μαγικό Ελντοράντο, ούτε καν που το σκέφτηκαν πώς θα περνούσαν από το ένα αδιέξοδο στο άλλο, από το στάτους του «μειονοτικού» (εκφράζουν ανοιχτή δυσφορία γι' αυτόν τον όρο) σε κείνο της ολοσχερούς περιθωριοποίησης. Τι να πρωτοαντιμετωπίσουν; Τον εφιάλτη της άδειας παραμονής; Τη διάφευση για την περιβόητη χρηματική βοήθεια των 15 χιλιάδων δραχμών ανά άτομο για τους πρώτους εννιά μήνες; Το άγχος για μια φτηνή, άθλια υπόγεια γκαρσονιέρα; Την αφιλόξενη συμπεριφορά κάποιου συγγενή; Την περιπέτεια εξεύρεσης μιας δουλίτσας με πενιχρό μεροκάματο και δίχως ασφάλεια; (Ο Β. Τσάκουλης στα Φάρσαλα, πτηνοτρόφος, που δουλεύει 24 ώρες το 24ωρο παίρνει 2.000 δραχμές). Το αβέβαιο αύριο με την ανεξέλεγκτη καθημερινή ακρίβεια; Τους φόβους από τις φήμες που κυκλοφορούν κάθε τόσο

για βίαιο επαναπατρισμό; Τη δυσφορία ορισμένων που φτάνει τα όρια του ρατσισμού;

Μια θυρωρός στην Χαριλάου Τρικούπη, όπως μας αφηγείται ο Α. Ν., παρά τη συγκατάθεση της ιδιοκτήτριας, δεν δέχονταν τριμελή οικογένεια, γιατί, όπως είπε, «διαθέτω ακριβή στοιχεία, είστε Βορειοηπειρώτες και δεν μου αρέσει η φάτσα σας». Έτσι απλά τα λέει χωρίς να νοιάζεται κα-

ΕΝΑ ΓΡΑΜΜΑ ΑΠΟ ΤΗΝ

Ας μαζέψουν αυ

Το γράμμα του κ. Άγγελου Σίσκα που ακολουθεί έφτασε πριν δύο μήνες στα γραφεία του ΑΝΤΙ:

Τι θα γίνει με την κατάσταση που επικρατεί στους παραμεθόριους νομούς μας με την Αλβανία; Κάθε μέρα μπουλούκια - μπουλούκια από «φυγάδες» περπατούν σε κεντρικούς και απόμερους δρόμους των παραμεθόριων νομών Ηπείρου και Δ. Μακεδονίας κάνοντας ωτο-στοπ, ώσπου να βρεθούν σε κάποιο κέντρο περιθαλψής και να κατατοπιστούν στα γύρω. Έρχονται λένε για δουλειά· μα αφού δουλειά δεν βρίσκουμε εμείς τι θα κάνουν αυτοί;

Έτσι αφού γνωρίσουν την περιοχή, όλη τη νύχτα περπατούν και την αυγή κουρσεύουν. Μπουγάδες από αυλές και μπαλκόνια εξαφανίζονται, πρματίες κρεμασμένες έξω από μαγαζιά το ίδιο, περιβόλια τσαλαπατιούνται και καταικάκια και κότες χάνονται.

Κάθε μέρα που ακούμε ότι 150 άτομα πέρασαν τα σύνορα, ξέρουμε ότι μας ήρθαν 100 τουλάχιστον πλιατσικολόγοι. Τα σπίτια τα παραθεριστικά ιδίως έχουν βρει τον μεπλά τους. Πόρ-

θόλου ότι μπορεί να πληγώνει τόσο βαριά τους ανθρώπους. Να ένιωσε τάχα τύψεις, στη συνείδησή της αυτή η «εκπολιτισμένη» Αθηναία με τα αλλεπάλληλα χαστούκια που τις έδιναν καθημερινά αυτοί οι άνθρωποι με την υποδειγματική συμπεριφορά τους κατά τη διαμονή τους; Και το σημαντικότερο, αποχώρηση τελικά από το στρατόπεδο των σχετικών κοινωνικών εντάσεων, θύμα

του οποίου υπήρξε;

Ποιος έχει πάρει, λοιπόν, στα χέρια του την τύχη των Βορειοηπειρωτών ομογενών αυτή τη στιγμή; Κυβέρνηση και αντιπολίτευση, Βορειοηπειρωτικός Σύλλογος και απλοί πολίτες, τι πρεσβεύουν, τι κάνουν; Ποιο εθνικό συμφέρον μπορεί να εξυπηρετείται με τη λησμονιά ή και ακόμη χειρότερα με τον λιθοβολισμό των δυστυχισμένων; Πώς μπορεί να ανεχόμαστε να πονάει τόσο πολύ ένα κομμάτι της σάρκας μας; Θα αποσαφηνιστεί τέλος πάντων η στάση προς αυτούς τους ανθρώπους; Πότε; Και ποια θα είναι;

Ένα πράγμα είναι σαφές: η Βόρειος Ήπειρος από πρόβλημα των Αλβανών μετατράπηκε σύντομα σε πονοκέφαλο των Ελλήνων. Οι πρώτοι βρίσκονται σε κλινική αφασία με την πρωτοφανή τους αιμορραγία που συγκλόνισε τον κόσμο και τίποτε δεν μπορεί να προσφέρουν εκτός από την πιθανή κατανόησή τους στις χωρίς προκαταλήψεις ελληνικές ενέργειες. Για την όλη αντιμετώπιση του θέματος το παρελθόν πρέπει να είναι δι-

δακτικό και μπούσουλας για το μέλλον: το όραμα της Ενωμένης Ευρώπης με συμβατικά τα εθνικά σύνορα. Γι' αυτό και εκείνο που χρειάζεται είναι η άμεση και ολόπλευρη βοήθεια προς τους Βορειοηπειρώτες άσχετα σε ποια πλευρά των συνόρων βρίσκονται, με μόνιμο προσανατολισμό και προτεραιότητα την αναβάθμιση της περιοχής, το ταχύτερο δυνατόν. Μόνο μια χινομένη σ' αυτό το πλαίσιο πολιτική θα μπορέσει να επουλώσει τον πόνο τους, να επανακτηθεί ο χαμένος χρόνος και να διατρανωθεί η ελληνικότητά τους. □

* Σ.Σ.: Ιδιωματική έκφραση που σημαίνει υποσχισιολογία: λέγε ανέξοδα. «Τράβα και μην κόβεις» —εννοείται από το τόπι του πανιού. Όσο για το σχολιασμό «κινέζικου στυλ», επιτάσσει την προηγούμενη έννοια γιατί δηλώνει τη διαδεδομένη αντίληψη στην Αλβανία του Χότζα ότι η Λαϊκή Κίνα υποσχόταν αλλά δεν τηρούσε τις υποσχέσεις της.

** Στίχοι Βορειοηπειρώτη ποιητή που δημοσιεύτηκε σχετικά πρόσφατα στο «Λαϊκό Βήμα» Αργυροκάστρου.

ΩΤΙΑ

α δαιμόνια από το κεφάλι μας...

τες και παραθύρια σπάζονται, κι αν οι άνθρωποι είχαν τη δυνατότητα μεταφορικού μέσου, ό,τι υπήρχε μέσα θα μεταφέρονταν στην Αλβανία.

Εντυπωσιάζει ακόμα το θράσος των ανθρώπων αυτών και η αδιαφορία της αστυνομίας και των φρουρών των παραμεθόριων φυλακιών. Οι άνθρωποι αυτοί επιστρέφοντας δεν χρησιμοποιούν κάποια παράμερα μονοπάτια παρά μόνο όταν έχουν κλέψει ποδήλατο ή μηχανάκι, ενώ την άλλη οικοσκευή τη φορτώνουν σε ταξί και φτάνουν σε κάποιο συνοριακό φυλάκιο. Εκεί δηλώνουν στον ταξιτζή ότι δεν έχουν χρήματα να τον πληρώσουν παίρνουν το πλιάτσικο και χωρίς κανένα έλεγχο περνάνε απέναντι. Άφγοι οι φρουροί μας μόνο που δεν παρουσιάζουν όπλα, τη στιγμή μάλιστα που προκλητικότερα κουβαλούν και μια τηλεόραση, όχι βέβαια μέσα σε κουτί, ώστε να πιστέψουμε πως την αγόρασαν. Απορεί κανείς με τη στάση αυτή. Φαίνεται πως στην Αλβανία δόθηκε η ρήτρα του πιο έντιμου κράτους. Το επίσημο κράτος μας με την αστυνομία του και το στρατό του δεν φαίνεται να

πολυνοιάζεται. Μάλλον δίνει την εντύπωση ότι ακολουθεί διπρόσωπη τακτική. Από τη μια κάνει το αυστηρό για να νιώθουμε ασφάλεια εμείς κι από την άλλη τα στραβά μάτια σ' όλα αυτά τα ασκέρια. Έτσι, όταν το κακό παραγίνεται και οι κάτοικοι μιας περιοχής αρχίζουν να διαμαρτύρονται έντονα, τότε εμφανίζεται μια αστυνομική κλούβα· τους μαζεύει τη μια μέρα για να επιστρέψουν την επόμενη. Μάλιστα και οι ίδιοι το κάνουν πλάκα. Μόλις δουν την κλούβα λένε: θα μας πάνε μια βόλτα με το αυτοκίνητο.

Και στα σύνορα όμως ανάλογη κατάσταση επικρατεί. Όταν οι ντόπιοι ειδοποιήσουν το φυλάκιο εμφανίζονται κάποιοι στρατιώτες που «συλλαμβάνουν» τους φυγάδες για να τους πάνε παραπέρα και να τους αφήσουν. Δεν είναι λίγοι που καθώς διηγούνται την προσωπική τους περίπτωση εισόδου απονέμουν εύσημα στους φαντάρους που είναι καλά παιδιά.

Το πρόβλημα νομίζω δεν αντιμετωπίζεται σε επίπεδο αστυνομίας ή παραμεθόριων φυλακιών. Δεν ξέρω ποιοι α-

κριβώς είναι αρμόδιοι αλλά αυτοί που δίνουν μαθητευόμενων μάγων εξαπέλυσαν αυτά τα δαιμόνια πάνω στο κεφάλι μας ας κάνουν κάτι να τα μαζέψουν. Δεν νομίζω ότι επικρατεί ανάλογη κατάσταση στα σύνορά μας με τις άλλες γειτονικές χώρες, χωρίς βέβαια ιδιαίτερη προσπάθεια από τη μεριά του στρατού ή της αστυνομίας.

Εάν η κατάσταση αυτή εξακολουθήσει φοβάμαι ότι θα δημιουργηθούν πολλά ανεπιθύμητα και με τους τουρίστες που άρχισαν να περπατούν στους δρόμους και με τους ντόπιους που ετοιμάζουν τα δίκανα.

Βεβαιώνω πάντως όλους ότι δεν είναι τα ρατσιστικά μου αντανάκλαστικά ή η αντιεοικτική μου τοποθέτηση που ξύπνησαν και μ' έβαλαν να τα γράψω αυτά. Το πρόβλημα γίνεται ανυπόφορο. Η διάθεση της κυβέρνησης να επανεξετάσει το πρόβλημα της διαμονής των αλλοδαπών ας μην εξαντληθεί μόνο με τους Παλαιστίνιους.

Ευχαριστώ

Άγγελος Σίσκας

Αργυρότοπος Θεσπρωτίας

«Ιβάν Παπαδόπουλος του Κοσμά εκ Καυκάσου. Εχθρός του λαού...»!

«Εγώ, ο Ιβάν Παπαδόπουλος του Κοσμά, γεννήθηκα το 1902 στον Καύκασο. Ο πατέρας μου ήταν φούρναρης και, πριν από την επανάσταση του 1917, η οικογένειά μας ήταν εύπορη, όπως οι περισσότερες ελληνικές οικογένειες. Χωρίς να έχω φταίξει σε τίποτα βρέθηκα την εποχή των μεγάλων σταλινικών διώξεων, σε στρατόπεδο συγκέντρωσης. Με κατηγορήσαν ότι συμμετείχα σε μια ελληνική αντεπαναστατική ομάδα που σχεδίαζε να σκοτώσει τον Στάλιν. Με πολύ κόπο και προσπάθεια έγραψα τη ζωή μου κρατώντας σημειώσεις στα γκουλάγκ. Τελικά το κράτος με αποκατέστησε, αλλά όχι η οικογένειά μου: η γυναίκα μου με παράτησε και τα δύο παιδιά μου όχι μόνο απέρριψαν τον πατέρα τους αλλά άλλαξαν τα ονόματά τους. Τώρα δεν είναι πια παιδιά μου. Το όνομά μου έμεινε μέσω του μεγαλύτερου αδελφού μου Νικολάου. Και ο γιος του, ο ανιψιός μου ο Κοσμάς, μου είναι ιδιαίτερα αγαπητός. Έκανε πολλά για μένα και σε αυτόν έδωσα τα χειρόγραφα. Τα εγγόνια μου δεν ξέρουν, ίσως, το πραγματικό τους όνομα και πρέπει να μάθουν ποιος ήταν ο παππούς τους».

του Στέλιου Κούλογλου

Τα χειρόγραφα του Παπαδόπουλου τα οποία εξεδόθησαν πρόσφατα σε βιβλίο στο Κίεβο δεν είναι μόνο η συγκλονιστική μαρτυρία της προσωπικής του τραγωδίας. Είναι η εξιστόρηση της τύχης των εκατοντάδων χιλιάδων Ελλήνων που εξεδιώχθησαν από το Στάλιν, της γενοκτονίας που επιχειρήθηκε εναντίον μιας εθνικής μειονότητας η οποία ανθούσε στην προεπαναστατική Ρωσία, κρατώντας τα δικά της ήθη και έθιμα, νοσταλγώντας τη μητέρα πατρίδα.

«Ο πατέρας μου γεννήθηκε το 1866 στην Τουρκία. Οι γονείς μου καλλιεργούσαν καλαμπόκι σε πολύ δύσκολες συνθήκες. Είχαν 4 αγόρια και 2 κορίτσια. Μετά έφυγαν για τη Ρωσία, όπως πολλοί Έλληνες. Έφυγαν με τα πόδια, κουβαλώντας τα υπάρχοντά τους. Στη Ρωσία ο πατέρας μου παντρεύθηκε μια Ελληνίδα, η οποία

δυστυχώς πέθανε πολύ γρήγορα. Η πεθερά του πατέρα μου βρήκε η ίδια τη δεύτερή του γυναίκα, την Άννα Λαζαρίδη, τη μητέρα μου. Ο πατέρας της ήταν υποδηματοποιός. Ο δικός μου είχε ένα φουρνάρικο στο Βλαντικαυκάς.

Ο πατέρας μου αποφάσισε να πάει στη Σιβηρία για επέκταση της επιχείρησής, επειδή η Σιβηρία προσέλκυε τους επιχειρηματίες. Έφυγε με τον αδελφό του και μια ομάδα Ελλήνων για την Σιβηρία. Εγώ και τα δύο αδέρφια μου μείναμε με τη μητέρα στο φουρνάρικο στο Βλαντικαυκάς. Ο πατέρας γύρισε, πούλησε το φούρνο και το 1907 φύγαμε για την Σιβηρία. Εγκαταστήσαμε στην πόλη Τσιτά. Ο πατέρας, η μητέρα και τα τρία παιδιά, και ο θείος Σάββας με τη θεία Ουρανία. Ο πατέρας άνοιξε εκεί έναν φούρνο. Ο θείος Σάββας

αρρώστησε και πέθανε σε μια εβδομάδα από περιτονίτιδα.

Δεν είμαστε οι μόνοι Έλληνες στην Τσιτά. Τόσο στη Σιβηρία, όσο και στον Καύκασο, οι περισσότεροι ήταν ζαχαροπλάστες και υποδηματοποιοί, ενώ άλλοι είχαν εστιατόρια και μπακάλικα. Ο μεγάλος αδελφός μου, ο Νικόλαος, άρχισε να βοηθάει τον πατέρα στο φούρνο, ενώ για μένα ο πατέρας επέμενε ότι πρέπει να σπουδάσω. Οι συνθήκες στο φούρνο ήταν πολύ ικανοποιητικές. Οι εργάτες ήθελαν να πιάσουν δουλειά γιατί έπαιρναν καλούς μισθούς και ήταν πολύ καθαρά. Κάθε μήνα κάναμε ιατρικές εξετάσεις στους εργάτες. Ο πατέρας έδινε 160 ρούβλια το χρόνο για εκπαίδευση των δύο παιδιών γιατί έλεγε ότι μόνο με τα γράμματα μπορούσαμε να γίνουμε άνθρωποι.

Η οικογένειά μας ήταν πολύ ζωηρή και καλή. Ο πατέρας μου δεν μάλωσε ποτέ τη μητέρα και ήταν πολύ φιλόξενος. Είχαμε πάντα φιλοξενούμενους, συνήθως Έλληνες από τον Καύκασο. Τα βράδια οι άνδρες έπαιζαν χαρτιά, όχι για λεφτά αλλά για διασκέδαση, και μετά η μητέρα έφερνε το γεύμα. Την Κυριακή πηγαίναμε στο τσίρκο. Ο Νικόλαος δεν ερχόταν στο τσίρκο, επειδή είχε μεγαλώσει. Άφησε μουστάκι και κοιτούσε τα κορίτσια.

Το 1914 ξέσπασε ο ιμπεριαλιστικός πόλεμος. Ο πατριωτισμός ήταν πολύ υψηλός στην αρχή, μεταξύ της νεολαίας. Εμείς οι Έλληνες είμαστε με την καρδιά μας υπέρ της Ρωσίας, πολύ περισσότερο αφού οι Τούρκοι ήταν με τη Γερμανία. Όλοι φοβόμαστε τους Τούρκους. Ο Νικόλαος ήθελε να πάει εθελοντής, αλλά δεν τον πήραν επειδή ήταν Έλληνας. Ήρθε η μελλοντική γυναίκα του από την Τραπεζούντα,

Ο Ιβάν Κοσμά Παπαδόπουλος.

Ο Νικόλαος Κοσμά Παπαδόπουλος.

την οποία ο Νικόλαος δεν είχε δει ποτέ. Ονομαζόταν Χρυσούλα και ήταν 14 ετών. Παντρεύτηκαν στην εκκλησία. Στον πόλεμο, η επιχείρηση δεν δούλευε, λόγω ελλείψεως αλευριού».

Εχθρός του λαού

Την τραγωδία του ιμπεριαλιστικού πολέμου, θα ακολουθήσει αυτή της μεγάλης Οκτωβριανής Επανάστασης. Εν τω μεταξύ ο πατέρας του Ιβάν πεθαίνει και ο ίδιος ο Ιβάν παντρεύεται μια Ρωσίδα και πιάνει δουλειά ως λογιστής στο σιδηροδρομικό σταθμό. Με τη γυναίκα του κάνουν τρία παιδιά. Ύστερα, στη δεκαετία του '30, αρχίζει η μεγάλη τρομοκρατία... Ήταν τότε που όλα τα 'σκιαζε η φοβέρα, που σε ένα καυκικό κλίμα όλοι ήταν ύποπτοι και συλλαμβάνονταν χωρίς να ξέρουν γιατί. Ήξεραν όμως ότι ήταν εχθροί του λαού.

«Το Δεκέμβριο του 1937, όλη η οικογένεια γιορτάσαμε τα γενέθλια του Νικολάου, ο οποίος δούλευε στην καντίνα. Σε 10 μέρες ο Νικόλαος συνελήφθη στη δουλειά του, χωρίς καμία κατηγορία. Ήταν η αρχή. Την παραμονή των Χριστουγέννων, η γυναίκα μου ήρθε τρέχοντας στη δουλειά μου και μου είπε ότι όλοι οι Έλληνες θα συλλαμβάνονταν. Εκείνη την εποχή ζούσαν 14-15 ελληνικές οικογένειες στην Τσιτά. Έμαθα ότι και η Αναστασία Ιωσηφίδη είχε συλληφθεί. Γνώριζα όλες τις ελληνικές οικογένειες στην Τσιτά. Ήταν φουρνάρηδες, ράφτες, έμποροι και μερικοί κυβερνητικοί υπάλληλοι, όπως εγώ. Από τους Έλληνες, ήμουν ο μόνος που δεν είχα συλληφθεί, έπρεπε να περιμένω μέρα και νύχτα για τη σύλληψη. Εκείνες τις μέρες, στα τέλη του '37, αρχές '38, πήγαινα κάθε πρωί στο διευθυντή μου και του έλεγα

ότι πέρασα και το σημερινό βράδυ σπίτι μου. Τις μέρες εκείνες μερικές προεβείες βοηθούσαν τους πολίτες τους να φύγουν, όπως ήταν η περίπτωση του Ιταλού Λοίτζι Μπρακαρόλι, που δούλευε στην Τσιτά. Το 1938 πήρε βίζα για την Ιταλία, μαζί με τη Ρωσίδα γυναίκα του. Όταν στον Έλληνα πρεσβευτή στη Μόσχα προτάθηκε να κάνει το ίδιο με τους Έλληνες, αυτός μετά από επαφές με την ελληνική πρεσβεία απέρριψε την πρόταση με το επιχείρημα ότι οι Έλληνες ήταν 200 χιλιάδες και δεν μπορούσε να τους υποδεχθεί η Ελλάδα...

Συνέχιζα να χαμογελάω στο διευθυντή μου κάθε πρωί μέχρι τις 6 Φεβρουαρίου, όταν δεν πήγα στην δουλειά. Ήρθαν το βράδυ, έφαξαν το σπίτι και με πήραν. Η μητέρα μου έκλαιγε φωνάζοντας ότι είμαι αθώος. Της έλεγα ότι θα γυρίσω πίσω αλλά κανείς από τους δυο μας δεν το πίστευε. Ήταν η τελευταία φορά που την είδα.

Με πήγαν στα γραφεία της μυστικής αστυνομίας, σε ένα παλιό ξενοδοχείο. Με διέταξαν να σταθώ στον τοίχο, και σε λίγο ήρθε ένας αξιωματικός που τον ήξερα από τον πατέρα μου. Αλλά εκείνος ήρθε φωνάζοντας, βρίζοντας και με διέταξε να γυρίσω προς τον τοίχο και να μην κοιτάω. Την άλλη μέρα με έφαξαν και μου πήραν τη ζώνη από το πανταλόνι και ένα κασκόλ το οποίο δεν ήξερα γιατί μου το πήραν. Ίσως επειδή δεν είχε τέτοιο ο αξιωματικός. Με έβαλαν να υπογράψω διάφορα ντοκουμέντα και μου έδωσαν ένα αντίγραφο. Μου χρησίμευε αργότερα για να κάνω τσιγάρα..

Με πήγαν στη φυλακή. Σε ένα χώρο 60 τ.μ., ήταν στοιβαγμένα περισσότερα από 100 άτομα. Ο ένας ήταν πάνω στον άλλο.

Έκανε τρομερή ζέστη και ο αέρας ήταν βαρύς. Βρήκα μια θέση κοντά στην είσοδο, και δεν μπορούσα να κοιμηθώ. Έβγαλα τα τσιγάρα που δεν είχα πάρει και άρχισα να θυμάμαι όλη τη ζωή μου.

Στις 9 το πρωί, μας έφεραν ψωμί και για ένα διάστημα ολόκληρο το κελλί ασχολήθηκε με το να πάρει ο καθένας 60 γραμμάρια. Στις 12 μας έφεραν μια σούπα και ένα λίτρο με νερό για να πιούμε ή να πλυθούμε. Το βράδυ μας έδωσαν ένα παστό ψάρι, κάτι που επαναλαμβανόταν συχνά. Με την έλλειψη νερού ήταν σαν βασανιστήριο.

Μέχρι το γεύμα, σκοτώναμε ψείρες όλοι μας. Ήταν τόσες πολλές, ώστε κάθε κρατούμενος μπορούσε να σκοτώσει όσες ήθελε. Επί τέσσερις μήνες, μας πήγαν μια φορά για μπάνιο για λίγη ώρα, έτσι οι περισσότεροι δεν προλάβαμε να πλυθούμε. Είμαστε 14 Έλληνες που υποτίθεται είχαμε αρχηγό της αντεπαναστατικής ομάδας έναν Αθανάσιο Τσαπρίδη. Αυτός δεν μπόρεσε να αντέξει το ξύλο και τις κακουχίες, και πέθανε. Μας είχαν βάλει σε διαφορετικά κελλιά, ώστε να μην υπάρχει επικοινωνία μεταξύ των μελών της εγκληματικής ομάδας. Υπήρχαν πολλοί Κινέζοι που κατηγορούνταν για πράκτορες των Ιαπώνων και μέλη της Κομσομόλ που κατηγορούνταν για τρομοκρατία και οργάνωση δολοφονικής απόπειρας εναντίον του Στάλιν. Δεν μπορώ να καταλάβω πώς ετοιμαζόταν τέτοια απόπειρα από την Τσιτά, τη στιγμή που ο Στάλιν δεν είχε εγκαταλείψει ποτέ τη Μόσχα. Ήταν επίσης όλος ο κόσμος, οι τοπικές αρχές και οι προσωπικότητες της πόλης. Θα μπορούσε κανείς να οργανώσει μια συνδιάσκεψη του Κόμματος για οικονομικά θέματα».

Γνωριμία με τα γκουλάγκ

Οι ανακρίσεις και τα βασανιστήρια εναντίον του Ιβάν και των συγκαταδικημένων του συνεχίζονται. Άλλοι έπρεπε να μένουν 24 ώρες προσοχή. Έναν γείτονα του Ιβάν τον αναγκάζουν να καθίσει πάνω στο πόδι μιας καρέκλας που είναι γυρισμένη ανάποδα. Οι οικογένειες των κρατούμενων έπρεπε να φύγουν για την Ελλάδα μέσα σε 20 μέρες. Η οικογένεια του αδελφού του, του Νικολάου, έφυγε για την Ελλάδα, αλλά η γυναίκα του Ιβάν έμεινε γιατί ήταν Ρωσίδα.

Ο ίδιος ο Ιβάν στέλνεται σε μια καλύτερη φυλακή, όπου οι κρατούμενοι είχαν το δικαίωμα να περπατούν στην αυλή στη διάρκεια της ημέρας. Σε έναν απ' αυτούς τους περιπάτους θα δει από μακριά τον αδελφό του Νικολάο. Ακολουθεί η παρωδία της δικής.

«Πώς μας δίκασαν; Χωρίς να προηγηθεί ακροαματική διαδικασία, η ποινή ανακοινωνόταν από κάποιον που έμπαινε στην αίθουσα και έλεγε τόσα χρόνια φυλάκισης. Η ποινή μου με ανακοίνωσε γιατί τελείωναν τα βασανιστήρια και είχα καταδικαστεί μόνο 10 χρόνια. Έπειτα ήταν πιο επικίνδυνο να μην έχεις καταδικασθεί γιατί έπαιρναν κόσμο και τον εκτελούσαν. Άλλωστε, πολλοί πίστευαν ότι ο Στάλιν θα ανακαλύψει γρήγορα τη συνωμωσία και θα τιμωρήσει τους καταχραστές της εξουσίας».

Για 5 χρόνια ο Ιβάν δουλεύει καταναγκαστικά έργα σε ορυχεία. Όποιος καταφέρει να εκπληρώσει το πλάνο κατά 100%, δικαιούται 900 γραμμάρια ψωμί την ημέρα, αν το ξεπεράσει 1.200 γραμμάρια. Φαύλος κύκλος για όσους δεν μπορούν να δουλέψουν από την αστία: με λιγότερο από 900 γραμμάρια ψωμί την ημέρα, δεν έχουν καμιά ελπίδα να πάρουν δυνάμεις ώστε να πετύχουν το πλάνο. Εν τω μεταξύ, μετά τη σύλληψη του Ιβάν και του Νικολάου, οι γυναίκες της οικογένειας αναγκάζονται να αφήσουν τα σπίτια τους. Το 1938 πηγαίνουν στον Έλληνα πρεσβευτή στη Μόσχα ζητώντας ορισμένα χρήματα για το εισιτήριο προς την Ελλάδα. Ο πρέσβυς τους δίνει μερικά χρήματα για το εισιτήριο μέχρι το λιμάνι της Οδησού. Απελπισμένη η μητέρα του Ιβάν, αφού πουλάει όσο όσο τα υπάρχοντά της, πηγαίνει στην ασφάλεια ζητώντας λεφτά. Εν τω μεταξύ, ξεσπάει ο Β' παγκόσμιος πόλεμος...

«Ο πόλεμος επηρέασε πολύ τη ζωή μας. Η μερίδα του ψωμιού έπεσε και πήγε από 900 στα 500 γραμμάρια και το '42 σταμάτησε τελείως. Έπρεπε να δουλεύουμε περισσότερο και πολλοί πέφταν αναισθητοί από πείνα και διάρροια. Πολλοί ξυπνούσαν το βράδυ παραληρώντας. Κάθε μέρα τρεις με τέσσερις από εμάς πέθαιναν και ο αξιωματικός άνοιγε τα φέρετρα για

να δει αν πράγματι ήταν πεθαμένοι...

Ύστερα ήρθε μια ιατρική επιτροπή, για να δει ποιοι από εμάς ήταν υγιείς και μπορούσαν να σταλούν στο μέτωπο. Ήμουν πολύ ευτυχισμένος γιατί με βρήκαν ικανό να πολεμήσω. Αλλά ύστερα από λίγο μου είπαν ότι ήμουν ξένος και ούτε στον πόλεμο θα πήγαινα ούτε θα με απελευθέρωναν. Θα έπρεπε να μείνω στη φυλακή μέχρι το τέλος του πολέμου. Και αν ο πόλεμος κρατούσε χρόνια; Η ιστορία είχε να επιδείξει και τον εκατονταετή πόλεμο».

Ο Ιβάν που χρησιμοποιείται και ως ξυλόκοπος από τη διεύθυνση της φυλακής έχει ένα σοβαρότατο ατύχημα και είναι έτοιμος να πεθάνει. Στο νοσοκομείο, τον επισκέπτεται η γυναίκα του το 1944, για πρώτη φορά μετά τη σύλληψή του. Λίγο μετά αρχίζει να παίρνει τις αποστάσεις της: του στέλνει ένα γράμμα κατηγορώντας τον ότι δεν ήταν τρυφερός και διαχυτικός μαζί της. Λίγο μετά θα λάβει ένα δεύτερο συγκλονιστικό γράμμα, από την αδελφή της γυναίκας του αυτή τη φορά. Γυρνώντας αιφνιδιαστικά από ένα ταξίδι, θα βρει την γυναίκα του Ιβάν με τον άνδρα της στο κρεβάτι.

Έτσι, όταν τελικώς ο Ιβάν απολύεται το 1948, δεν έχει πού να πάει. Θα αποφασίσει να επισκεφθεί την αδελφή της τέως γυναίκας του, την οποία θα βρει μισότρελη σε ένα νοσοκομείο. Άρρωστος, χωρίς δουλειά και ταυτότητα, στέλνει ένα γράμμα στην ελληνική πρεσβεία της Μόσχας ζητώντας ένα ελληνικό διαβατήριο, το οποίο και θα παραλάβει μόλις ένα μήνα μετά. Κερδίζοντας μερικά χρήματα από το μεταλλουργείο όπου αρχίζει να δουλεύει δεν σκέπτεται καθόλου να αφήσει το μέρος που γεννήθηκε, πολύ περισσότερο αφού θέλει να βοηθήσει τα τρία παιδιά του. Στο Κανσκ, την πόλη όπου ζει ο Ιβάν, φθάνουν ο μεγάλος γιος και η κόρη του για να σπουδάσουν στο Παιδαγωγικό Ινστιτούτο. Ο Ιβάν αρχίζει να τους βοηθάει με ένα μικρό χαρτζελίκι. Αλλά η χαρά του δεν θα κρατήσει για πολύ.

Στο χωριό που δίδασκε, κατηγορούν τον Βαλερύ, το γιο του Ιβάν, ότι προσπάθησε να πείσει κάποιον να μην καταταγεί στο στρατό. Ένας άλλος τον αποκαλεί «μπάσταρδε Έλληνα». Ο Βαλερύ το σκάει φοβούμενος το ελληνικό του επίθετο και το γεγονός ότι ο πατέρας του είναι χαρακτηρισμένος. Φθάνει φοβισμένος στην πόλη όπου βρίσκεται ο Ιβάν και του ανακοινώνει ότι θέλει να αλλάξει όνομα και να πάρει το επίθετο του εραστή της μάνας του, της γυναίκας του Ιβάν Παπαδόπουλου. Ύστερα ακολουθεί μια ακόμη τραγωδία.

Κλαίγοντας για το θάνατο του δολοφόνου

«Το Μάρτιο του 1953 είχαμε μια άλλη συναισθηματική δοκιμασία. Ο Στάλιν πέ-

θανε και εγώ, όπως και οι άλλοι, κλάψαμε το θάνατό του. Ήταν μια παλλαϊκή καταστροφή. Παρ' ότι είχε προκαλέσει μεγάλη ζημιά στον κόσμο, είχε καταστρέψει τις ζωές τόσων ανθρώπων, όλοι αυτοί που μέιναι ζωντανοί κλαίγαμε δυνατά και αναρωτιόμαστε πώς θα ζήσουμε χωρίς τον αγαπημένο μας ηγέτη και δάσκαλο.

Εγώ, ένα από τα θύματά του, συμμετείχα στη χορωδία των λυγμών. Θα έπρεπε να ήμουν γεμάτος χαρά και να ανασταίνα ανακουφισμένος, αλλά έκλαιγα σαν να είχα χάσει ένα πολύ κοντινό πρόσωπο, κάποιον από την οικογένειά μου. Ήταν κάτι σαν θάυμα. Ίσως, μια μέρα, μια αντικειμενική ιστορική θεώρηση, κάτι τέτοιο είναι δυνατό, θα φωτίσει όλη την αλήθεια για τον Στάλιν και για το εντυπασιακό φαινόμενο των ατελείωτων τιμών που γνωρίζει ένας εκτελεστής από τα θύματά του».

Το 1959, το κράτος αποκαθιστά τον πολιτή Παπαδόπουλο. Του δίνει δυο μηνιάτικα ως αποζημίωση και 2.640 ρούβλια για την 9χρονη υποχρεωτική εργασία στα γκουλάγκ. Αλλά στα μάτια της οικογένειάς του θεωρείται ακόμη αντισοβιετικός. Όταν γίνεται 18 χρόνων ο μικρότερός του γιος ακολουθεί το παράδειγμα του μεγαλύτερου αλλάζοντας το πατρώνυμό του και υιοθετώντας το πατρώνυμο του παλιού εραστή της μητέρας του και τώρα πατριού του. Μόνο η κόρη του μένει πιστή και τον αγαπάει: αλλά και αυτή παντρεύεται έναν Σοβιετικό, αλλάζοντας το όνομά της. Κανείς δεν ονομάζεται πλέον Παπαδόπουλος.

Εξασθενημένος και άρρωστος από τις κακουχίες των στρατοπέδων, ο Παπαδόπουλος εξακολουθεί να δουλεύει στα 72 του χρόνια, επειδή η σύνταξή του είναι πολύ μικρή για να τον θρέψει. Οι συγγενείς του από την Ελλάδα έρχονται να τον δουν και να τον πάρουν μαζί τους, αλλά ο Ιβάν θέλει να πεθάνει εκεί όπου γεννήθηκε, θυμίζοντας με την παρουσία του στα παιδιά του ότι είναι ο πατέρας τους.

«Εδώ τελειώνει η εξομολόγησή μου. Είναι η εξομολόγησή μου μπροστά στο θεό, στα παιδιά μου και τα εγγόνια μου. Βεβαίως ο θεός γνωρίζει τα πάντα για τα τέκνα του και το μόνο που θέλω είναι να εξομολογηθώ τα αμαρτήματά μου. Οι γιοι μου γνωρίζουν πολύ λιγότερα, αλλά ξέρουν την προδοσία τους και ξέρουν τι κάνουν. Αλλά τα εγγόνια μου δεν ξέρουν τίποτα, ούτε ότι κάποτε είχαν έναν παππού που ονομαζόταν Ιβάν Παπαδόπουλος του Κοσμά, είχε δηλαδή ένα ρωσικό όνομα και ένα ελληνικό επώνυμο. Αυτά τα εγγόνια μου σκεφτόμουν όταν έγραφα την εξομολόγησή αυτή».

«Η δίκη πρέπει να γίνει πολιτική»

του Ρεπόρτερ

Επανάληψη από Δευτέρα... Η αίθουσα του Ειδικού Δικαστηρίου θα μετατραπεί εκ νέου σε στούντιο τηλεοπτικών αναμεταδόσεων και θα φορτισθεί από τους διαπληκτισμούς Τσοβόλα - Κόκκινου. Τα φύλλα της Κυριακής θα προαναγγέλουν λεπτομέρειες από το άνοιγμα της δευτεριάτικης πρεμιέρας. Όπως εξάλλου και την προηγούμενη Κυριακή η κάλυψη του θέματος προετοιμάζε για όσα μας περιμένουν. Οι διεθνείς εξελίξεις που τρέχουν στο μεταξύ δρομολογούν όλες τις εξελίξεις και τις υποτάσσουν σε διαφορετική λογική.

Όμως το σκηνικό είναι από πολλές μεριές μονταρισμένο στην άποψη ότι η δίκη είναι μια υπόθεση ρουτίνας. Οι ραδιοπαραγωγοί μιλούν για «σήριαλ», οι επιθεωρησιογράφοι έχουν περιλάβει τα σχετικά μονόπρακτα κ.ο.κ. Αλλά είναι οι πολιτικές σκοπιμότητες που θα δώσουν τον τόνο...

● Τις ημέρες που έρχονται οι αναμενόμενες καταθέσεις θα έχουν το ειδικό τους ενδιαφέρον. Υπάρχει για παράδειγμα ο παραλειφθείς κ. Γ. Λούβαρης. Όπως πληροφορούμαστε, λίγες ημέρες πριν από την διακοπή για «τα μπάνια των δικαστών», ο κ. Λούβαρης έστειλε ένα εξώδικο προς τον κ. Γ. Καμάρα, το οποίο κοινοποιούσε και στο Ειδικό Δικαστήριο και ζητούσε διάφορα τα οποία ακούγονται και πάλι περίεργα. Ζητούσε ο κ. Λούβαρης να εξετασθεί κάποιος Άγγλος «αφού αυτός —ο Γ. Λούβαρης δηλαδή— δεν έχει καμιά σχέση με την BBC!». Η νέα αυτή ιστορία θυμίζει τα αντίστοιχα παλιότερα του Κοσκωτά και αποσκοπεί μάλλον και αυτή σε νέα παραπληροφόρηση. Από Δευτέρα θα έχετε τις λεπτομέρειες.

Ο Γ. Λούβαρης ξέρεi βέβαια πολύ καλά τι συμβαίνει με την υπόθεση και θα έχει πολλά να αποσιωπήσει ή και να ξεχάσει. Δεν θα είναι ο πρώτος.

Αλλά η υπόθεση Κοσκωτά όσο περνά ο καιρός θα ξεφεύγει και πάλι από την δικαστική και θα προσανατολίζεται προς την πολιτική «διερεύνηση και λύση». Η τακτική που έχει καθορίσει ο κ. Α. Παπανδρέου εί-

ναι σαφής και καταγράφηκε δια χειρός Άκη Κοσώνα στην κυριακάτικη «Καθημερινή» της 18/8. Αφού αναφέρεται εκεί ότι ο αντιπερισπασμός στη δίκη θα γίνει με επιχειρήματα επί του «πολιτικού», το ρεπορτάζ εξειδικεύει:

«Άλλωστε είναι τόσο ευρύ το φάσμα πολιτικής αντιπαράθεσης (κοινωνική πολιτική, οικονομία, εθνικά θέματα κ.λπ.) ώστε δεν είναι αναγκαία η “επιστράτευση” της δίκης».

Ο κύβος ερρίφθη, λοιπόν. Τα εθνικά θέματα —Κύπρος, στρατηγείο της Λάρισας, κ.λπ.— είναι η προνομιακή επιλογή του ΠΑΣΟΚ στην αντιπαράθεση που έρχεται. Στους «εξωμότες», θα αντιπαρατεθούν οι «κλέφτες».

Το κλίμα αυτό —με κύρια την έμφαση αντιπαράθεσης στα εθνικά θέματα— θα κυριαρχήσει από τις αρχές της ερχομένης εβδομάδας. Οι κατηγορούμενοι συντονίζονται και ο κ. Κατσαντώνης σε μια πολύ ενδιαφέρουσα —και μεθοδευμένη όπως φαίνεται— συνέντευξή του στο ίδιο φύλλο της «Κ» αφού «αποφαινεται» ότι ο κ. Πέτσος είναι «αθώος», προτείνει προς την κυβέρνηση την πολιτική λύση. Είναι γνωστοί οι διαυλοί επικοινωνίας του με την ΝΔ και τον αρχηγό της.

Το άλλο πρόβλημα είναι ο ΣΥΝ και το ΚΚΕ, η Αριστερά γενικώς. Η Αριστερά που όμως δεν έχει επί του παρόντος διαυλούς επικοινωνίας που να συνδέουν τις συνιστώσες της αλλά αντίθετα και από τα δύο της τμήματα τρέχουν ο ένας από δω και ο άλλος από κει προκειμένου να προσεγγίσουν το ΠΑΣΟΚ. Σ' αυτήν την μονομαχία είναι δύσκολες οι αντιστάσεις. Ο κ. Γιάνναρος έχει ήδη βγάλει την αθωωτική του απόφαση (όμοια όπως και το καλοκαίρι του '89 για τις προμήθειες στις Ένοπλες Δυνάμεις, ενώ ο Λεντάκης που αναζωογονήθηκε πολιτικά κατά την περίοδο αναζήτησης των διόδων για την κάθαρση, εμφανίζεται προκειμένου να δηλώσει την διαφοροποίησή του «εγώ από πάντα τα έλεγα κ.λπ., κ.λπ.»). Φυσικά οι διεθνείς εξελίξεις θα διαμορφώσουν α-

κόμη σαφέστερα τα όρια ανάμεσα στα τμήματα της Αριστεράς.

Στον «ΡΙζοσπάστη» της Τρίτης 13/8, το άρθρο του ρεπόρτερ Ιορδάνη Θωμαΐδη έδωσε αφορμή για κρίσεις και προβλέψεις σχετικά με τις πιθανολογούμενες μεταβολές στη στάση του ΚΚΕ. Το άρθρο συζητήθηκε αρκετά και την Κυριακή 18/8 ο κ. Θωμαΐδης «ξανακτύπησε» θέτοντας το θέμα στις καθαρά «θεωρητικές» του βάσεις, αρχίζοντας με τσιτάτο του Λεφέμπρ... Το άρθρο εξάλλου καταλήγει:

«Οι κομμουνιστές... δεν εξαντλούν την κάθαρση στην υπόθεση Κοσκωτά. Σε αυτή την πορεία εμπεριέχονται και οι τυχόν συγκλίσεις με άλλες πολιτικές και κοινωνικές δυνάμεις, χωρίς ατελέσφορες ψυχώσεις...».

Αλλά αυτό που συζητήθηκε πολύ —και η σπέκουλα δίνει και παίρνει— είναι η πιθανολόγηση της καταδίκης μετά το πέρας της διαδικασίας. Ο κ. Κατσαντώνης στην ενδιαφέρουσα «εξομολόγησή» του, διαφοροποιείται από τον κ. Τσοβόλα και τον κ. Μωραΐτη που εκ προοιμίου «αποφαινονται» ότι τελικώς θα υπάρξει καταδίκη. Όλη η ιστορία «όζει» αφού προϊδεάζει και επομένως διχάζει και προετοιμάζει για την αντιπαράθεση.

Την αντιπαράθεση φαίνεται ότι πολύ την επιθυμεί ο κ. Παπανδρέου αφού θα λειτουργήσει πολλαπλώς σωστικά γι' αυτόν. Η «Αυριανή» έδωσε από καιρό το στίγμα —«ετοιμάζονται για καταδίκη και γι' αυτό πρέπει να ανασκουμπωθεί το ΠΑΣΟΚ και να ετοιμαστεί να βγει στους δρόμους» κ.λπ.— και η κουριάς είναι αυτή που δίνει και πάλι τον τόνο στις διαφαινόμενες επιλογές του ΠΑΣΟΚ.

Μια οδυνηρή για πολλά θέματα περίοδος αρχίζει. Μια ανίκανη και αδύνατη κυβέρνηση, μια εμπλεγμένη στις ενοχές της αξιωματική αντιπολίτευση και μια Αριστερά εκ νέου διχασμένη πρέπει να βγουν πέρα από τις αντιπαραθέσεις και να δώσουν λύσεις για τα οξύτατα προβλήματα του τόπου. Δεν ακούγεται πολύ περίεργο; □

Βίοι παράλληλοι;

του Μ. Δούντα

Το άρθρο αυτό γράφεται με αφορμή τις εν εξελίξει κρίσιμες για το Κυπριακό παρασκηνιακές διαβουλεύσεις σε συνδυασμό με πρόσφατες φήμες ότι οι υπουργοί Εξωτερικών της Ελλάδας και της Κύπρου άρχισαν ίσως να διαφοροποιούνται από τις ηγεσίες τους.

Πού βρίσκεται το Κυπριακό; Μετά από έντονη αμερικανική υποκίνηση και συνακόλουθη δραστηριοποίηση των Ηνωμένων Εθνών αναζητείται, τις μέ-

ρες αυτές, σχέδιο λύσης που, ουσιαστικά, θα στηρίζεται στην πραγματικότητα που δημιούργησε η τουρκική εισβολή και κατοχή τμήματος της Κύπρου. Πέραν των όσων ασαφών και ανακριβών λέγονται επισήμως προς παραπλάνηση του λαού, τα κύρια σημεία της συζητούμενης λύσης είναι τα εξής:

- Δύο πολιτικά ίσες κοινότητες, η ελληνική του 80% του πληθυσμού και η τουρκική του 18%... αυτοδιοικούμενες στο πλαίσιο συνομοσπονδιακού σχήματος σε δύο γεωγραφικές περιοχές «φυλετικώς» καθαρές. Δηλαδή μόνον Έλληνες στην ελληνική περιοχή και μόνον Τούρκοι στην τουρκική.
- Τουρκική εγγύηση και στρατιωτική πα-

ρουσία στην Κύπρο (το αντίστοιχο ελληνικό δικαίωμα είναι επιφανειακό. Διότι η Τουρκία, λόγω εγγύτητος και του πλεονεκτήματος του αιφνιδιασμού θα υπερτερεί αποφασιστικά, ενώ το ελληνικό απόσπασμα στην Κύπρο, μη δυνάμενο έγκαιρα να ενισχυθεί, θα μεταβληθεί από εγγυητή σε όμηρο!).

● Πλήρης ισοδυναμία στην εκτελεστική και την νομοθετική εξουσία, με αποτέλεσμα δυσλειτουργία, κίνδυνο κρίσεων και επακόλουθων τουρκικών επεμβάσεων.

Όλα αυτά τα έχουν ουσιαστικώς δεχθεί οι κ.κ. Βασιλείου και Μητσοτάκης. Το μόνο που απέμεινε είναι κάποιο αντάλλαγμα στο εδαφικό και κάποια παραχώρηση στο προσφυγικό για να μπορέσουν να τα εμφανίσουν ως επιτυχίες και να «πουλήσουν» την «λύση» στον ελληνισμό. Σημειωτέον ότι τελούν υπό την εντύπωση ότι ο λαός, κουρασμένος, δεν θα αντιδράσει. Εκλιπαρούν γι' αυτό τους Αμερικανούς να πείσουν τους Τούρκους να περιορίσουν την τουρκοκυπριακή «επικράτεια» στο 29% περίπου του κυπριακού εδάφους. Και ως προς το προσφυγικό, όσοι «περισσέφουν», δεν απορροφηθούν στα αποδοθησόμενα εδάφη, η συντριπτική δηλαδή πλειοψηφία των προσφύγων (περίπου 130.000) θα αποζημιωθούν. Η προσπάθεια κατατείνει απλώς στην εξεύρεση κάποιας εύπεπτης φόρμουλας. Έτσι, ο έλληνας πρωθυπουργός ελπίζει —τόσο αστόχαστα— ότι τερματίζεται η κυπριακή «περιπέτεια» και ο κ. Βασιλείου —εξίσου αστόχαστα— ότι το οικονομικό δαίμονιο των Κυπρίων τελικά θα καταλύσει όλα τα κακά...

Πρόκειται για λύση πολλαπλώς καταστροφική, που θα συνιστά σοβαρή και μακροχρονίων επιπτώσεων επιδείνωση της σημερινής πραγματικότητας, του *status quo*. Ο κυπριακός ελληνισμός παραδίδει ένα κράτος, έστω τραυματισμένο, για να εισπράξει μια αυτοδιοικούμενη κοινότητα! Συρρικνώ-

Ισπανικά

Εταιρεία Ισπανικών Σπουδών
ΜΙΓΚΕΛ ΝΤΕ ΘΕΡΒΑΝΤΕΣ

Καποδιστρίου 2, Τηλ. 3628880

ΕΠΙΣΗΣ ΤΜΗΜΑΤΑ:

Πορτογαλικής Γλώσσας

Δεύτερος Κύκλος

(Ισπανικών Σπουδών)

Τελοιοποίηση της γλώσσας & Ισπανόφωνος

Πολιτισμός

Προετοιμασία για τα διπλώματα DELE του Υπουργείου

Παιδείας της Ισπανίας (BASICO & SUPERIOR)

Πρόγραμμα Λατινοαμερικάνικων Σπουδών

Διδάσκουν Ισπανοί καθηγητές πτυχιούχοι ισπανικών πανεπιστημίων

Πληροφορίες / εγγραφές: Από 2 Σεπτεμβρίου πρωί: 10.00
- 1.30 απόγευμα: 6.00 - 9.00 καθημερινά

νεται ως τμήμα ενός οιωνεί τουρκικού προ-τεκτοράτου. Αυτός θα είναι ο θρίαμβος!

Και ερχόμαστε στις φήμες περί διαφοροποίησης των κ. Σαμαρά και Ιακώβου. Δεν θα εξετάσουμε κατά πόσον οι φήμες αυτές είναι βάσιμες ή όχι. Θα περιορισθούμε στην σημασία που θα είχε ένα τέτοιο ενδεχόμενο για την περαιτέρω πορεία του Κυπριακού. Θα έπρεπε όμως πρώτα να σχημαχθεί κάπως η προσωπικότητα των δύο υπουργών, όπως τουλάχιστον δημόσια διαγράφεται.

Ο κ. Α. Σαμαράς πολιτικός νέος και προφανώς φιλόδοξος —στοιχεία κατ' αρχήν θετικά— βρίσκεται στην αρχή της σταδιοδρομίας του. Στερείται πείρας. Διαθέτει όμως ενεργητικότητα, είναι εργατικός και αποβλέπει στην κορυφή της πολιτικής εξουσίας. Το ερώτημα που τίθεται —και δεν ενέχει υπαινιγμό αρνητικής απάντησης— είναι εάν έχει την ωριμότητα και την «στόφα» για να ξεπεράσει τα κριτήρια της εσωτερικής πολιτικής. Ειδικότερα ως προς τα μεγάλα θέματα που χειρίζεται, διερωτάται κανείς εύλογα αν θα μπορέσει να ξεφύγει από την επιρροή - κηδεμονία του πρωθυπουργού που τον ανέδειξε. Και ειδικότερα ως προς το Κυπριακό το ερώτημα είναι αν θα κατορθώσει να συνειδητοποιήσει ρεαλιστικά την πανεθνική σημασία του θέματος, που συναρτάται με το αδιαίρετο της ασφάλειας του ελληνισμού από την Θράκη έως το Αιγαίο και πέρα έως την Κύπρο.

Γενικότερα, εξ άλλου, εύλογο είναι να αναρωτιέται κανείς αν ο κ. Σαμαράς θα μπορέσει να απαλλαγεί από τα στερεότυπα που για χρόνια μαστίζουν την περί τα εθνικά θέματα συλλογιστική και υπό την επωνυμία ενός ψευδεπίγραφου ρεαλισμού συνοφίζονται

σε αποκοιμιστικές ψευδαισθήσεις δυνατότητας βελτίωσης των ελληνοτουρκικών σχέσεων από θέσεως ελληνικής αδυναμίας. Υπάρχουν ασφαλώς και άλλα ερωτήματα που συνδέονται με 'τα προσόντα του όποιου υπουργού Εξωτερικών. Ο κ. Σαμαράς πάντως έχει το πλεονέκτημα —ή μειονέκτημα— να μη βαρύνεται, εκτός κάποιων υπολογισμών ολισθημάτων, με «αποθέματα» εκ του παρελθόντος. Ανήκει σε αυτούς που για τα προσεχή χρόνια θα πρέπει συνεχώς να κατακτούν την φήμη και την θέση τους.

Αντίθετα από τον πολιτικό κ. Α. Σαμαρά ο κ. Ιακώβου σταδιοδρόμησε εξ αρχής ως τεχνοκράτης. Ουδέποτε επιζήτησε την λαϊκή εντολή. Στηρίχθηκε πάντα στην εμπιστοσύνη του εκάστοτε φορέα της εξουσίας. Και ως τεχνοκράτης διέπρεψε. Κορυφαία στιγμή του ήταν όταν αμέσως μετά την εισβολή εκλήθη από την Γενεύη όπου εργαζόταν σε διεθνή οργανισμό και ανέλαβε με εντυπωσιακή πράγματι επιτυχία το δυσχερές —για το έργο της περιθαλψής των προσφύγων, δηλαδή του 40% του πληθυσμού, αντιμετώπισε με ευρηματικότητα τα προβλήματα, χωρίς καμιά ανάλογη πείρα. Επέδειξε σε υψηλό βαθμό μεθοδικότητα, οργανωτικότητα, εργατικότητα και οξυδέρχεια. Τα προσόντα αυτά τον συνοδεύουν και σήμερα στον δημόσιο βίο του, ως υπουργό Εξωτερικών. Στο αξίωμα αυτό θητεύει για δέκα περίπου χρόνια υπό δύο προέδρους δημοκρατίας διαμετρικά αντίθετης νοοτροπίας, φιλοσοφίας, δεξιοτήτων και ύφους. Και επέζησε. Θα έπρεπε άραγε να αναφέρουμε μεταξύ των προσόντων του και την ευελιξία; Ίσως σε αυτό συνέβαλε και το γεγονός ότι ο κ. Ιακώβου δεν είναι μεταξύ αυτών που διέβλεψαν ότι η αναζήτηση λύσης βελτιωτικής υ-

πέρ των Ελλήνων του *status quo* από συμφώνου με την Τουρκία, υπό το ισχύον ανισοζύγιο διπλωματικής και στρατιωτικής δυνάμεως μεταξύ Ελλάδος και Τουρκίας αποτελούσε εξαιρετικώς επιζήμια άσπηση ματαιοπονίας. Ίσως δεν μπόρεσε να δει ότι υπό τις περιστάσεις το *status quo* και η διατήρηση του θέματος ανοικτού είναι σαφώς ολιγότερον επιβλαβής επιλογή.

Υπό το φως αυτών των δεδομένων, αν ο κ. Βασιλείου θεωρηθεί ο... οραματιστής και πραγματοποιός του ενδοτισμού, ο κ. Ιακώβου θα κριθεί ως ο προικισμένος τεχνοκράτης του.

Αλλά ήδη κυκλοφορεί ότι οι δύο υπουργοί διαφοροποιούνται από την πολιτική των προϊσταμένων τους. Αν τούτο είναι ακριβές θα μπορούσε να αποβεί ωφέλιμο για την εθνική υπόθεση. Γιατί σε μια στιγμή όπου όλοι οι καλοθελητές υπολογίζουν στην παραπλάνηση και κόπωση του ελληνισμού θα μπορούσαν να συμβάλουν αποφασιστικά στην οργάνωση αποτελεσματικής αντίδρασης του ελληνισμού σε όσα έξωθεν και έσωθεν τεκταίνονται σε βάρος του.

Ασφαλώς οι δύο υπουργοί, νέοι και οι δύο, δεν θα ήθελαν να ταυτίσουν την ιστορία τους με την ολέθρια πολιτική της υποταγής που οδηγεί σε εθνική καταστροφή. Κατά συνέπεια, δεν θα μπορούσε κανείς να αποκλείσει ότι αν επείθοντο για το ολέθριο της πολιτικής —και οι τελευταίες εξελίξεις δύσκολα αφήνουν περιθώρια για αμφιβολίες— οι δύο υπουργοί θα μπορούσαν, παραιτούμενοι, να ανατρέφουν πολλά κακά.

Και βεβαίως θα είχαν προσθέσει πολύτιμο τίτλο τιμής στην σταδιοδρομία τους. Θα αναδειχθούν άραγε σε μία νέα περίπτωση «παραλλήλων βίων»; □

BBC ENGLISH VIDEO COURSES

ΣΕΙΡΕΣ για: αρχαρίους προχωρημένους, ειδικά θέματα

ΝΕΑ ΠΑΙΔΙΚΗ ΣΕΙΡΑ

"MUZZY IN CONDOLAND"

Για παιδιά 5-9 ετών
Μαθαίνουν Αγγλικά διασκεδάζοντας
— Μόνιμη έκθεση —
Τηλ. 36.45.608

ΑΓΓΛΙΚΑ
BIBΛΙΑ

BIBΛΙΟΠΩΛΕΙΟ ΠΑΝΤΕΛΙΔΗ

ΟΔΟΣ ΑΜΕΡΙΚΗΣ 11
τηλ. 36.23.673

ΑΜΕΡΙΚΑΝΙΚΑ
BIBΛΙΑ

ΠΛΟΥΣΙΑ ΕΠΙΛΟΓΗ ΣΕ: ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑ
ΚΟΙΝΩΝΙΚΕΣ ΕΠΙΣΤΗΜΕΣ & ΕΙΔΙΚΑ ΘΕΜΑΤΑ

ΕΠΙΣΗΣ: BBC ENGLISH COURSES
Σ' όλο τον κόσμο η επιτυχία του BBC στη
διδασκαλία Αγγλικών είναι αναγνωρισμένη

BBC ENGLISH COURSES HELLAS
ΑΜΕΡΙΚΗΣ 9 - ΑΘΗΝΑ 106 72

BBC ENGLISH AUDIO COURSES

ΝΕΑ ΣΕΙΡΑ
"FINANCIAL ENGLISH"

Ειδικοί Επιστήμονες
ετοίμασαν αυτή τη σειρά με
τη συνεργασία του
περιοδικού "ECONOMIST".
Ένα βιβλίο και δύο
κασσέτες, εξηγούν την
Οικονομική Ορολογία με
ζωντανά παραδείγματα.

Δεν πρέπει να χάσουμε αυτήν τη είναι η τελευταία...

Ο πρόσφατος κυβερνητικός ανασχηματισμός, αν έφερε κάποιες ουσιαστικές λειτουργικές ανακατατάξεις, αυτές εξειδικεύονται στον Οικονομικό Τομέα. Συναντήσαμε τον υπουργό Εθνικής Οικονομίας κ. Ευθύμιο Χριστοδούλου που συγκεντρώνει τώρα αρμοδιότητες και ευθύνες συντονισμού πολλών δραστηριοτήτων. Στη συνέντευξη που μας παρεχώρησε αναφέρεται στα διάφορα θέματα της οικονομικής πολιτικής. Δεν τρέφει καμιά ανταπάτη σχετικά με την κατάσταση και τις προοπτικές της ελληνικής οικονομίας. Την ίδια όμως στιγμή δηλώνει απερίφραστα ότι η Ελλάδα μπορεί να συμμετάσχει στη νέα υπό διαμόρφωση ΕΟΚ και στο Νομισματικό Σύστημα. Προϋπόθεση γι' αυτό είναι ότι θα τηρηθεί χωρίς παρεκκλίσεις το κυβερνητικό πρόγραμμα. Από την άνοιξη του 1992 αναμένει βελτίωση του επιχειρηματικού κλίματος που αργότερα θα εκφραστεί με επενδύσεις, για τις οποίες τονίζει ότι δεν γίνονται με το ζόρι. Ο υπουργός Εθνικής Οικονομίας παρά το γεγονός ότι αποστασιοποιείται από ειδικά περιβαλλοντικά θέματα όπως εκείνα που τροφοδότησαν πρόσφατα την ειδησεογραφία (ξενοδοχεία πάνω στο κύμα, δηλώσεις Κατσιγιάννη, κ.λπ.) παραδέχεται ότι η Ελλάδα είναι «λεπτός τόπος» και ότι δεν σηκώνει βαριά βιομηχανία, τονίζοντας την ανάγκη προστασίας του περιβάλλοντος.

Η Παιδεία είναι ένα σημαντικό οικονομικό αγαθό και προϋπόθεση για την ανάπτυξη και την προκοπή του τόπου.

Στην δίωρη συνομιλία που είχαμε μαζί του, επισημάνθηκαν από την πλευρά του σειρά προβλημάτων και κυρίως το ότι ο χρόνος πιέζει και πρέπει να μην χάσουμε «αυτή την τελευταία ευκαιρία».

«Παραλάβαμε μια οικονομία», μας είπε ο υπουργός Εθνικής Οικονομίας κ. Ευθύμιος Χριστοδούλου, «μ' έναν πληθωρισμό που έτρεχε με 23%, ένα τεράστιο δημόσιο έλλειμμα και με αποεπενδυτική νοοτροπία. Με την εφαρμογή του κυβερνητικού προγράμματος ο πληθωρισμός αναμένεται να κατέβει στο τέλος του 1991 στο 16%, ενώ όπως είναι γνωστό οι εκτιμήσεις ήταν για 17%. Η αξιολογή αυτή πτώση του πληθωρισμού επιτεύχθηκε βέβαια μέσω της συρρίκνωσης των οικονομικών δραστηριοτήτων. Στο τέλος του 1992 ο πληθωρισμός αναμένεται να περιοριστεί στο 10-11% και σε συνδυασμό με την πορεία της διολίσθησης της δραχμής θα έχουν δημιουργηθεί οι κατάλληλες προϋποθέσεις για να καταστεί δυνατή η είσοδος της δραχμής στο Ευρωπαϊκό Νομισματικό Σύστημα.

Το πρόγραμμα που εφαρμόζεται αποτελεί «μονόδρομο» δεδομένου ότι δεν υπάρχει άλλη διέξοδος για να ξεφύγει η ελληνική οικονομία από το τέλμα.

Βρισκόμαστε σε μια συρρικνωμένη κατάσταση, ενώ πρέπει να ακολουθήσουμε μια επιθετική πολιτική και στο εξωτερικό, χωρίς όμως να διαθέτουμε και τα ανάλογα οικονομικά μέσα για την άσκηση της πολιτικής αυτής, υποστηρίζει ο υπουργός.

Ανάπτυξη και επενδυτές

Περάσαμε μια περίοδο που ξοδεύαμε πολλά χρήματα, είτε μέσω δανεισμού είτε μέσω των εσόδων από τα κοινοτικά ταμεία. Η εποχή αυτή πέρασε «ανεπιστρεπτί». Δεν πρόκειται, παρατηρεί ο κ. Χριστοδούλου, να πληρώνει ο Γερμανός τον Έλληνα για να έχει «μερσεντές» και εκείνος «φολκςβάγκεν».

Ο κ. Χριστοδούλου δηλώνει ότι το 1992

ευκαιρία

θα είναι «ζόρικο». Αν όμως η πορεία της οικονομίας εξελιχθεί ομαλά όπως περιμένει, η κυβέρνηση θα πετύχει συντομότερα από ό,τι αναμενόταν, την αναπτυξιακή φάση.

Σύμφωνα με τον κ. Χριστοδούλου το σταθεροποιητικό σκέλος προχωρά ικανοποιητικά και αναμένεται ότι, κάτω από ορισμένες προϋποθέσεις, θα υπάρξει ομαλή εξέλιξη και για την αναπτυξιακή φάση. Ωστόσο η αναπτυξιακή φάση δεν πρόκειται να στηριχθεί στο δημόσιο τομέα, δηλώνει ο υπουργός Εθνικής Οικονομίας και προσθέτει ότι «δεν πρόκειται να κάνουμε το ίδιο λάθος με τον Σημίτη». Το πραγματικό πρόβλημα του δημόσιου τομέα δεν είναι στην πραγματικότητα το μέγεθός του αλλά το έργο που παράγει σε σχέση με το μέγεθος. Παράγει, τονίζει ο υπουργός, το ένα τρίτο του έργου που θα έπρεπε να παράγει λόγω του μεγέθους του.

Επειδή ακριβώς η αναπτυξιακή φάση δεν μπορεί να στηριχθεί στο δημόσιο τομέα δεν απομένει παρά ο ιδιωτικός τομέας ο οποίος θα κληθεί κάτω από ορισμένες συγκεκριμένες προϋποθέσεις να επενδύσει. Η δημιουργία του ευνοϊκότερου κλίματος για επενδύσεις θα έρθει αμέσως μετά τη μείωση των επιτοκίων χορήγησης δανείων από τις τράπεζες.

Αλλά οι επενδύσεις θα υλοποιηθούν από συγκεκριμένους επιχειρηματίες και ο κ. Χριστοδούλου απαντά για τις ιδιαιτερότητες του Έλληνα επιχειρηματία τον οποίο χαρακτηρίζει δυναμικό αλλά με κληρονομημένες κακές συνήθειες. Θυμάται: την επομένη της κήρυξης του πολέμου στον Περσικό εκπρόσωποι των εμπόρων μου ζήτησαν την αναστολή καταβολής του ΦΠΑ, ευνοϊκές ρυθμίσεις και άλλα σχετικά.

Επιχειρηματίες - επιχείρηση και βιομηχανία αλληλοσυνδέονται και με το περιβάλλον, όπως είναι φυσικό. Ο κ. Χριστοδούλου παρατηρεί ότι στην Ελλάδα όλοι θέλουμε την ανάπτυξη της βιομηχανίας χωρίς εργοστάσια, διευκρινίζοντας παράλληλα ότι και εργοστάσια μπορεί να υπάρχουν και το περιβάλλον να προστατεύεται. Η Ελλάδα είναι «λεπτός τόπος» δεν σηκώνει βαριές ρυπογόνες βιομηχανίες. Μπορεί η ανάπτυξη να επιτευχθεί με την ίδρυση και λειτουργία μικρών ευέλικτων μονάδων.

Το βασικό βέβαια ερώτημα είναι πού μπορεί να στηριχθεί η ελληνική οικονομία για να περάσει στη φάση της ανάπτυξης. Ο υπουργός πιστεύει ότι η Ελλάδα έχει μεγάλα περιθώρια ανάπτυξης στον τριτογενή και τεταρτογενή τομέα (πληροφορική) και μέσα στο σημερινό πλαίσιο «κινήτρων». Δεν απαιτούνται πρόσθετα «κίνητρα» προς τον επιχειρηματικό κόσμο, σε αυτή τουλάχιστον την φάση, αφού διαθέτουμε σύστημα φορολογικών απαλλαγών, αποσβέσεων κ.λπ. που είναι πραγματικά ικανοποιητικό. Επενδύσεις θα γίνουν από τους επιχειρηματίες που έχουν δυναμικότητα αλλά «επενδύσεις με το ζόρι δεν γίνονται».

Η φορολογική βάση

Για το φορολογικό ο κ. Χριστοδούλου, απαντώντας σε σχετικές ερωτήσεις, παραδέχεται ότι «δεν σηκώνει άλλη φορολογία ο κόσμος» και ότι «για να αυξηθούν τα έσοδα του κράτους —απαραίτητη προϋπόθεση μείωσης των ελλειμμάτων του δημόσιου τομέα— πρέπει να διευρυνθεί η φορολογική βάση». Το υπουργείο Οικονομικών έχει αρχίσει μια συστηματική εργασία προς αυτή την κατεύθυνση η οποία όμως δεν μπορεί να γίνει από τη μια μέρα στην άλλη. Θα χρειαστεί ένα διάστημα περίπου 18 μηνών για να υπάρξει πλήρης εικόνα της φορολογικής βάσης στην Ελλάδα.

Το φορολογικό σύστημα είναι άδικο από πολλές απόψεις, υποστηρίζει ο κ. Χριστοδούλου, ο οποίος «προτείνει» να καθιερωθεί ένα αφορολόγητο όριο 2-3 εκατομμυρίων δραχμών και εφόσον έχει διευρυνθεί η φορολογική βάση, τότε να μειωθούν και οι φορολογικοί συντελεστές. Αποφεύγοντας να προσδιορίσει επακριβώς πόσοι και σε ποιο ύψος θα πρέπει να είναι οι φορολογικοί συντελεστές, δίνει την αίσθηση ότι η υψηλή φορολογία 35-40% θα πρέπει να επιβαρύνει τα εισοδήματα άνω των 50 εκατομμυρίων δραχμών.

Ειδικά για τη φορολόγηση του αγροτικού εισοδήματος ο κ. Χριστοδούλου ευελπιστεί ότι θα επιτευχθεί μέσω των επιδοτήσεων

που επιχορηγεί η ΕΟΚ. Όλοι οι αγρότες, τονίζει, εισπράττουν κοινοτικές επιδοτήσεις και κατά συνέπεια μπορεί κάποιος να διαπιστώσει το ύψος των εισοδημάτων τους.

Οι προβληματικές και τα ομολογα

Σε ό,τι αφορά εξάλλου τις προβληματικές επιχειρήσεις τονίζει ότι θα ήταν προτιμότερο να είχαν κλείσει νωρίτερα διότι αποτελούν βραχνά στο λαιμό της οικονομίας. Παραδέχεται ότι οι μέχρι τώρα κυβερνητικοί χειρισμοί για την πώληση των προβληματικών δεν απέδωσαν τα αναμενόμενα και ότι δεν είναι εύκολο να πουληθούν περισσότερες από δυο-τρεις. «Ποιος θα αγοράσει —διερωτάται— μια βιομηχανία υπερχρεωμένη με πεπαλαιωμένο μηχανολογικό εξοπλισμό και με πλεονάζον εργατικό δυναμικό, όταν με μικρότερη δαπάνη μπορεί να στήσει μια καινούρια;». Ο κ. Χριστοδούλου δεν διστάζει να διακηρύξει την απόφασή του ότι ο Οργανισμός Ανασυγκρότησης Επιχειρήσεων θα κλείσει μέχρι τέλους του χρόνου διότι «είναι επιζήμιος και δεν έχει προχωρήσει ουσιαστικά σε καμιά ανασυγκρότηση των προβληματικών επιχειρήσεων».

Για τα Κτηματικά Ομολογα, ο υπουργός Εθνικής Οικονομίας αφήνει να εννοηθεί ότι τα έσοδα που θα προέκυπταν από την έκδοσή τους θα εισπραχθούν τελικά αργότερα από ό,τι αναμενόταν, αλλά παράλληλα τονίζει τη σημασία που έχουν για την κάλυψη μέρους του δημοσίου ελλείμματος, αλλά και την οργανωμένη δόμηση. Η πώληση δημοσίας γης μέσω των Ομολόγων δεν συνεπάγεται απεμπόλησή της. Αντίθετα, στις περιοχές που θα πωληθούν θα υπάρχει οργανωμένη δόμηση και είναι σαφές ότι είναι προτιμότερο να μπορεί ο Έλληνας πολίτης να αποκτή σπίτι με φως, νερό, κ.λπ. παρά να ξεφυτρώνουν σπίτια κατά άναρχο τρόπο και να δημιουργούνται αυθαίρετοι οικισμοί.

Το ασφαλιστικό: βραχνάς

Το κυβερνητικό όμως πρόγραμμα πρέπει να τηρηθεί οπωσδήποτε μέχρι την άνοιξη και στο μεταξύ πρέπει να έχει απελευθερωθεί η αγορά εργασίας, να επέλθουν οι μεταβολές στο ασφαλιστικό, το οποίο όπως τονίζει ο υπουργός Εθνικής Οικονομίας, αποτελεί «πέτρα στο λαιμό όλων». Η ευθύνη όλων μας, τονίζει, για την υλοποίηση του κυβερνητικού προγράμματος είναι τεράστια. Αν υποδαυλίζονται ταραχές όπως φημολογείται και δεν τηρηθεί χωρίς παρεκκλίσεις το κυβερνητικό πρόγραμμα μέχρι την άνοιξη, τότε δεν θα καταστεί δυνατή η επίτευξη των στόχων και η Ελλάδα θα χάσει την τε-

λευταία της ευκαιρία για να συμμετάσχει στη νέα διαμορφούμενη ΕΟΚ.

Ο υπουργός Εθνικής Οικονομίας θεωρεί ότι τα προβλήματα που δημιουργεί το ισχύον ασφαλιστικό σύστημα στην Ελλάδα είναι υπέρογκα. Με την ιδιότητα, λέει, του υπουργού ενός επιτελικού υπουργείου, έχω δώσει την κατεύθυνση να διαμορφωθεί το ασφαλιστικό μας σύστημα ανάλογα με τις οικονομικές μας δυνατότητες. Δεν είναι δυνατόν να βγαίνουν οι μισοί αγρότες ενός νομού παραπληγικοί ή να χορήγούνται συντάξεις σε «αντιστασιακούς των 40 χρόνων». Το πράγμα έχει φθάσει στο απροχώρητο και είναι αδύνατο να συνεχισθεί αυτό εάν δεν θέλουμε να τιναχτεί στον αέρα η ελληνική οικονομία. Η ευθύνη είναι όλων μας.

Ιδιαίτερη βαρύτητα δίνει ο υπουργός Εθνικής Οικονομίας στο ρόλο που καλείται να παίξει η Παιδεία. Φοβάται ότι εάν συνεχιστεί η σημερινή κατάσταση θα έχουμε επανάληψη του φαινομένου του «Μάη '68» που ξεσηκώθηκαν οι μαθητές και οι φοιτητές απαιτώντας καλύτερη διδασκαλία από τους δασκάλους και τους καθηγητές και διεκδικώντας καλύτερα σχολικά προγράμματα. Για να επιτευχθούν οι κυβερνητικοί στόχοι απαιτείται μετάθεση του παραγωγικού δυναμικού και για να καταστεί αυτό δυνατόν πρέπει να βελτιωθεί η Παιδεία. Ο διάλογος όμως με τους συνδικαλιστικούς φορείς του εκπαιδευτικού χώρου δεν είναι εύκολος, ενώ πρόσφατα διαπιστώθηκε προτροπή των μαθητών σε κινητοποιήσεις, γεγονός βέβαια που δεν συμβάλλει καθόλου στην άνοδο του επιπέδου της Παιδείας.

Πιστεύει επίσης ότι η σημερινή νεολαία θα παίξει σημαντικό ρόλο στις εξελίξεις γιατί μεταξύ άλλων δεν πρόκειται να ανεχθεί να εργάζεται και το προϊόν της εργασίας της να κατευθύνεται κατά ένα μεγάλο μέρος για συντάξεις που έτσι και αλλιώς δεν μπορεί να τις σηκώσει η οικονομία.

Και η ανεργία; Ο υπουργός Εθνικής Οικονομίας υποστηρίζει ότι η έννοια της ανεργίας είναι σχετική και ότι στην πραγματικότητα δεν υπάρχει ανεργία στην Ελλάδα. Πρόκειται περί «εκλεκτικής ανεργίας». Μόνο στο Νομό Αττικής, λέει, απασχολούνται 60 χιλιάδες Πολωνοί, Ρουμάνοι κ.λπ. σε εργασίες που αρνούνται να κάνουν οι Έλληνες. Αυτό όμως είναι ανεργία εκλεκτική...

Η συζήτηση με τον υπουργό πήγε και σε μια σειρά άλλα θέματα γιατί τα ενδιαφέροντά του —και οι ερεθισμοί που δέχεται από τις πολυσχιδείς ευθύνες του— είναι πολλά.

Όταν οι στόχοι δεν επιτυγχάνονται

Ο πρωθυπουργός Κ. Μητσοτάκης, οι οικονομικοί υπουργοί του και ο «αφρός» του κομματικού μηχανισμού της ΝΔ βρίσκονται σε δυσχερή θέση ενόψει της πρωθυπουργικής ομιλίας στη ΔΕΘ. Και αυτό διότι αναζητούν την «κορώνα» των εξαγγελιών που θα συμβάλει στην αναπέρωση του ηθικού των οπαδών τους και στον εφησυχασμό των ανησυχούντων για τις εξελίξεις οπαδών και μη.

Βέβαια υπάρχουν και οι «συνετοί» οι οποίοι συμβουλεύουν τον πρωθυπουργό να μην προβεί σε εξαγγελίες αλλά με αφορμή τις τελευταίες εξελίξεις στις ελληνοτουρκικές σχέσεις και το Κυπριακό να προβάλει περισσότερο το «κινδυνολογικό» και να συστήσει αυτοσυγκράτηση «γιατί το έθνος περνά δύσκολες στιγμές».

Αλλά έτσι και αλλιώς ο πρωθυπουργός είναι υποχρεωμένος να σχηματίσει την κατάσταση της ελληνικής οικονομίας και την πορεία της. Και όπως όλοι αντιλαμβάνομαστε η πτώση του πληθωρισμού και μόνον δεν αρκεί για να πεισθεί ο ελληνικός λαός ότι η οικονομία της χώρας έχει βελτιωθεί, όταν μάλιστα διαπιστώνει «ιδίοις όμμασι» την έκρηξη των τιμών σε αγαθά πρώτης ανάγκης.

Ούτε βέβαια αρκεί να εξαγγείλει την μείωση των επιτοκίων χορηγήσεων για να πεισθεί ο ελληνικός λαός ότι αναμένονται επενδύσεις οι οποίες δεν είναι αμέσου αποδόσεως στη δημιουργία θέσεων απασχόλησης. Άλλωστε η μείωση των επιτοκίων χορηγήσεων θα επιφέρει και μείωση των επιτοκίων καταθέσεων...

Θα πρέπει να βρεθεί κάτι «ελκυστικότερο», μια εξαγγελία περισσότερο «λαϊκιστική» ή έστω «λαϊκή» και όχι απλά μια δήλωση της μορφής «από την άνοιξη του 1992 η κατάσταση θα βελτιωθεί».

Πέρυσι (8/9/90) ένα μεγάλο μέρος της ομιλίας του πρωθυπουργού είχε αφιερωθεί στην τραγική οικονομική κατάσταση που παρέλαβε η ΝΔ από το ΠΑΣΟΚ. Πέρυσι όμως η ΝΔ δεν ασκούσε την εξουσία παρά έξι μόνον μήνες και κανείς δεν μπορούσε να υποστηρίξει ότι στο διάστημα αυτό θα μπο-

ρούσε οποιοδήποτε κόμμα να αλλάξει την κατάσταση.

Φέτος όμως η ΝΔ συμπληρώνει 18 μήνες στην εξουσία και κανείς αντικειμενικός παρατηρητής δεν μπορεί να ισχυρισθεί στα σοβαρά ότι το σταθεροποιητικό πρόγραμμα της κυβέρνησης έχει πετύχει τους στόχους του. Εκτός, όπως ήδη αναφέραμε, την μείωση του πληθωρισμού που και αυτή επιτεύχθηκε χάριν της ύφεσης και του περιορισμού των οικονομικών δραστηριοτήτων.

Πράγματι, όλοι οι άλλοι στόχοι δεν επιτεύχθηκαν. Πέρυσι ο πρωθυπουργός τόνισε στην ομιλία του ότι οι προβληματικές επι-

Η «κινδυνολογία» αναμένεται να προβληθεί με την ομιλία του πρωθυπουργού Κ. Μητσοτάκη στη ΔΕΘ. Αν υπερισχύσουν οι απόψεις του «αφρού» του κομματικού μηχανισμού της ΝΔ ο πρωθυπουργός θα ζητήσει στενότητα και οικονομία και το 1992 και θα μας καταστήσει «ενώπιον των ευθυνών μας».

χειρήσεις, το σχεδόν (όπως είπε) χρεωκοπημένο σύστημα της κοινωνικής ασφάλισης και η αδιαφανής λειτουργία των συνεταιρισμών, αντιπροσωπεύουν «ένα απύθμενο Καιάδα καταβρόχθισης δημοσίου χρήματος» και ότι αυτό θα σταματήσει.

Εκτοτε, οι προβληματικές επιχειρήσεις εξακολουθούν να απορροφούν δισεκατομμύρια δραχμές σε βάρος των ελλήνων φορολογουμένων, με αποτέλεσμα να «έχει φτάσει ο κόμπος στο χτένι». Για αυτόν ακριβώς το λόγο ο Πρωθυπουργός θα αναφέρει στην Θεσσαλονίκη ότι ο ΟΛΕ θα κλείσει πριν τον χειμώνα.

Αλλά μήπως το σχεδόν χρεωκοπημένο σύστημα της κοινωνικής ασφάλισης δεν εξακολουθεί να αποτελεί ένα μεγάλο πρόβλημα, η λύση βέβαια του οποίου δεν είναι η

περικοπή των συντάξεων. Αυτό είναι η εύκολη λύση, ενώ η ορθή οδός της αξιοποίησης των περιουσιών των ασφαλιστικών ταμείων και ο εκσυγχρονισμός τους έχει εγκαταληφθεί οριστικά.

Για τους συνεταιρισμούς εξάλλου ο πρωθυπουργός μπορεί να υπενθυμίσει στην ομιλία του ότι έγιναν ρυθμίσεις σε ορισμένους από αυτούς (μόνον των κτηνοτροφικών συνεταιρισμών ξεπέρασαν τα 40 δισ. δρχ.) αλλά δεν θα μπορέσει να ισχυρισθεί ότι τέθηκαν οι βάσεις για τον εκσυγχρονισμό τους και τη διαφανή λειτουργία τους. Το σχετικό νομοσχέδιο δεν κατατέθηκε ακόμη στη Βουλή...

Όσο για τα δημόσια ελλείμματα, το ομολογούν με θλίψη όλοι οι υπουργοί. Όχι μόνον δεν περιορίστηκαν αλλά και αυξήθηκαν πέρα από κάθε (δυσμενή) πρόβλεψη. Και μην ξεχνάμε ότι πέρυσι, το ύψος των δημοσίων ελλειμμάτων είχε χαρακτηριστεί το υπ' αριθμόν ένα πρόβλημα της ελληνικής οικονομίας. Συγκεκριμένα ο πρωθυπουργός είχε δηλώσει πέρυσι.

«Η σταθεροποίηση προϋποθέτει τη δραστική μείωση των δημοσιονομικών ελλειμμάτων, που έχουν πλέον καταστεί μείζον διαρθρωτικό πρόβλημα, μέσα από τον φαύλο κύκλο: μεγάλα ελλείμματα - υ-

περογκο χρέος - τεράστιες δαπάνες εξυπηρέτησης τους χρέους - ακόμη μεγαλύτερα ελλείμματα. Αν δεν σπάσουμε αυτόν τον φαύλο κύκλο, το παιχνίδι έχει χαθεί. Οριστικά.

Γι' αυτό πρώτη προτεραιότητα στον προϋπολογισμό που θα καταρτίσουμε για το 1991 είναι η ουσιαστική μείωση του δημοσιονομικού ελλείμματος. Κυρίως μέσα από τον έλεγχο των δαπανών και την ένταση των προσπαθειών για σύλληψη της φοροδιαφυγής».

Τα σχόλια νομίζουμε ότι περιττεύουν. Και μια τελευταία (περυσινή) πρωθυπουργική αναφορά.

«Ήδη εκδηλώνεται από το εξωτερικό ένα ολοένα αυξανόμενο ενδιαφέρον για επενδύσεις. Η Ελλάδα μπορεί να γίνει η χώρα των επενδύσεων, καθώς θα ξεπερνούμε τα προβλήματά μας, το ένα μετά το άλλο».

Είναι σαφές λοιπόν νομίζουμε ότι ο πρωθυπουργός και το οικονομικό επιτελείο του δεν μπορούν και φέτος να ισχυρισθούν ότι και πέρυσι. Πρέπει να βρεθεί κάτι το διαφορετικό για να τονώσει τις ελπίδες και να υποστηρίξει ότι παρά τις δυσκολίες (πόλεμος στον Κόλπο, οξύς διεθνής ανταγωνισμός, κρίση στην ΕΣΣΔ, κ.λπ.) η οικονομία βαίνει καλώς.

Ο υπουργός Εθνικής Οικονομίας κ. Ευθύμιος Χριστοδούλου προτείνει στον πρωθυπουργό να δώσει έμφαση στο ασφαλιστικό και στην ανάγκη βαθιών αλλαγών, ώστε να απαλύνει τις εξαιρετικά δυσάρεστες εντυπώσεις που έχουν δημιουργηθεί σχετικά με τις ανακοινώσεις περί περικοπών στις συντάξεις κ.λπ.

Το ΥΠΕΧΩΔΕ του συστήνει να προβάλλει τα θέματα που έχουν σχέση με την κατοικία και τη δόμηση και του έχει προτείνει να εξαγγείλει μέτρα για χορήγηση δανείων για στέγαση με ευνοϊκούς όρους. Το ΥΠΕΧΩΔΕ θεωρεί ότι για να αρχίσει από την άνοιξη του 1992 και μετά μια βελτίωση του γενικότερου οικονομικού κλίματος, θα πρέπει να αυξηθεί η οικοδομική δραστηριότητα.

Το υπουργείο Οικονομικών του προτείνει να τονίσει τις ενέργειες που αποσκοπούν στον περιορισμό της φοροδιαφυγής, αφού σύντομα οι υπηρεσίες του θα επιδιώξουν να αποσπάσουν όσα μπορούν από 700.000 επιτηδεύματες.

Ποιον από όλους θα ακούσει τελικά ο πρωθυπουργός;

Το πιθανότερο είναι ότι όλα τα παραπάνω θα συμπεριληφθούν στην ομιλία του πρωθυπουργού στην ΔΕΘ, προκειμένου ο λόγος του να έχει έναν «συνολικό» τόνο. □

ΑΝΟΙΚΤΟ ΨΥΧΟΘΕΡΑΠΕΥΤΙΚΟ ΚΕΝΤΡΟ

ΙΝΣΤΙΤΟΥΤΟ ΟΜΑΔΙΚΗΣ ΑΝΑΛΥΣΗΣ ΑΘΗΝΩΝ

ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΕΣ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΕΣ 1991 - 1992

ΣΕΜΙΝΑΡΙΑ

ΟΜΑΔΙΚΗ ΨΥΧΟΘΕΡΑΠΕΙΑ: Εισαγωγή στην Ομαδική Ψυχοθεραπεία
ΘΕΡΑΠΕΙΑ ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑΣ & ΖΕΥΓΑΡΙΩΝ: Εισαγωγή στη Δυναμική της Οικογένειας
ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΨΥΧΙΑΤΡΙΚΗ: Εισαγωγή στην Κοινωνική Ψυχιατρική
ΔΥΝΑΜΙΚΗ ΨΥΧΙΑΤΡΙΚΗ: Εισαγωγή στη Δυναμική Ψυχιατρική
ΔΙΑΓΝΩΣΤΙΚΗ ΨΥΧΟΛΟΓΙΑ: Εισαγωγή στις Αξιολογήσεις

ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΗ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ

ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ ΨΥΧΑΝΑΛΥΤΩΝ ΟΜΑΔΑΣ (Group Analysts)
ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟΘΕΡΑΠΕΥΤΩΝ
ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ ΘΕΡΑΠΕΥΤΩΝ ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑΣ & ΖΕΥΓΑΡΙΩΝ
ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ ΣΤΙΣ ΨΥΧΟΛΟΓΙΚΕΣ ΔΟΚΙΜΑΣΙΕΣ

ΜΑΥΡΟΜΔΑΛΗ 151, 114 72 ΑΘΗΝΑ • ΤΗΛ.: 644.5140 - 644.7532
Σ. ΧΑΡΑΛΑΜΠΗ 1 & ΜΑΥΡΟΜΔΑΛΗ ΓΩΝΙΑ, 114 72 ΑΘΗΝΑ • ΤΗΛ.: 644.7533 - 643.5980

Α' ΚΥΚΛΟΣ (ΤΡΙΕΤΗΣ)
ΣΠΟΥΔΕΣ ΙΣΠΑΝΙΚΗΣ ΓΛΩΣΣΑΣ

Β' ΚΥΚΛΟΣ (ΔΙΕΤΗΣ)
ΣΠΟΥΔΕΣ ΙΣΠΑΝΙΚΗΣ ΙΣΤΟΡΙΑΣ
ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑΣ ΚΑΙ ΙΣΤΟΡΙΑΣ ΤΗΣ ΤΕΧΝΗΣ

Γ' ΚΥΚΛΟΣ (ΔΙΕΤΗΣ)
ΤΜΗΜΑ ΜΕΤΑΦΡΑΣΤΩΝ

ΕΙΔΙΚΑ ΕΝΤΑΤΙΚΑ ΤΜΗΜΑΤΑ ΓΛΩΣΣΑΣ
ΟΛΟ ΤΟ ΧΡΟΝΟ

ΔΙΠΛΩΜΑ ΤΟΥ ΙΣΠΑΝΙΚΟΥ ΚΡΑΤΙΚΟΥ
ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟΥ MENENDEZ - PELAYO

ΠΑΝΡΟΦΟΡΙΕΣ ΕΓΓΡΑΦΕΣ
Σόλωνος 34 • Τηλ. 3608055 - 3606882

Το Κουρδικό είναι φάντασμα π

Οι πιο αισιόδοξοι από τους παρατηρητές σημείωναν πριν μερικούς μήνες ότι το κουρδικό ζήτημα κερδίζει έδαφος και σιγά αλλά σταθερά πλησιάζει προς κάποια θετική λύση. Όμως ο πατροπαράδοτος φατριασμός και τα κατάλοιπα των φεουδαρχικών αντιλήψεων που επιβιώνουν ακόμα στα υψίπεδα της Ανατολίας αφήνουν πεδίο δράσης για τον Σαντάμ Χουσεΐν αλλά και τους πασάδες του τουρκικού στρατού.

Οι ειδήσεις δεν είναι καλές για τον κουρδικό λαό. Βέβαια πριν ένα χρόνο πολύ λίγοι ήταν εκείνοι που αναφέρονταν στο Κουρδιστάν αλλά οι Κούρδοι ήταν τουλάχιστον σε πολύ καλύτερη μοίρα. Τη δημοσιοποίηση του προβλήματός τους την πλήρωσαν ακριβά. Τόσο στο Ιράκ όσο και την Τουρκία.

Πριν λίγες μέρες γιορτάστηκαν τα επτά χρόνια από την έναρξη του ένοπλου αγώνα από το ΡΚΚ, το Εργατικό Κόμμα Κουρδιστάν που δρα στην Τουρκία. Και γιορτάστηκαν με τον τρόπο που ένα επαναστατικό κίνημα γνωρίζει. Αλλά ας θυμίσουμε τα πιο σημαντικά γεγονότα της τελευταίας περιόδου.

Αμέσως μετά την αναχώρηση του προέδρου Μπους από την Άγκυρα, ο τουρκικός στρατός —20.000 άνδρες, βομβαρδιστικά αεροπλάνα και τεθωρακισμένα οχήματα— ξεκίνησε εκκαθαριστικές επιχειρήσεις εναντίον 1.000 περίπου ανταρτών του ΡΚΚ μέσα στο έδαφος του Ιράκ. Δεν ήταν η πρώτη φορά. Από το 1978, Ιράκ και Τουρκία είχαν υπογράψει συμφωνία που επέτρεπε στο στρατό της μιας χώρας να εισδύει στο έδαφος της άλλης προκειμένου να διενεργήσει «εκκαθαριστικές επιχειρήσεις» εναντίον των

Η φωτογραφία είναι, από κάποια άποψη, ιστορική. () ηγέτης των Κούρδων του Ιράκ Ιβράλ Τζελάλ Ταλαμπανί, μαζί με τον ηγέτη του ΡΚΚ Αμπντούλάχ Ιτσαλάν στην κοιλάδα της Μπεκάα, στις αρχές αυτού του χρόνου, όταν οι συνεννοήσεις και οι συζητήσεις μεταξύ των δύο οργανώσεων βρίσκονταν σε καλό δρόμο.

Κούρδων. Αυτή η συμφωνία είχε ενεργοποιηθεί στο παρελθόν αλλά αυτή τη φορά δεν άρεσε στον περικυκλωμένο από παντού Σαντάμ Χουσεΐν. Από την άλλη, πριν δέκα μέρες περίπου, άρχισαν αψιμαχίες μεταξύ του σανταμικού στρατού και των πεσμεργκά γύρω από το Κιρκούκ. Είχαν προηγηθεί άλλες συγκρούσεις στις Σουλεϊμανίγια και Αρμπίλ. Οι συγκρούσεις στο Κιρκούκ ήταν η «δι' άλλων μέσων» συνέχιση των άκαρπων διαπραγματεύσεων μεταξύ Σαντάμ και κούρδων ηγετών για το μέλλον της αυτονομίας —και την λύση για το «εδafικό»— του Κουρδιστάν.

Οι πολιτικοί ηγέτες των Κούρδων, μπλεγμένοι με τις αντιπαλότητες - συζεύξεις με τον Σαντάμ και τις σχέσεις με το τουρκικό καθεστώς, δεν μπόρεσαν να προωθήσουν την κουρδική υπόθεση. Οι σχέσεις Μπαρζανί - Ταλαμπανί και των Κούρδων της Τουρκίας με τους πρώτους είναι στο χαμηλότερο δυνατό επίπεδο. Αλλά και οι σχέσεις των Κούρδων με την λοιπή αντιπολίτευση του Ιράκ είναι επίσης σε νεκρό σημείο.

Και όμως οι προοπτικές στην αρχή του χρόνου ήταν διαφορετικές. Ή, φαινονταν διαφορετικές. Γιατί οι ΗΠΑ έδιναν κρυφές υποσχέσεις στους Κούρδους, το αντισαντα-

μικό μέτωπο ήταν συνεκτικό και συζητούνταν σοβαρά η υπόθεση της δημοκρατίας στο Ιράκ. Την ίδια εποχή είχαν αρχίσει σοβαρά να συζητούνται οι δυνατότητες μιας πανκουρδικής συνεννόησης και οι συζητήσεις και οι επαφές της πολιτικής ηγεσίας στην διασπορά και στο εσωτερικό του Κουρδιστάν ήταν τακτικές και φιλικές. Και όμως πριν λίγες ημέρες μια συνάντηση στο Λονδίνο για την συγκρότηση ενός Κοινοβουλίου του Ενιαίου Κουρδιστάν, κατέληξε σε αποτυχία. Ο Τζελάλ Ταλαμπανί πήγε και πάλι στην Τουρκία, είχε επαφές με το καθεστώς και δήλωνε ότι οι Κούρδοι του Ιράκ δεν θα επιτρέφουν στο ΡΚΚ να χρησιμοποιήσει το έδαφος της χώρας τους για να διεξαχθούν επιχειρήσεις εναντίον της Τουρκίας. Η ισχύς ηγεμόνευσε και πάλι. Οι Κούρδοι πήγαν ως ικέτες στις περιβάλλουσες δυνάμεις ζητώντας βοήθεια και κατανόηση και προσφέροντας συνεργασία. Ο Ταλαμπανί εγχειρίστηκε στην Κωνσταντινούπολη, πήρε και υποσχέσεις για παροχή ιατροφαρμακευτικής περίθαλψης για τους συμπατριώτες του και επέστρεψε στο Ιράκ να συναγωνιστεί τον Μπαρζανί.

Είναι λοιπόν τόσο άσχημα τα πράγματα στο Κουρδιστάν:

πλανάται

Από πρώτη άποψη έτσι μοιάζουν. Όμως το πρόβλημα περιπλέκεται όλο και περισσότερο. Η κινητοποίηση της διεθνούς κοινής γνώμης —εξαιτίας του κουρδικού δράματος τον Μάρτη και τον Απρίλη— δρομολόγησε εξελίξεις που δεν είναι εύκολο να καλυφθούν από τις επιχειρήσεις παραπληροφόρησης. Ο κόσμος περιμένει τώρα τα νέα του Κουρδιστάν. Και από την άλλη, στην Τουρκία που αναλαμβάνει όλο και περισσότερες ευθύνες αστυνόμευσης —του αραβικού κόσμου κυρίως— η ανάπτυξη του κουρδικού κινήματος αποκτά νέα σημασία. Όσο και αν στο επίπεδο των ηγεσιών αναπτύσσεται και αναπαράγεται η αντιπαλότητα, έχει δυναμώσει η αλληλεγγύη ανάμεσα στις μάζες του κουρδικού λαού —ένθεν και ένθεν των συνόρων.

● Στην Τουρκία, το κουρδικό κίνημα

αναπτύσσεται και η πολιτική ηγεσία της χώρας γίνεται όλο και περισσότερο προσεκτική στις κινήσεις της. Οι προετοιμαζόμενες εκλογές έχουν περισσότερη σχέση με το κουρδικό ζήτημα παρά με άλλες παραμέτρους της ζωής στη χώρα. Η υπόθεση αυτή θα γίνει σύντομα κατανοητή και το Κουρδικό στις τουρκικές περιοχές θα αναζωπυρωθεί.

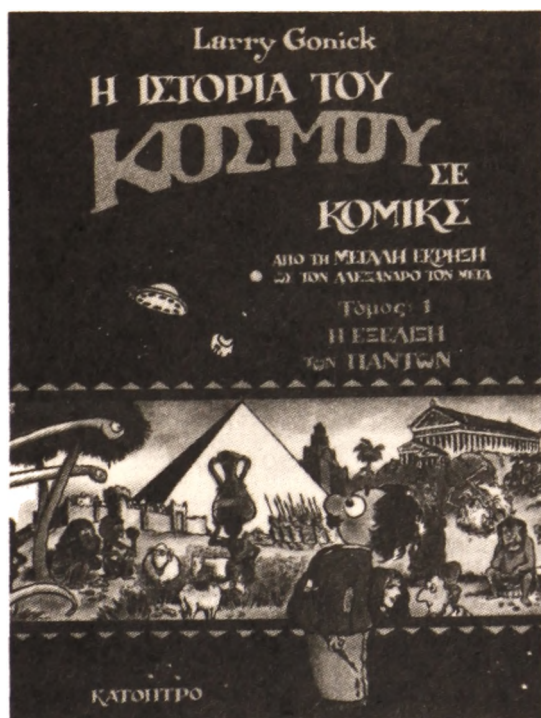
Η βάνουση μεταχείριση των Κούρδων είναι που θα βλάψει περισσότερο από άλλα θέματα την Τουρκία στις ευρωπαϊκές περιπλανήσεις της και η διάσταση αυτή έχει κιόλας φανεί: Τόσο στην Γερμανία όσο και στην Γαλλία και την ΕΣΣΔ ακούστηκαν οι πρώτες διαμαρτυρίες για την εισβολή και τους βομβαρδισμούς στο Ιράκ. Είναι πια διαφανείς οι επεκτατικές προθέσεις της Τουρκίας με όσα διακηρύσσει για την Μοσούλη και το Κιρκούκ και οι βλέψεις για ομοσπονδιακή ένωση των περιοχών με την Τουρκία. Περί αυτού είχε και ο Τζελάλ Ταλαμπανί μιλήσει σε συνέντευξή του προς το ΑΝΤΙ (τχ. 460 της 22/2/91, σ. 30-33) και οι διατυπώσεις του ακούγονταν τότε περίεργα.

Έτσι λοιπόν, οι μικρές προς στιγμήν και

δοκιμαστικές διεισδύσεις στο έδαφος του Ιράκ προκειμένου να εξουδετερωθούν οι αντάρτες του PKK, είναι μόνον η αρχή: Οι βλέψεις είναι άλλες, πιο μακρόπνοες και πιο φιλόδοξες: η επανάκτηση του βιλαετιού της Μοσούλης. Αλλά αυτό είναι και το εύθραστο και ενδεχομένως αδιέξοδο της Τουρκίας. Το πόσο είναι δεμένη η μοίρα της Τουρκίας με τους Κούρδους έχει αρχίσει να είναι ορατό. Τόσο πολύ δεμένη όσο και για τον Σαντάμ. Αλλά το κουρδικό κίνημα της Τουρκίας ίσως αποδειχθεί πιο ώριμο πολιτικά από εκείνο του Ιράκ. Χ.Γ.Π.

Υ.Γ. Μόλις πριν από λίγες ημέρες —και μετά πεντάμηνη καθυστέρηση— εστάλησαν φάρμακα στο Κουρδιστάν από τις ποσότητες που είχαν συλλεγεί στην Θεσσαλονίκη. Ένα μεγάλο μέρος των εφοδίων που είχαν συγκεντρωθεί —κυρίως σε ρουχισμό— θα διανεμηθούν στις γύρω βαλκανικές χώρες. Η δυστυχία περισσεύει γενικώς και οπουδήποτε. Αλλά και η δική μας αδράνεια προκειμένου να διαβιβάσουμε εγκαίρως αυτά τα λίγα που καταφέρνουμε να μαζέψουμε και η έλλειψη συντονισμού ανάμεσα στις ομάδες πολιτών, πώς να περιγραφούν;

Τώρα και στην Ελλάδα

Larry Gonick

Η ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΟΥ ΚΟΣΜΟΥ ΣΕ ΚΟΜΙΚΣ

Από τη Μεγάλη Έκρηξη
ώς τον Αλέξανδρο τον Μέγα

Ο Larry Gonick απέκτησε διδακτορικό δίπλωμα στα μαθηματικά από το Πανεπιστήμιο του Χάρβαρντ και στη συνέχεια επιχείρησε το πιο φιλόδοξο έργο στην ιστορία των κόμικς: τη σύμπτυξη δεκαπέντε δισεκατομμυρίων ετών σε 400 σελίδες.

Σχεδιάζοντας τα πρώτα εκπαιδευτικά κόμικς, ο Gonick περιγράφει τη δημιουργία και την εξέλιξη της ζωής και του πολιτισμού στον πλανήτη μας με επιστημονική εγκυρότητα και ανεπανάληπτο χιούμορ.

Κυκλοφόρησαν ήδη οι δύο πρώτοι τόμοι:

● **Η εξέλιξη των πάντων:** Πώς από την κοσμική σούπα φτάσαμε σε πιθήκους με στερεοσκοπική όραση. (Μεγάλη Έκρηξη, εξέλιξη των ουρανίων σωμάτων, εμφάνιση της ζωής στον πλανήτη μας, καταγωγή του σεξ, εξέλιξη της ζωής διαμέσου των διαφόρων γεωλογικών περιόδων μέχρι την εποχή των θηλαστικών και των ανθρωποειδών).

● **Ξύλα και πέτρες:** Το ξεκίνημα του ανθρώπινου είδους. (Εξέλιξη των πρωτόγονων ανθρώπων, ανάπτυξη του εγκεφάλου και δημιουργία των πρώτων γλωσσών, ανακάλυψη της φωτιάς, κατασκευή των πρώτων εργαλείων και κατοικιών, δημιουργία των πρώτων πόλεων).

Η σειρά των 7 πρώτων τόμων θα έχει ολοκληρωθεί
μέχρι τα Χριστούγεννα του '91

ΕΚΔΟΣΕΙΣ **κάτοπτρο** Ισαύρων 10 και Δαφνομήλη, 114 71 Αθήνα τηλ. 3643272, fax. 3641864

Η διαδικασία ενα

Οι θέσεις του υπουργείου Παιδείας και οι προτάσεις των επιτροπών ειδικών για τις εκπαιδευτικές βαθμίδες —και ιδιαίτερα για την Α/θμια και Β/θμια εκπαίδευση— ανέβασαν την θερμοκρασία τον Αύγουστο, μήνα της ελληνικής ραστώνης.

Οι πολυποίκιλες αντιδράσεις γρήγορα έγιναν πολυποίκιλες επικρίσεις που συναντώνται —όλες μαζί— στη διαπίστωση της επιστροφής σε ένα δοκιμασμένο και αναποτελεσματικό παρελθόν. Είναι οι σκοπιμότητες από την πλευρά του υπουργείου, που επέλεξε μια νεκρή περίοδο να προωθήσει τα κατά τον κ. Σουφλιά «επείγοντα θέματα της εκπαίδευσης»; Είναι οι σκοπιμότητες από την πλευρά των κομμάτων της αντιπολίτευσης που επιμένουν να χρησιμοποιούν ζητήματα όπως αυτά της Παιδείας και της Υγείας για άσκηση μικροκομματικής πολιτικής; Ή τέλος είναι οι σκοπιμότητες από την πλευρά των συνδικαλιστών, οι οποίοι επιθυμούν να διατηρούν υψηλούς τους τόνους στον εκπαιδευτικό χώρο, για να μπορούν να ασκούν εύκολα πίεση στην κυβέρνηση; Όπως και να έχει όμως, το θερμόμετρο έχει ανέβει επικίνδυνα και όλα δείχνουν ότι και η νέα σχολική χρονιά, θα διεξαχθεί σε άδειες αίθουσες...

Η αξιολόγηση των μαθητών, η μόρφωση και επιμόρφωση των εκπαιδευτικών και των σχολικών συμβούλων είναι για τον κ. Σουφλιά μερικά από τα επείγοντα ζητήματα της Παιδείας που θα ρυθμιστούν μέχρι το τέλος του Αυγούστου, ενώ οι εξετάσεις στις τελευταίες τάξεις του Δημοτικού, η αγορά των βιβλίων από τους μαθητές και η διδασκαλία «επιλεγμένων γλωσσικών στοιχείων» της Αρχαίας Ελληνικής στο Δημοτικό, επίσης μερικές από τις προτάσεις της επιτροπής των ειδικών.

Μετά την πρώτη μελέτη των προτάσεων, καταλήγει κανείς ότι ο σχεδιασμός του υπουργείου Παιδείας επικεντρώνεται σε ένα και μοναδικό σημείο: την ανακοπή της ροής μεγάλου μαθητικού δυναμικού στα ανώτερα επίπεδα μόρφωσης.

Η μεγάλη, πραγματικά, αύξηση του μαθητικού δυναμικού που προήλθε από την διεύρυνση της δωρεάν δημόσιας εκπαίδευσης, ήρθε αντιμέτωπη με ένα ανέτοιμο εκπαιδευτικό σύστημα, που αδυνατούσε να ανταποκριθεί στα νέα δεδομένα. Και αυτό γίνεται εύκολα κατανοητό αν αναλογιστούμε την ελλιπή διδακτηριακή υποδομή, τις διπλοβάρδιες, τα «αραχνιασμένα» αναλυτικά προγράμματα και τις αναποτελεσματικές

μεθόδους διδασκαλίας.

Έτσι φτάνουμε κάθε χρόνο να παρατηρούμε τη συσσώρευση 150 χιλιάδων υποψηφίων για τα ΑΕΙ, από τους οποίους εισάγονται μόνο οι 40 χιλ. Για τους υπόλοιπους, έχει ο θεός... Ή το δημόσιο...

Το υπουργείο, λοιπόν, θέλοντας να περιορίσει το αδιέξοδο που δημιουργείται, επικαλείται την αξιολόγηση των μαθητών —«ώστε να προχωρούν αυτοί που το αξίζουν»— για να περιορίσει τα ποσοστά του μαθητικού δυναμικού και να στρέψει τους νέους σε τεχνικές κατευθύνσεις. Και αυτό επιτυγχάνεται άμεσα και εύστοχα με την εκτεταμένη εφαρμογή του συστήματος των εξετάσεων από το δημοτικό, που ουσιαστικά σημαίνει:

α) Την αποθάρρυνση των μαθητών στη συνέχιση των σπουδών τους, και

β) Το κλείσιμο της πόρτας σε μια μεγάλη μερίδα μαθητών, που δεν μπορούν να ανταποκριθούν στα έξοδα που απαιτούν οι συνεχείς δοκιμασίες (δηλαδή φροντιστήρια, βοηθήματα κ.λπ., από το δημοτικό).

Αυτό που διαπιστώνει κανείς στις προτάσεις του ΥΠΕΘ —πέρα από την αμφιλεγόμενη ορθότητα της φιλοσοφίας τους— είναι

Ίον της ...ουσίας

του Σταύρου Μονεμβασιώτη

...τι ξεκινούν ανάποδα... Αντί να λύνουν τα κρυμμένα προβλήματα της εκπαιδευτικής δραστηριότητας, ασχολούνται περισσότερο με τη διαμόρφωση ενός νέου κοινωνικού μοντέλου. Για παράδειγμα, δεν προτείνει μέτρα ώστε να μην υπολειμθούν και φέτος 1.180 σχολεία σε ολόκληρη τη χώρα, να μην γίνονται τα μαθήματα με διπλοβάρδιες σε αίθουσες ακατάλληλες, ώστε να αποκτήσουν —έστω τα μισά σχολεία της χώρας— τεχνικά και εποπτικά μέσα διδασκαλίας και τέλος ώστε να μην παρουσιαστεί και φέτος έλλειψη σε διδακτικό προσωπικό.

Αυτά βέβαια σε καμιά περίπτωση δεν μειώνουν τη βαρύτητα των κατά τον κ. Σουφλιά, «επειγόντων θεμάτων».

Η πρόταση του ΥΠΕΘ και της Επιτροπής για συνεχή διεξαγωγή γραπτών εξετάσεων —δύο φορές το χρόνο— σε Γυμνάσιο και Λύκειο, μετατρέπει το σχολείο σε «ίδρυμα εξετάσεων», συρρικνώνει το ήδη περιορισμένο διδακτικό έτος, επιτείνει το άγχος των μαθητών και τους οδηγεί στον παπαγαλισμό και την απομνημόνευση.

Η διεύρυνση των αρμοδιοτήτων του Διευθυντή, στην αξιολόγηση του εκπαιδευ-

τικού, διευκολύνει την καλλιέργεια προσωπικών αντιπαθειών στο χώρο του σχολείου και καθιστά τον Διευθυντή και τον Σύμβουλο Εκπαίδευσης φόβητρο για τον δάσκαλο και τον καθηγητή.

Η σε τρεις φάσεις επιμόρφωση των εκπαιδευτικών γεννάει πολλά ερωτήματα γύρω από τα κριτήρια επιλογής τους. Η δε εισαγωγική επιμόρφωση, που χαρακτηρίζεται υποχρεωτική για όσους επιθυμούν να διοριστούν, θέτει σε άμεση αμφισβήτηση την ίδια την επετηρίδα. Ποιοι θα επιλεγούν σε αυτήν τη φάση; Από ποιους; Με ποια κριτήρια; Το ΥΠΕΘ επισημαίνει ότι ένα ποσοστό από αυτούς που θα επιμορφώνονται σ' αυτήν την φάση δεν θα διορίζονται. Τι θα απογίνονται; Τον επόμενο χρόνο θα προηγηθούν στους διορισμούς; Θα ξανασυμμετάσχουν στην επιμόρφωση;... Μένουν, λοιπόν, ουσιαστικά ερωτήματα αναπάντητα, που κάνουν τους εκπαιδευτικούς φορείς να μιλούν για «αδιαφάνεια» και «εξυπηρέτηση ημετέρων».

Στις προτάσεις για την επιλογή των Σχολικών Συμβούλων, προτείνονται κριτήρια —ορθά κατά τα άλλα— που δεν μπορούν όμως να μετρηθούν, να μοριοποιηθούν (π.χ., η γενική συγκρότηση της προσωπικότητας, η παιδαγωγική συγκρότηση...) ώστε να υπάρχουν και ασφαλείς συγκρίσεις μεταξύ των υποψηφίων. Η αξιολόγηση και η τελική επιλογή τους βαρύνει το Συμβούλιο Επιλογής Σχολικών Συμβούλων. Ποιος εγγυάται όμως την αντικειμενικότητα και την αξιοκρατία στις επιλογές του;

Όπως και να έχει όμως, πρόκειται για προτάσεις που μπορεί και πρέπει να αποτελέσουν αντικείμενο διαλόγου. «Αφορισμοί» και «καταγγελίες» μόνο εκ του πονηρού θα πρέπει να αντιμετωπίζονται.

Η ΟΛΜΕ

Η Ομοσπονδία Λειτουργών Μέσης Εκπαίδευσης έσπευσε εξ αρχής να χαρακτηρίσει τις προτάσεις υπουργού και Επιτροπής ως αναχρονιστικές και αναποτελεσματικές, και ότι «στην ουσία μετατρέπουν τον εκπαιδευτικό σε παιδονόμο της σχολικής ζωής». Προτείνει δε:

α) Την αναθεώρηση των αναλυτικών

Οι προτάσεις της Επιτροπής

● **ΑΡΧΑΙΑ.** Επαφή των μαθητών από τις τελευταίες τάξεις του Δημοτικού με επιλεγμένα αρχαία γλωσσικά στοιχεία, ώστε από το Γυμνάσιο να αρχίζει πλέον η συστηματική διδασκαλία των Αρχαίων Ελληνικών από πρωτότυπο και μετάφραση.

● **ΕΠΕΤΗΡΙΔΑ.** Διατήρηση της επετηρίδας στους διορισμούς των εκπαιδευτικών με προσθήκη αντικειμενικών κριτηρίων, μέχρι το 1995 οπότε και θα αναδιαρθρωθεί το σύστημα.

● **ΕΞΕΤΑΣΕΙΣ.** Εισαγωγή των μαθητών από το Γυμνάσιο στο Λύκειο με εισαγωγικές εξετάσεις, ή με το απολυτήριο τους εφόσον συγκεντρώνουν έναν ορισμένο μέσο όρο βαθμολογίας.

● **ΒΙΒΛΙΑ.** Χρήση εγχειριμένων βιβλίων, τα οποία ο μαθητής είτε θα αγοράζει, είτε θα αποκτά με κουπόνι που θα του παρέχεται από το κράτος. Στο σημείο αυτό η επιτροπή προτείνει τη συγγραφή περισσότερων του ενός βιβλίων για κάθε μάθημα, από τα οποία θα επιλέγεται το ένα.

● **ΔΙΔΑΣΚΕΙΣ.** Να καταργηθούν οι δέσμες στο Λύκειο, χωρίς ωστόσο να προτείνει κάτι άλλο.

● **ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ - ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟΣ ΣΥΜΒΟΥΛΟΣ.** Την αύξηση των αρμοδιοτήτων των διευθυντών, οι οποίοι θα αξιολογούν τον εκπαιδευτικό με τη βοήθεια Συμβούλου Εκπαίδευσης. Προτείνεται μάλιστα, ο Διευθυντής (αλλά και οι Σύμβουλοι) να συντάσσουν κάθε χρόνο μια πλήρως αιτιολογημένη έκθεση για κάθε δάσκαλο ή καθηγητή, τις ικανότητες του οποίου θα αξιολογούν ως και με... βαθμό.

Προτείνεται επίσης η παροχή πριμ αποδοτικότητας στους εκπαιδευτικούς και ο περιορισμός της διδακτέας ύλης.

● **ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗ ΜΑΘΗΤΩΝ:** Πέραν της καθημερινής αξιολόγησης του μαθητή από τις επιδόσεις του στα μαθήματα προτείνεται:

• Η διεξαγωγή εξετάσεων στις τελευταίες τάξεις του Δημοτικού.

• Η εφαρμογή ενός μικτού συστήματος αξιολόγησης, με την επαναφορά της αριθμητικής κλίμακας από την τρίτη τάξη του Δημοτικού.

• **ΓΥΜΝΑΣΙΟ:** η διεξαγωγή γραπτών εξετάσεων ανά εξάμηνο.

• **ΛΥΚΕΙΟ:** ή να παραμένει το ισχύον σύστημα ως έχει ή να ακολουθηθεί ανάλογο με αυτό του Γυμνασίου.

προγραμμάτων ώστε να αποκτήσουν περισσότερο πρακτικό χαρακτήρα παρά θεωρητικό.

β) Την εφαρμογή νέων παιδαγωγικών μεθόδων, με τη χρήση της τεχνολογίας, σε ολιγομελείς ομάδες μαθητών.

γ) Η αξιολόγηση των μαθητών να μην περιορίζεται σε μια - δυο «τυχαίες και υπερφορτωμένες διδακτικά εξετάσεις». Η ύλη θα πρέπει να καταχωρίζεται σε ενότητες και έτσι θα μετράται η επίδοση των μαθητών.

δ) Την επιμόρφωση των εκπαιδευτικών σε περιφερειακό και τοπικό επίπεδο, και

ε) Την μετατροπή της 9ετούς υποχρεωτικής εκπαίδευσης σε 10ετή, όπου η Α' Λυκείου γίνεται τάξη προεπιλογών για τη δίχρονη «πολυκλαδική» εκπαίδευση που ακολουθεί.

Η ΔΟΕ

Οι γραπτές εξετάσεις στο Δημοτικό, υποστηρίζει το συνδικαλιστικό όργανο δασκάλων και νηπιαγωγών, οδηγούν στον παπαγαλισμό, την παραπαιδεία, την απώλεια πολύτιμου διδακτικού χρόνου και καθιστούν το σχολείο φόβητρο. Αντιπροτείνει την εξέταση των μαθητών σε καθημερινή βάση.

Η ΔΟΕ απορρίπτει τις προτάσεις του υπουργού Παιδείας και προβάλλει την ικανοποίηση άλλων «πραγματικών εκπαιδευτικών αναγκών», όπως είναι:

— Η γενίκευση της προσχολικής αγωγής και της διδασκαλίας των νέων μαθημάτων στο Δημοτικό (ξένες γλώσσες, φυσική αγωγή).

— Οι συμπληρωματικοί διορισμοί για την κάλυψη των πραγματικών λειτουργικών κενών.

— Η εισαγωγή του θεσμού της ενισχυτικής διδασκαλίας.

— Η υλοποίηση των επανειλημμένων υποσχέσεων για την χορήγηση και στους εκπαιδευτικούς των 18.000 δρχ. «που αναβάλλεται για το 1993».

Στο ζήτημα της επιλογής των Σχολικών Συμβούλων, θεωρεί ότι η πρόταση του ΥΠΠΕΘ θα προωθήσει ημετέρους και αντιπροτείνει την αξιολόγηση και επιλογή τους με αντικειμενικά και μετρήσιμα κριτήρια.

ΟΙ ΓΟΝΕΙΣ

«Δεν αντέχουμε να βλέπουμε τα παιδιά μας πειραματόζωα και αντικείμενα εκμετάλλευσης με κομματικές επιλογές». Με αυτά τα λόγια η Ανώτατη Συνομοσπονδία Γονέων Μαθητών Ελλάδος απορρίπτει τις

προτάσεις του υπουργού. Για την ΑΣΓΜΕ, η λύση είναι ένας διάλογος μεταξύ όλων των φορέων, στο ίδιο τραπέζι και η ενεργοποίηση του Εθνικού Συμβουλίου Παιδείας.

ΤΑ ΚΟΜΜΑΤΑ

Χωρίς μεγάλη προσπάθεια και ιδιαίτερη μελέτη, τα κόμματα της αντιπολίτευσης χαρακτήρισαν τις προτεινόμενες ρυθμίσεις βεβιασμένες και αποσπασματικές δηλώνοντας ότι δεν πρόκειται να συμμετάσχουν «σε έναν διάλογο ανούσιο». Ός αυτή την στιγμή, μόνο το ΠΑΣΟΚ έχει παρουσιάσει μια συνολική πρόταση για τα ζητήματα που έθεσαν ο υπουργός και η επιτροπή των ειδικών.

Οι προτάσεις αυτές, που χαρακτηρίστηκαν «προτάσεις Σημίτη», ξεσήκωσαν αντιδράσεις μέσα στο ίδιο το ΠΑΣΟΚ και ιδιαίτερα στη νεολαία του κόμματος. Χαρακτηρίστηκαν δε, ως πιο «συντηρητικές και σκληρές από τις προτάσεις Κοντογιαννόπουλου». Μεταξύ άλλων περιλαμβάνουν:

- Διασφάλιση του ενιαίου χαρακτήρα της 10ετούς υποχρεωτικής εκπαίδευσης.

- Κατάργηση των Γενικών Εξετάσεων σε προοπτική: υιοθετώντας ένα σύστημα ελεύθερης ...εισόδου στα Πανεπιστήμια. Αυτό όπως επισημαίνεται θα επιτευχθεί με την επέκταση των επαγγελματικών λυκείων και της τεχνικής επαγγελματικής εκπαίδευσης και μίας —γενικόλογα διατυπωμένης— «καλύτερης σύνδεσης της εκπαίδευσης με την αγορά και την βελτίωση των σπουδών στο Λύκειο». Στόχος του «πλέγματος» αυτού είναι ο περιορισμός του αριθμού των νέων που θέλουν να προχωρήσουν σε θεωρητικές και μόνο σπουδές και η βαθμιαία κατάργηση του συγκεκριμένου αριθμού εισακτέων για ορισμένες σχολές.

- Σύσταση ενός Εθνικού Συμβουλίου Παιδείας που θα αναλάβει και την ευθύνη αξιολόγησης στα ΑΕΙ.

- Επετηρίδα: «Θα λυθεί στην προοπτική ενός συστήματος ελεύθερης εισόδου στα ΙΕΙ, αποσύνδεσης του πτυχίου από την επαγγελματική απασχόληση και καθιέρωσης ενός αξιοκρατικού και δίκαιου συστήματος προσλήψεων στον ευρύτερο δημόσιο τομέα».

- Εκπαιδευτικοί: προσδιορισμός των αναγκών κατά ειδικότητα και παράλληλη ψυχοπαιδαγωγική κατάρτιση του εκπαιδευτικού.

Γεγονός είναι, ότι οι προτάσεις Σημίτη που ξεσήκωσαν την μεγαλύτερη αντίδραση στο ΠΑΣΟΚ αφορούν την τρίτοβάθμια εκπαίδευση και δη την δυνατότητα κατάργη-

σης της δωρεάν φοίτησης στα Πανεπιστήμια με την καθιέρωση ενός μηνιαίου βοηθήματος στους αποδεδειγμένα οικονομικά αδύνατους φοιτητές.

★ ★ ★

Η επιγραμματική παρουσίαση των προτάσεων κάθε πλευράς καθιστά σαφές, ότι ουσιαστικές ή αν θέλετε «σωστές» προτάσεις έχουν όλοι οι φορείς. Όπως άλλωστε έχουν και προτάσεις απραγματοποίητες με βάση τα ελληνικά δεδομένα. Το ερώτημα είναι, γιατί δεν κάθονται όλοι σε ένα τραπέζι, να κουβεντιάσουν για αυτά τα πέντε-δέκα πράγματα στα οποία μπορούν να συμφωνήσουν.

Ο υπουργός ξεκίνησε έναν Εθνικό Διάλογο «δι' αλληλογραφίας», «κουφό» όπως χαρακτηρίστηκε, αφού κανείς δεν τον αποδέχτηκε ως φερέγγυο. Στην πορεία κάλεσε τα κόμματα σε διάλογο, χωρίς αποτέλεσμα. «Δεν συμμετέχουμε σε έναν ανούσιο και αναποτελεσματικό διάλογο», τονίζει η αντιπολίτευση —που βλέπει να περνάει στο περιθώριο και να μην συμμετέχει στην λήψη των αποφάσεων— περιορίζοντας τον «αγώνα» της στη διασπορά συνθημάτων και απειλών για «έναν καυτό χειμώνα»... «όπου για κάθε εξέλιξη την ευθύνη θα την έχει η κυβέρνηση».

Οι συνδικαλιστές, δάσκαλοι και καθηγητές, που ελέγχονται από το ΠΑΣΟΚ, έχουν προηγουμένα με την κυβέρνηση. Η αποτυχημένη περισυνή απεργία τους δεν τους κόστισε μόνο σε χρήμα· είχε και κοινωνικό κόστος. Σήμερα εμφανίζονται ως υπέρμαχος μιας σωστής και με προοπτική λύσης στην Παιδεία, ωστόσο δεν παραλείπουν (ΔΟΕ) να θυμίσουν και εκείνες τις ...18.000 δρχ.!

Είναι λοιπόν η Παιδεία μια διελκυστική-δα συνεχών αντιπαραθέσεων, μεταξύ αυτών —κυβερνήσεις, φορέων, κομμάτων— που έχουν εκλάβει τον εαυτό τους ως «προστάτη» του κοινωνικού συνόλου και ρυθμίζουν την τύχη και το μέλλον της Ελλάδας με τα «ΟΧΙ» και τα «ΔΕΝ». Ποιους από μας εκφράζουν, ποιους από μας εκπροσωπούν, φαίνεται να μην έχει σημασία.

Η νέα σχολική χρονιά θα αρχίσει, πιθανότατα, με κινητοποιήσεις, θα συνεχιστεί —ίσως— με καταλήψεις και θα καταλήξει με έναν υπουργό υπό παραίτηση. Το ίδιο σήριαλ, χρόνια τώρα (θυμάστε πόσους ΥΠΠΕΘ είχε αλλάξει το ΠΑΣΟΚ;) καθώς επίσης το ίδιο σύνθημα, χρόνια τώρα «κάτω τα χέρια από την Παιδεία». Ποια χέρια όμως;

ΥΠΕΡ ΤΩΝ ΑΝΘΡΩΠΙΝΩΝ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΩΝ

Δ Ρ Α Σ Η

BE DO DIRECT

Διεθνής Αμνηστία.

Μιά οργάνωση που εδώ και 30 χρόνια αγωνίζεται για τη ζωή, την ελευθερία και την ασφάλεια του ανθρώπου.

Αγωνίζεται για την κατάργηση των διακρίσεων, των βασανιστηρίων, για την ισότητα, για το δικαίωμα του ασύλου, για την ελευθερία της σκέψης, της συνείδησης και της θρησκείας.

Είναι η συνέχεια της Magna Carta, της Αμερικάνικης και Γαλλικής Διακήρυξης των Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων και τέλος της Οικουμενικής Διακήρυξης που έγινε τον Δεκέμβριο του 1948 από τη Γενική Συνέλευση του Ο.Η.Ε.

Η Διεθνής Αμνηστία είναι μια οργάνωση που έχει σαν κανόνα της την αμεροληψία.

Χρηματοδοτείται αποκλειστικά από τα μέλη της με συνδρομές και δωρεές.

Ενισχυθείτε από την παραβίαση των ανθρωπίνων δικαιωμάτων μιας και τα ανθρώπινα δικαιώματα ξεπερνάνε τις πολιτικές ιδεολογίες.

✓ **Ενωσε και συ τώρα την δική σου δράση για τα ανθρώπινα δικαιώματα.**

✓ **Γίνε και συ μέλος της Διεθνούς Αμνηστίας σήμερα.**

Τ Ω Ρ Α !

ΔΙΕΘΝΗΣ ΑΜΝΗΣΤΙΑ,

30 ΧΡΟΝΙΑ ΕΡΓΟ

ΓΙΝΕ ΚΑΙ ΣΥ ΜΕΛΟΣ, ΣΗΜΕΡΑ!

ΘΕΛΩ ΝΑ ΥΠΟΣΤΗΡΙΞΩ ΤΟ ΕΡΓΟ ΤΗΣ ΔΙΕΘΝΟΥΣ ΑΜΝΗΣΤΙΑΣ ΛΑΜΒΑΝΟΝΤΑΣ ΜΕΡΟΣ ΣΤΗΝ ΕΚΣΤΡΑΤΕΙΑ ΓΙΑ ΤΗΝ ΠΡΟΣΤΑΣΙΑ ΤΩΝ ΑΝΘΡΩΠΙΝΩΝ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΩΝ

☐ ΘΕΛΩ ΝΑ ΓΙΝΩ ΜΕΛΟΣ ΤΗΣ ΔΙΕΘΝΟΥΣ ΑΜΝΗΣΤΙΑΣ ΓΙ' ΑΥΤΟ ΕΙΣΚΛΕΙΩ ΜΙΑ ΕΠΙΤΑΓΗ 4500 ΔΡΧ ΓΙΑ ΤΗΝ ΕΤΗΣΙΑ ΣΥΝΔΡΟΜΗ ΜΟΥ. (ΠΡΟΣ ΤΗΝ ΔΙΕΘΝΗ ΑΜΝΗΣΤΙΑ).

☐ ΘΕΛΩ ΝΑ ΕΝΙΣΧΥΣΩ ΤΟΝ ΑΓΩΝ Α ΤΗΣ ΔΙΕΘΝΟΥΣ ΑΜΝΗΣΤΙΑΣ, ΓΙ' ΑΥΤΟ ΕΙΣΚΛΕΙΩ ΛΟΝΤΑΣ ΣΤΗ ΔΡΑΣΗ ΓΙΑ ΤΗΝ ΥΠΕΡΑΣΤΑΣΗ ΤΩΝ ΑΝΘΡΩΠΙΝΩΝ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΩΝ.

ΜΑΖΙ ΜΕ ΤΗΝ ΚΑΡΤΑ ΕΓΓΡΑΦΗΣ, ΘΑ ΠΑΡΑΛΑΒΩ ΤΟΝ "ΠΛΗΡΗ ΦΑΚΕΛΟ ΕΝΗΜΕΡΩΣΗΣ" ΤΩΝ ΔΙΕΘΝΩΣ ΑΜΝΗΣΤΙΑΣ.

ΟΝΟΜΑΤΕΠΩΝΥΜΟ: _____ Τ.Κ.: _____

ΔΙΕΥΘΥΝΣΗ: _____

ΠΟΛΗ: _____ ΤΗΛΕΦΩΝΟ: _____

ΣΤΕΝΤΕ ΤΟ ΚΟΥΠΟΝΙ ΑΥΤΟ, Η ΕΠΙΚΟΙΝΩΝΗΣΤΕ ΜΕ ΤΑ ΓΡΑΦΕΙΑ ΜΑΣ :

ΑΘΗΝΑ: ΣΙΝΑ 30, 106 72 ΑΘΗΝΑ, ΤΗΛ.: 01-3500628. ΘΕΣΣΑΛΗ: ΔΕΛΜΟΥΖΟΥ 7, 546 35 ΘΕΣΣΑΛΗ, ΤΗΛ.: 031 - 288583.

ΑΓ. ΑΝΔΡΕΑΣ 55, Τ.Θ. 1009, 26 110 ΠΑΤΡΑ.

Εμμονή σε προτάσεις και διάλογο

Ο υπουργός Παιδείας Γιώργος Σουφλιάς μιλά αποκλειστικά στο ANTI για την φιλοσοφία των προτάσεών του:

- σχολιάζει τη στάση των πολιτικών κομμάτων, της ΟΛΜΕ και της ΔΟΕ.
- αφήνει ανοικτή την προοπτική της κατάργησης των εισαγωγικών εξετάσεων στα ΑΕΙ.
- και, θεωρεί «θέμα συγκυριών» τους πολιτικούς χειρισμούς, όταν του υπενθυμίζεται η τύχη του κ. Κοντογιαννόπουλου.

ΕΡ: Κύριε υπουργέ, αρχές Αυγούστου η επιτροπή των ειδικών έδωσε στην δημοσιότητα τις προτάσεις της για την Α/θμια και Β/θμια εκπαίδευση. Ακολούθησαν οι δικές σας προτάσεις για τα επείγοντα θέματα των ιδίων βαθμίδων. Στα σημαντικότερα από αυτά (αξιολόγηση μαθητών, επιμόρφωση εκπαιδευτικών κ.λπ.) οι θέσεις σας ταυτίζονται. (Θα θέλατε να σταθείτε αναλυτικά στην φιλοσοφία των προτάσεων, όπως και στην λογική που διέπει τον προσδιορισμό των θέσεων αυτών ως επείγοντων:

ΑΠ: Κατ' αρχήν θα πρέπει να διευκρινίσω πως δεν είναι ακριβές ότι ταυτίζονται οι θέσεις του υπουργού με τις προτάσεις των επιτροπών. Στο θέμα της επιμόρφωσης των εκπαιδευτικών π.χ. το υπουργείο Παιδείας συμφωνεί βασικά με τις απόψεις της επιτροπής ενώ στο θέμα της αξιολόγησης των μαθητών υπάρχουν διαφορές. Μάλιστα οι προτάσεις για την επιμόρφωση ξεπερνούν και τις προσδοχίες των εκπαιδευτικών. Οι προτάσεις του υπουργείου Παιδείας αφορούν θέματα που χαρακτηρίστηκαν «επείγοντα», γιατί πιστεύω ότι η άμεση ρύθμισή τους είναι απαραίτητη ώστε να ξεκινήσει με καλύ-

τερες προοπτικές η νέα σχολική χρονιά. Στα θέματα αυτά συμπεριελήφθησαν η αξιολόγηση των μαθητών, η επιμόρφωση των εκπαιδευτικών, η ενισχυτική διδασκαλία για τους αδύνατους μαθητές, τα κριτήρια για την επιλογή των σχολικών συμβούλων, οι σχολικές δραστηριότητες (περιβαλλοντική εκπαίδευση, πολιτιστικές δραστηριότητες, αγωγή υγείας, σχολικές βιβλιοθήκες, θεατρική παιδεία). Θεωρώ ότι, χωρίς να είναι τα μοναδικά —βέβαια— προβλήματα της εκπαίδευσης, αποτελούν σημεία αιχμής, καίριους κόμβους στην εκπαιδευτική διαδικασία, στα οποία είναι αναγκαία μια αποτελεσματική παρέμβαση.

Ας πάρουμε ένα - ένα χωριστά τα θέματα που ανέφερα, και ας δούμε γιατί τα θεωρήσαμε επείγοντα.

α) *Επιμόρφωση*: Το υπουργείο Παιδείας δίνει ιδιαίτερη βαρύτητα στην επιμόρφωση των εκπαιδευτικών, διότι χωρίς σωστά και πλήρως επιμορφωμένους εκπαιδευτικούς δεν μπορούμε να μιλήσουμε για αναβάθμιση της Παιδείας. Σήμερα η εισαγωγική επιμόρφωση για τους νεοδιοριζόμενους εκπαι-

δευτικούς είναι ανύπαρκτη, γεγονός που θεωρώ απαράδεκτο, όπως επίσης είναι απαράδεκτο το σημερινό καθεστώς κλήρωσης για τη φοίτηση στις σχολές επιμόρφωσης, τις ΣΕΛΜΕ και ΣΕΛΔΕ. Με το ισχύον σύστημα επιμόρφωσης μέσω των ΣΕΛΜΕ και ΣΕΛΔΕ από τις 100.000 εκπαιδευτικούς περνούν από επιμόρφωση μόνο 2.000 το χρόνο, δηλαδή υπάρχουν εκπαιδευτικοί που δεν θα επιμορφωθούν ποτέ, και διδάσκουν χωρίς να τους δίνεται η δυνατότητα να γνωρίσουν τις σύγχρονες μεθόδους διδασκαλίας, τις εξελίξεις στην επιστήμη τους και τις διεθνείς εκπαιδευτικές και παιδαγωγικές τάσεις. Θεωρώ λοιπόν ότι η ρύθμιση του θέματος της επιμόρφωσης είναι κατεπείγουσα, διότι πρέπει το ταχύτερο δυνατό να πάρουμε αποφάσεις και να τις εφαρμόσουμε από τη νέα σχολική χρονιά, ώστε να μην χάσουμε άλλο πολύτιμο χρόνο.

Το υπουργείο Παιδείας έχει καταθέσει προτάσεις για την οργάνωση ενός συστήματος επιμόρφωσης, που περιλαμβάνει τριμηνιαία εισαγωγική επιμόρφωση των νεοδιορι-

στων εκπαιδευτικών, αντί για τρεις μέρες που είναι σήμερα, την επιμόρφωση των εκπαιδευτικών κατά τη διάρκεια της υπηρεσίας στα Περιφερειακά Επιμορφωτικά Κέντρα, ώστε ένας καθηγητής να περνά από επιμόρφωση οπωσδήποτε κάθε 6-7 χρόνια, τη μετεκπαίδευσή τους στα ΑΕΙ, βραχείας διάρκειας επιμόρφωση στα Πανεπιστήμια για την κατάρτιση των εκπαιδευτικών σε ό,τι αφορά τα νέα αναλυτικά προγράμματα και την εφαρμογή νέων μεθόδων διδασκαλίας, όπως και άλλες μορφές επιμόρφωσης: προαιρετική ετήσιας διάρκειας επιμόρφωση επιμορφωτών και άλλων στελεχών της εκπαίδευσης και ατομική επιμόρφωση. Έτσι δημιουργείται ένα πλέγμα μεθόδων επιμόρφωσης που δίνει πολλές δυνατότητες στον εκπαιδευτικό να τις αξιοποιήσει.

β) Ως δεύτερο και επείγον θέμα θεωρώ την αξιολόγηση των μαθητών. Το σημερινό σύστημα που στηρίζεται κυρίως στην μηχανική απομνημόνευση καταδικάζεται από εκπαιδευτικούς, μαθητές και γονείς και επομένως αν δεν το συζητήσουμε τώρα και δεν καταλήξουμε σε νέο σύστημα με την έναρξη του νέου διδακτικού έτους θα χάσουμε άλλη μία σχολική χρονιά. Θα συμφωνείτε, βέβαια, ότι η εφαρμογή νέου συστήματος αξιολόγησης των μαθητών στο μέσο του διδακτικού έτους αποτελεί εκπαιδευτικό σφάλμα.

γ) Όσον αφορά την ενισχυτική διδασκαλία, κανείς νομίζω δεν διαφωνεί ότι αποτελεί αίτημα όλης της εκπαιδευτικής κοινότητας να βοηθήσουμε τους αδύνατους μαθητές από τα πρώτα κιόλας σχολικά τους βήματα, παρέχοντας επιπρόσθετη διδασκαλία μέσα στο ίδιο το σχολείο, ενισχύοντας έτσι την δημόσια εκπαίδευση.

δ) Τέλος, το θέμα των κριτηρίων επιλογής των σχολικών συμβούλων με απασχόλησε με αφορμή τη λήξη της θητείας ορισμένων σχολικών συμβούλων. Η προβλεπόμενη διαδικασία επανάκρισης όσων συμβούλων λήγει η θητεία στηρίζεται αποκλειστικά σε δική τους αξιολογική έκθεση για την προσφορά τους ως συμβούλων, δηλαδή οι ίδιοι κρίνουν τον εαυτό τους. Είναι καθαρά μια κλειστή, μεροληπτική διαδικασία, την οποία και οι φορείς της εκπαίδευσης έχουν καταδικάσει.

Ο ρόλος του σχολικού συμβούλου είναι, πιστεύω, σημαντικότερος. Γι' αυτό, η κατοχύρωση της διαφάνειας και της αξιοκρατίας στην επιλογή τους πρέπει να γίνει άμεσα, ώστε από τη νέα κιόλας χρονιά να μπορεί να λειτουργήσει αναβαθμισμένος ο

θεσμός. Με ανοικτή διαδικασία και αντικειμενικά και αξιοκρατικά κριτήρια επιλογής των Σχολικών Συμβούλων θα προκηρύσσονται και θα πληρούνται οι εκάστοτε κενές θέσεις με ό,τι καλύτερο διαθέτει η εκπαίδευση, πράγμα που θα οδηγήσει ουσιαστικά στην αναβάθμισή της.

ΕΡ: Βεβαίως οι προτάσεις σας αυτές συνάντησαν την αντίδραση των εκπαιδευτικών φορέων και πολιτικών κομμάτων. Χαρακτήρισαν τον διάλογο αυτόν «ανούσιο και αναποτελεσματικό» και αντιπρότειναν τόσο επί της ουσίας όσο και επί της διαδικασίας έναν διαφορετικό προσανατολισμό. Σε μια προσπάθεια έναρξης του διαλόγου μέσα από τις στήλες του «ΑΝΤΙ», τι θα λέγατε για την πρόταση της ΟΑΜΕ περί «αναθεώρησης των αναλυτικών προγραμμάτων» καθώς και για το αίτημα της ΔΟΕ για «συμπληρωματικούς διορισμούς»:

**Το υπουργείο Παιδείας
ζητά διάλογο επί της ουσίας,
επί του περιεχομένου. Και
για να γίνει ένας τέτοιος
διάλογος πρέπει να υπάρχουν
θέσεις από όλες τις πλευρές,
νηφαλιότητα,
υπερκομματική αντίληψη
και ειλικρίνεια. Προπαντός
δε η στάση όλων να μην
επηρεάζεται από
εξωεκπαιδευτικές
σκοπιμότητες.**

ΑΠ: Από τα πολιτικά κόμματα δεν υπήρξαν μέχρι στιγμής αντιδράσεις σε ό,τι αφορά το περιεχόμενο και την ουσία των προτάσεων του υπουργείου Παιδείας για τα επείγοντα θέματα. Τα κόμματα έκαναν παρατηρήσεις μόνο επί της διαδικασίας του διαλόγου. Διαδικαστικές επισημάνσεις —και όχι παρατηρήσεις και προτάσεις επί της ουσίας— έγιναν από την Ομοσπονδία Λειτουργών Μέσης Εκπαίδευσης (ΟΑΜΕ), ενώ μόνον η Διδασκαλική Ομοσπονδία (ΔΟΕ) έστειλε ορισμένες προτάσεις και επισημάνσεις επί της ουσίας μαζί με τις παρατηρήσεις της για τη διαδικασία του διαλόγου.

Έρχομαι τώρα στην παρατήρησή σας ότι ορισμένοι χαρακτήρισαν τον διάλογο ανούσιο και αναποτελεσματικό. Πρώτα πρέπει να σας πω ότι τελείωσαν τα δύο πρώτα στάδια του διαλόγου, δηλαδή το πρώτο στάδιο

κατά το οποίο κάθε εκπαιδευτικός, μαθητής και γονέας κατέθεσε τον προβληματισμό και την άποψή του για τα καίρια προβλήματα της εκπαίδευσης μέσω των ερωτηματολογίων και το δεύτερο στάδιο κατά το οποίο εκφράστηκαν οι απόψεις των ειδικών, όπως γίνεται σε όλον τον κόσμο, όταν πρόκειται να ληφθούν αποφάσεις για τα προβλήματα της Παιδείας. Στα ερωτηματολόγια του Εθνικού Διαλόγου απάντησε το 77% των μαθητών και το 66% των εκπαιδευτικών. Εστάλησαν περί το 1 εκατομμύριο ερωτηματολόγια. Ο διάλογος, άλλωστε, έχει και την έννοια του προβληματισμού, της ευαισθητοποίησης, της αναζήτησης. Και μόνο την συνεισφορά του Εθνικού Διαλόγου στην ευαισθητοποίηση και τον προβληματισμό της εκπαιδευτικής κοινότητας —αλλά και της κοινής γνώμης γενικότερα— αν λάβει κανείς υπόψη θα πρέπει να δεχθεί ότι το υπουργείο Παιδείας έκανε θετικό έργο με αυτή τη γιγαντιαία προσπάθεια. Υπό αυτή την έννοια θεωρώ ότι ισχυρισμοί όπως ότι ο διάλογος ήταν «ανούσιος και αναποτελεσματικός» προσβάλλουν τους 70.000 εκπαιδευτικούς και τους 643.000 μαθητές που απάντησαν στα ερωτηματολόγια.

Βεβαίως, αν ορισμένοι δεν ικανοποιούνται με τα αποτελέσματα των ερωτηματολογίων ή τις προτάσεις των επιτροπών ειδικών, αυτό είναι μια άλλη υπόθεση. Εκείνο που έχει σημασία είναι ότι κανένας δεν μπορεί να παραγνωρίσει, εάν θέλει να διαμορφώσει σφαιρική και αντικειμενική άποψη για τα προβλήματα της Παιδείας, τις απαντήσεις των ερωτηματολογίων και τις προτάσεις των ειδικών.

Το υπουργείο Παιδείας ζητά διάλογο επί της ουσίας, επί του περιεχομένου. Και για να γίνει ένας τέτοιος διάλογος πρέπει να υπάρχουν θέσεις από όλες τις πλευρές, νηφαλιότητα, υπερκομματική αντίληψη και ειλικρίνεια. Προπαντός δε η στάση όλων να μην επηρεάζεται από εξωεκπαιδευτικές σκοπιμότητες.

Καλώ την ΟΑΜΕ και την ΔΟΕ από τις 24 Απριλίου να έρθουν να συζητήσουμε επί της ουσίας και δεν έρχονται. Η ΔΟΕ, βέβαια όπως ανέφερα, έστειλε ένα έγγραφο με ορισμένες θέσεις της και παρατηρήσεις της επί της ουσίας των θεμάτων. Στην πρόσκληση του υπουργείου για ζωντανό διάλογο επί της ουσίας με ανταλλαγή θέσεων και απόψεων οι Ομοσπονδίες της εκπαίδευσης προ-

**(Τη συνέντευξη πήρε
ο Σταύρος Μονεμβασιώτης)**

τάσσουν συνέχεια διαδικαστικά θέματα. Και εδώ πρέπει να τονίσω και κάτι άλλο: ότι ο διαχωρισμός των θεμάτων σε επείγοντα και μη επείγοντα έγινε γιατί αποδέχθηκα την πρόταση του Συνασπισμού και του ΠΑ-ΣΟΚ, στην οποία είχαν συμφωνήσει και η ΔΟΕ με την ΟΛΜΕ. Τώρα βέβαια λένε άλλα. Εάν άλλαξαν άποψη δικαίωμά τους. Αλλά η Παιδεία δεν περιμένει. Πρέπει να ληφθούν αποφάσεις.

Όσον αφορά την αναθεώρηση των αναλυτικών προγραμμάτων, δεν είναι πρόταση μόνο της ΟΛΜΕ. Είναι μια αναγκαιότητα που από την αρχή είχα επισημάνει, αλλά και ένα από τα θέματα που τίθενται υπό συζήτηση τόσο στα ερωτηματολόγια του υπουργείου Παιδείας, όσο και στις προτάσεις των Επιτροπών...

Τέλος, σε ό,τι αφορά το αίτημα για συμπληρωματικούς διορισμούς πρέπει να σας πω ότι είναι άνευ περιεχομένου, αφού, όπως έχω επανειλημμένα τονίσει, με τους διορισμούς που έγιναν φέτος καλύφθηκαν όλες οι κενές θέσεις από αποχωρήσεις και παραιτήσεις εκπαιδευτικών και επιπλέον έγιναν 624 νέοι διορισμοί.

ΕΡ: Κύριε υπουργέ, έχετε εντοπίσει διαφορές στις θέσεις σας με τις απόψεις των φορέων σε ό,τι αφορά την επαναφορά των αρχαίων ελληνικών στην Α/θμια και Β/θμια εκπαίδευση;

ΑΠ: Κανένας δεν μίλησε για εισαγωγή των αρχαίων ελληνικών στο Δημοτικό, ούτε η επιτροπή, ούτε —πολύ περισσότερο— το υπουργείο Παιδείας. Λυπάμαι που έγινε τέτοια ηθελημένη ή αθέλητη διαστρέβλωση της πραγματικότητας. Σε ό,τι αφορά τη Δευτεροβάθμια εκπαίδευση —διευκρινίζω— τα αρχαία διδάσκονται στις τρεις τάξεις του Λυκείου. Αλλά κανείς δεν μιλά για «διδασκαλία» των αρχαίων στο Γυμνάσιο. Η επιτροπή πρότεινε κάποια «επαφή», μία «γεύση», αν θέλετε, των μαθητών με καταλλήλως επιλεγμένα κείμενα της γλώσσας μας όπως εξελίχθηκε διαχρονικά αρχαίας, βυζαντινής, λόγιας (π.χ. Ξενοφώντα, Ρωμανό, Κοραή, Παπαδιαμάντη κ.ά.), έτσι ώστε να δημιουργούνται στο παιδί συνειρμοί και να εγείρονται μηχανισμοί σύγκρισης γλωσσικών τύπων και μορφών της νεοελληνικής. Στο ζήτημα αυτό, θέσεις των φορέων δεν υπάρχουν. Το υπουργείο μελετά τις προτάσεις της επιτροπής, αλλά και τις θέσεις που κατά καιρούς έχουν διατυπωθεί από φιλόλογους, γλωσσολόγους και άλλους επιστήμονες για το θέμα αυτό, προκειμένου να καταλήξει σε αποφάσεις.

ΕΡ: Τι θα λέγατε για την κατάργηση των

εισαγωγικών εξετάσεων στα Ανώτατα Εκπαιδευτικά Ιδρύματα; Δέχεστε την φιλοσοφία της πρότασης της επιτροπής των ειδικών;

ΑΠ: Όπως γίνονται σήμερα οι εξετάσεις για την τριτοβάθμια εκπαίδευση βέβαιο είναι ότι αλλοιώνουν την αποστολή του Λυκείου ως βαθμίδας ενταγμένης στη ροή της εκπαιδευτικής διαδικασίας και το μετατρέπουν σε προθάλαμο των Πανεπιστημίων.

Το θέμα των εισαγωγικών εξετάσεων είναι πολύ λεπτό και κρίσιμο και χρειάζεται ειδική μελέτη. Για το σκοπό αυτό θα συσταθεί ειδική επιτροπή. Επομένως δεν μπορώ να απαντήσω προκαταβολικά σε ερωτήσεις για τις εισαγωγικές εξετάσεις. Εκείνο που μπορώ να πω είναι οι όποιες αλλαγές αποφασιστούν θα εφαρμοστούν μετά το 1994, ώστε να μην αιφνιδιαστούν τα παιδιά που φοιτούν τώρα στο Λύκειο.

**Όπως γίνονται σήμερα οι
εξετάσεις για την
τριτοβάθμια εκπαίδευση
βέβαιο είναι ότι αλλοιώνουν
την αποστολή του Λυκείου
ως βαθμίδας ενταγμένης
στη ροή της εκπαιδευτικής
διαδικασίας και το
μετατρέπουν σε προθάλαμο
των Πανεπιστημίων**

ΕΡ: Αμα τη αναλήψει των καθηκόντων σας, θεωρήσατε ως επείγοντα ζητήματα τις μετεγγραφές και τη ρύθμιση του τεράστιου προβλήματος των σχολών που εμφανίζονται ως «κολέγια». Σήμερα, κάτι τέτοιο απουσιάζει παντελώς από τις προτάσεις σας. Θα θέλαμε το σχόλιο σας.

ΑΠ: Οι προτάσεις του υπουργείου Παιδείας για τα επείγοντα θέματα της εκπαίδευσης αναφέρονται στην πρωτοβάθμια και δευτεροβάθμια εκπαίδευση. Θα ακολουθήσουν οι θέσεις του υπουργείου για την τριτοβάθμια εκπαίδευση.

Για τις μετεγγραφές θα υπάρξει νομοθετική ρύθμιση εντός του Αυγούστου, όπως έχω δηλώσει επανειλημμένα. Για τα λεγόμενα Κέντρα Ελευθέρων Σπουδών η «κολέγια» πιστεύω ότι μέσα στον Σεπτέμβριο θα προχωρήσει η σχετική νομοθετική ρύθμιση στα πλαίσια της μελέτης που γίνεται για την επαγγελματική κατάρτιση. Εδώ πρέπει να επισημάνω ότι λείπει εντελώς ένα σύστημα επαγγελματικής κατάρτισης μετά το Γε-

νικό Λύκειο, με αποτέλεσμα τα παιδιά που τελειώνουν το Γενικό Λύκειο και δεν εισάγονται στην τριτοβάθμια εκπαίδευση, να στερούνται στην ουσία από τη δυνατότητα να καταρτιστούν επαγγελματικά. Η έλλειψη αυτή είναι και κύρια αιτία των προβλημάτων αυτών.

ΕΡ: Κύριε Σουφλιά, είναι γεγονός ότι η Παιδεία διέρχεται κρίση, όπως και δεν αποκλείεται ότι η πολιτική αντιπαράθεση κυβέρνησης - αντιπολίτευσης θα παιχθεί και φέτος στο γήπεδο της Παιδείας. Οι σκέψεις αυτές μας οδηγούν σε μια αδιάκριτη ερώτηση, εφόσον το παράδειγμα του κ. Κοντογιαννόπουλου είναι αρκετά πρόσφατο. Τι κρατάτε αυτή τη στιγμή και τι απορρίπτετε από τους πολιτικούς χειρισμούς του προσώπου που καθόταν πριν από σας στην θέση αυτή;

ΑΠ: Νομίζω ότι στην περίπτωση αυτή δεν μπορεί να γίνει σύγκριση. Διότι οι πολιτικοί χειρισμοί είναι θέμα συγκυριών. Και οι συγκυρίες, ως γνωστόν, δεν επαναλαμβάνονται. Κάθε εποχή έχει μια διαφορετική «ψυχολογία», όπως επίσης διαφέρει και το πώς την αντιλαμβάνεται κανείς. Υπάρχουν επίσης γεγονότα αποτρεψίμα και μη. Γι' αυτό επαναλαμβάνω ότι δεν μπορεί να γίνει σύγκριση. Εκείνο που έχει σημασία είναι να αποφασίσουμε και να εφαρμόσουμε τις καλύτερες λύσεις για τα προβλήματα της Παιδείας μας.

ΕΡ: Εν κατακλείδι κύριε Σουφλιά. Ποιο είναι το μέλλον της Παιδείας μας;

ΑΠ: Η ανάγκη για άμεση ποιοτική αναβάθμιση της Παιδείας μας είναι προφανής. Όπως επίσης είναι πρόδηλο ότι για το ξεπέρασμά της απαιτείται μια εθνική - υπερκομματική πολιτική. Συνεπώς, το κατά πόσο θα ανταποκριθούμε στην αναγκαιότητα αυτή εξαρτάται από όλους μας, από την συμπεριφορά των πολιτικών κομμάτων, από το θάρρος, την ειλικρίνεια και την υπερκομματική αντίληψη που πρέπει να δείξουμε όλοι. Μέχρι τώρα οι κινήσεις των φορέων δεν ήταν πολύ ενθαρρυντικές προς την κατεύθυνση αυτή, αν σκεφτεί κανείς ότι τους καλώ σε ζωντανό διάλογο από το τέλος Απριλίου, εμφανίζονται στα τέλη Ιουλίου και προτάσσουν κυρίως διαδικαστικά θέματα. Επί της ουσίας των θεμάτων δεν μπαίνουν και δεν κάθονται στο τραπέζι της εργασίας, για να συζητήσουμε επί των συγκεκριμένων ζητημάτων και μάλιστα με δεδομένες τις συγκεκριμένες θέσεις του υπουργείου. Ελπίζω ότι θα κατανοήσουν τις ευθύνες τους και θα αναθεωρήσουν τη στάση τους, θέτοντας ως προτεραιότητα το συμφέρον της Παιδείας. □

Θερινές εξάψεις ιδιωτικής πολεοδόμησης

του Γιώργου Τζιρτζιλάκη

Πρέπει να το παραδεχτούμε, ευθύς εξ αρχής, ότι η πολεοδομική νομοθεσία που φροντίζει αληθινά το αστικό και φυσικό περιβάλλον είναι στο μέγιστο ποσοστό της λόγος στο ελάχιστο πράξη. Και σ' αυτό το σημείο μοιάζει λίγο με θέατρο, παραδοσιακό εννοείται. Γι' αυτό ίσως και τις χειρότερες παραστάσεις της τις ανεβάζει μέσα στο αποχαυνωτικό κατακαλόκαιρο.

Δεν πρόλαβε καλά-καλά να χαρεί τη νέα υπουργική του θέση ο νέος υφυπουργός ΠΕΧΩΔΕ Χρ. Κατσιγιάννης κι άρχισε τις παράξενες δηλώσεις «περί νομιμοποίησης των αυθαιρέτων» και τις αόριστε προαναγγελίες για νέες περιοχές που θα «ενταχθούν σύντομα στο σχέδιο πόλης» κ.λπ. Προσθέτοντας χαριτωμένα: «Η ηγεσία ΠΕΧΩΔΕ είναι αποφασισμένη να λύσει οριστικά το πρόβλημα».

Ωστόσο, ακόμα και οι πιο ανίδεοι και αφελείς γνωρίζουν ότι κάθε υπόσχεση νομιμοποίησης αποτελεί την καλύτερη έμπρακτη ενθάρρυνση της αυθαίρετης δόμησης, όπως και ότι κάθε νέα προαναγγελία «ένταξης περιοχών στο σχέδιο πόλης» πυροδοτεί με τη σειρά της, στο διάστημα που μεσολαβεί μέχρι την πραγματοποίησή της, το φαινόμενο. (Υπάρχει άλλωστε κι εκείνο το αλυσμόνητο σύνθημα επικίνδυνης αγριότητας «όποιος δηλώσει θα το σώσει»).

Διπλός λοιπόν ο ερεθισμός αυτού του κάπως ξεχασμένου αλλά εξίσου ενεργού φαινομένου που έτσι είχε «προγραμματιστεί» από τα μέσα κιόλας της δεκαετίας του '50, από εκείνο το είδος «οικιστικής ανάπτυξης» και το ύφος της κοινωνικής και περιβαλλοντικής μεταβολής που αυτή συνεπαγόταν. Κι αν το θέμα αυτό άναψε κάποιες συζητήσεις πριν δύο δεκαετίες στην ελληνική αρχιτεκτονική και πολεοδομία — κυρίως από την ιδεολογική, ηθική και αισθητική του σκοπιά — σή-

μερα μοιάζει ντεμοντέ, προκαλεί κούραση και αποστροφή. Οι μόνοι που ασχολούνται μαζί του είναι οι αυθαιρετούντες μικροϊδιοκτήτες, οι εργολάβοι, οι γραφειοκράτες της ένταξης, άντε και ορισμένοι εραστές του αμόλυντου φυσικού περιβάλλοντος.

Σα να μην έφταναν όμως οι δηλώσεις του υφυπουργού, στις οποίες άλλοι αντέδρασαν κι άλλοι έκαναν ότι δεν κατάλαβαν τίποτε, ακολουθεί απανωτά η γνωστοποίηση Προεδρικού Διατάγματος που προκάλεσε ο απερχόμενος αυτή τη φορά υπουργός ΠΕΧΩΔΕ Στ. Μάνος, το οποίο:

α), αυξάνει τα όρια δόμησης τουριστικών μονάδων σε κορεσμένες περιοχές «ελέγχου τουριστικής ανάπτυξης» (Κρήτη, Ρόδο, Κέρκυρα και Χαλκιδική),

β), καταργεί την υποχρέωση εισφοράς σε γη, δηλαδή σε κοινόχρηστους χώρους, προς την Τοπική Αυτοδιοίκηση (μετατρέποντάς την σε χρηματικό ποσό), και

γ), επιτρέπει την τοποθέτηση ξενοδοχειακών εγκαταστάσεων και κτιρίων μέχρι και τη γραμμή της παραλίας, δηλαδή σε απόσταση 10 μόλις μέτρων από τη γραμμή αιγιαλού (χειμερίου κύματος). Μόνο θετικό στοιχείο του διατάγματος, και στο οποίο όλοι συμφωνούν, η αύξηση του κατώτατου ορίου αρτιότητας οικοπέδων που προορίζονται για τουριστικές εγκαταστάσεις και βρίσκονται εκτός σχεδίου πόλεων.

Κάνοντας μάλιστα μια επίδειξη υπεροψίας ο πρώην υπουργός επιχειρηματολόγησε της πρότασής του λέγοντας ότι «η δέσμευση ολίγων χιλιομέτρων παραλίας, από τις 16.000 χλμ. που διαθέτουμε αποτελεί μικρό τμήμα που ευχαρίστως πρέπει να δεχθούμε να καταβάλουμε προκειμένου να μπορέσουμε να προσελκύσουμε τουρισμό υψηλής στάθμης. Στο κάτω κάτω της γραφής, αν κρίνω και από τις διαφημίσεις του ΕΟΤ, τη θάλασσά μας πουλάμε».

Θα ήταν πιθανόν περιττό ν' αρχίσουμε εδώ να απαριθμούμε τις συνέπειες που θα έχει η εφαρμογή του διατάγματος, σε υπερφορτωμένες μάλιστα περιοχές στις οποίες θα απαιτούνταν άλλης κατηγορίας έργα, τα καταστροφικά του αποτελέσματα απέναντι στο περιβάλλον, αλλά και στον ίδιο τον του-

ρισμό, τα συνεχόμενα «παράθυρα» που ανοίγει σε άλλες περιπτώσεις και παραβάσεις αντίστοιχα κ.λπ. Αν κάτι ενθαρρύνει η λογική αυτή είναι ο βλακώδης κοσμοπολιτισμός των τουριστικών γραφείων τα οποία δεν εννοούν να καταλάβουν την προειδοποίηση του Μπωντλαίρ: «η εργασία είναι λιγότερο ανιαρή από τέτοιου είδους ψυχαγωγία».

Για να πάμε όμως παραπέρα, χρειάζεται να εντοπίσουμε ένα κρίσιμο κοινό σημείο ανάμεσα στη νομιμοποίηση των αυθαιρέτων και το νέο προεδρικό διάταγμα ανέγερσης τουριστικών εγκαταστάσεων που τα κάνει θαρρείς να λειτουργούν με το νόμο των συγκοινωνούντων δοχείων. Το σημείο αυτό αφορά την «πολεοδόμηση μεγάλων ιδιωτικών εκτάσεων», ή για να το πούμε διαφορετικά, μια σειρά ρυθμίσεων που ανεξαρτητοποιούν τη δόμηση αυτών των εκτάσεων από το ισχύον θεσμικό πλαίσιο αδειοδότησης με σκοπό να γαργαλήσουν ιδιώτες επενδυτές. Μάλιστα σχετικός νόμος για περιοχές άνω των 100 στρεμμάτων υπογράφηκε πριν λίγους μήνες και στον οποίο λέγεται ότι στηριζόταν το πρόγραμμα «εξέτασης των αυθαιρέτων» που μελετούσε το ΠΕΧΩΔΕ. Υπό το ίδιο πνεύμα δίνονται οι προνομιακές ρυθμίσεις σε τουριστικές εγκαταστάσεις που διαθέτουν οικόπεδα εμβαδού άνω των 50 στρεμμάτων.

Δεν έχουμε σκοπό εδώ ν' αναφέρουμε ιδεολογικούς καυγάδες περί «ιδιωτικοποίησης της πολεοδομικής και περιφερειακής ανάπτυξης» και άλλα συναφή, οφείλουμε πάντως να επισημάνουμε ότι το εγχείρημα δεν είναι εντελώς καινούριο. Ήδη αντίστοιχες απόπειρες σε μεγάλες ευρωπαϊκές πόλεις (τα λονδρέζικα DOCKLANDS για παράδειγμα) ελέγχονται αρνητικά τόσο για την έλλειψη επαρκών κοινόχρηστων και δημόσιων χώρων που στη συνέχεια πρέπει να αναπληρώσει το κράτος, όσο και για διεργασίες οικοδόμησης υπερβολικά καθορισμένες από τους νόμους της αγοράς, οι οποίες κινδυνεύουν να αλλοιώσουν την ισορροπία του περιβάλλοντος και να έχουν ανεξέλεγκτες συνέπειες στη μεγαλύτερη κλίμακα της πόλης.

□

Πόσο εύκολη είναι η ανακύκλωση των πλαστικών;

του Στ. Μπογιατζή

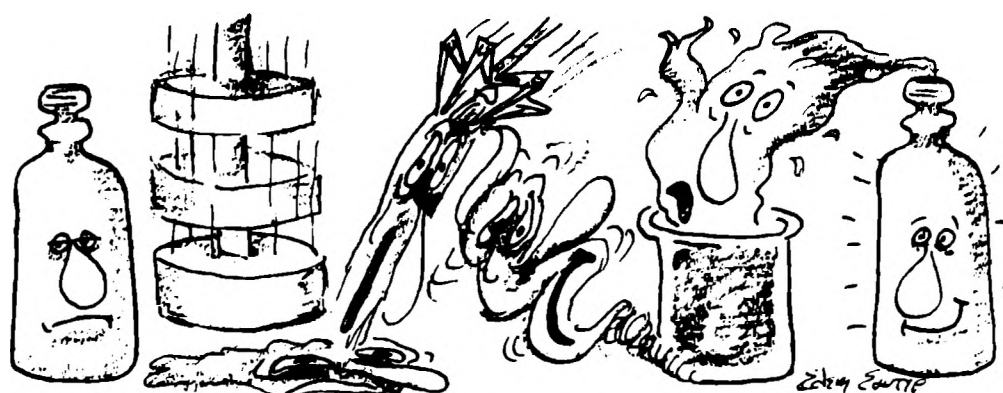
Οι έντονες καμπάνιες από τις περιβαλλοντικές οργανώσεις για τους κινδύνους που διατρέχει το περιβάλλον από την ελεύθερη παρουσία των πλαστικών στα σκουπίδια και αλλού, ανάγκασε τη βιομηχανία να στραφεί είτε στην παραγωγή αποικοδομήσιμων πλαστικών (βλ. «ANTI», τχ. 449, σελ. 56-57) είτε σε μεθόδους ανακύκλωσης των γνωστών πλαστικών. Η αντίδραση αυτή ήταν επιβεβλημένη αφού ολόκληρα τμήματα της βιομηχανίας πλαστικών, όπως η παραγωγή PVC, απειλούνται με εξαφάνιση. Η ιστορία όμως δεν είναι τόσο απλή. Η εμπειρία έδειξε ότι αντιμετωπίζονται σοβαρές δυσκολίες στην ανακύκλωση των πλαστικών. Πολλοί πλέον παραδέχονται ότι από οικονομικής και τεχνικής πλευράς, η ανακύκλωση είναι μία πρακτική που δεν ευνοείται. Επειδή μια τέτοια λογική θα μπορούσε να καταργήσει τα πλαστικά συσκευασίας και να τα αντικαταστήσει με προϊόντα χαρτιού, οι κατασκευαστές πλαστικών αποφασίζουν μόνοι τους να παρακάμψουν τις δυσκολίες της ανακύκλωσης με νέες τεχνικές.

Από την ετήσια παγκόσμια παραγωγή 100 εκατομμυρίων τόννων πλαστικού, ελάχιστο ποσοστό ανακτάται ώστε να επαναχρησιμοποιηθεί σε παρόμοιες ή και διαφορετικές εφαρμογές. Στις ΗΠΑ το 96% των πλαστικών στα σκουπίδια καταλήγει σε χωματερές, το 3% καίγεται για παραγωγή ενέργειας ενώ μόνο το 1% ανακυκλώνεται. Στην Ευρώπη η ιδέα

της ανακύκλωσης είναι πιο δεδομένη. Στην Γερμανία η HOECHST, η BASF και η Bayer ενώνουν τις δυνάμεις τους σε ένα μεγαλεπήβολο πρόγραμμα ανακύκλωσης των πλαστικών από τα σκουπίδια.

Το πολυαιθυλένιο (PE) και πολυπροπυλένιο (PP) είναι πάντα τα πιο διαδεδομένα πλαστικά παρ' όλο που έχουν κατηγορηθεί για τον μεγάλο χρόνο ζωής τους στο περιβάλλον. Το πολυβινυλοχλωρίδιο (PVC) είχε παλιά χαρακτηριστεί σαν ύποπτο καρκινογόνο όταν έρχεται σε επαφή με τρόφιμα, ενώ κατά την καύση του ελευθερώνει τοξικά όπως διοξίνες και φουράνια καθώς και βαρέα μέταλλα, που έχουν την τάση να διαφεύγουν ακόμα και όταν θάβεται στις χωματερές. Το τερεφθαλικό πολυαιθυλένιο (PET) έχει και αυτό μεγάλο χρόνο ζωής στο περιβάλλον λόγω της σκληρότητάς του. Έχει όμως την ικανότητα να παράγει μεγάλη ποσά ενέργειας κατά την καύση του.

Η δομή των πλαστικών σε μοριακό επίπεδο είναι αυτή που

θα καθορίσει την ανακυκλωσιμότητά τους. Τα θερμοπλαστικά όπως οι πολυολεφίνες, μπορούν ευκολότερα να ανακυκλωθούν από τα θερμοθετικά που έχουν διασταυρούμενες αλυσίδες. Οι βιομηχανίες συχνά μετατρέπουν τα τελευταία σε λεπτούς κόκκους που αργότερα λιώνουν και επαναχρησιμοποιούν. Η τεχνική αυτή χρησιμοποιείται στην περίπτωση του PVC και του PET. Μια πιο εξελιγμένη τεχνική είναι ο αποπολυμερισμός, δηλαδή η διάσπαση του πλαστικού στα μονομερή δομικά συστατικά του. Το PET με αυτό τον τρόπο διασπάται και επαναπολυμερίζεται με ίδιες

ακριβώς ιδιότητες όπως το νέο (παρθένο) PET.

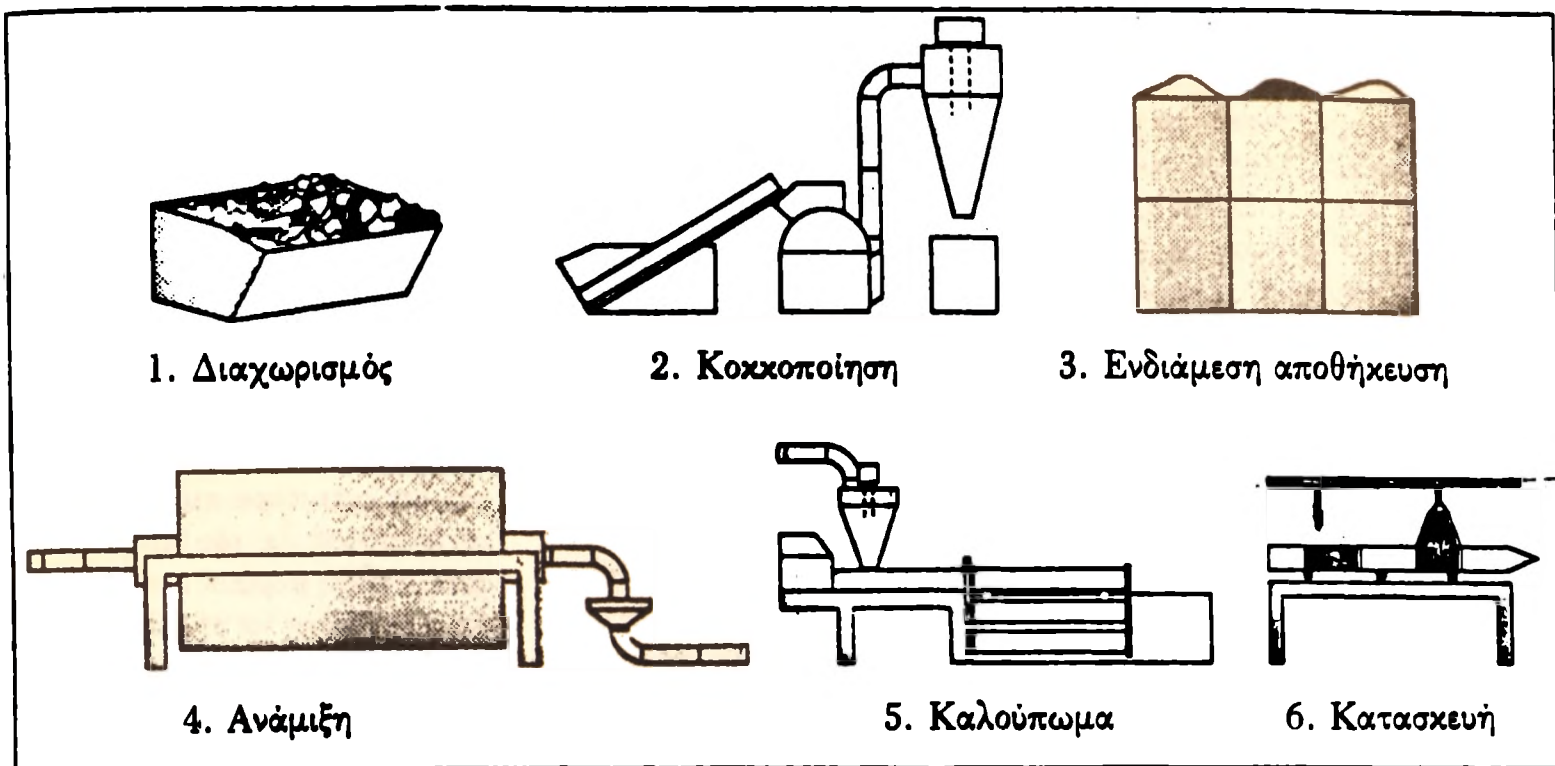
Οι δυσκολίες του μίγματος

Η παρουσία των πλαστικών στα σκουπίδια, σε μίγματα διαφόρων μορφών (βλ. πίνακα), είναι βασικά υπεύθυνη για τις κυριότερες δυσκολίες της ανακύκλωσης. Εάν το μίγμα υποβληθεί σε ανακύκλωση δίχως να διαχωριστεί, το νέο πλαστικό θα έχει άγνωστες (μη προβλέψιμες) ιδιότητες καθώς και μικρή συνεκτικότητα και αντοχή, επειδή τα διάφορα υλικά στο μίγμα δεν συνδέονται μεταξύ τους αποτελεσματικά. Στις περιπτώσεις που δεν έχει γίνει διαχωρισμός, οι βιομηχανίες χρησιμοποιούν τους συμβατοποιητές, μόρια δηλαδή που μοιάζουν με χταπόδια, ώστε να προσκολλούνται διαφορετικοί τύποι πλαστικών επάνω τους. Η ολλανδική εταιρεία High Tech Plastics χρησιμοποιεί ανακυκλωμένο PET σε μίγμα με 10% παρθένο πολυαιθυλένιο και 5% συμβατοποιητή για να κατασκευάσει ένα νέο άκαμπτο υλικό.

Τα περισσότερα πλαστικά ό-

ΠΙΝΑΚΑΣ
% περιεκτικότητα πλαστικών υλών
στα σκουπίδια

	ΕΟΚ	ΗΠΑ	Ιαπωνία
Πολυολεφίνες (PE, PP)	65	80	70
PVC	10	4	10
PET	5	6,5	0
άλλα (πολυστερίνιο, κλπ.)	20	9,5	20

Μετά το διαχωρισμό και την κοκκοποίηση, διαφορετικά πολυμερή αναμιγνύονται σε διάφορες αναλογίες σε οριζόντιους μίκτες και στη συνέχεια περνούν από καλούπι που καθορίζει το ανακυκλωμένο πλαστικό προϊόν.

μως, πρέπει να διαχωριστούν, να εκπλυθούν να τεμαχιστούν, να ξηρανθούν και τέλος να κοκκοποιηθούν πριν χρησιμοποιηθούν στην ανακύκλωση. Ακόμα και το πολυαιθυλένιο πρέπει να υποβληθεί σε διεργασίες όπως οι παραπάνω, πριν επαναχρησιμοποιηθεί σε νέες εφαρμογές (πλαστικές γλάστρες, αξεσουάρ κήπων, κ.λπ.).

Ο διαχωρισμός είναι η πιο προβληματική διαδικασία που συνήθως γίνεται με οπτική διαλογή από ειδικευμένο προσωπικό. Σε περιπτώσεις όπως το PVC, ακολουθούνται και αυτοματοποιημένες τεχνικές διαλογής. Στην Ιταλία, για παράδειγμα, μια συσκευή ανιχνεύει το χλώριο στον ιστό του πολυμερούς με τη βοήθεια ακτίνων Χ, ενώ στην Αμερική, διαχωριστές επιλέγουν πλαστικά αντικείμενα από PVC με 95% ακρίβεια, με τη βοήθεια στατικών φορτίων. Περαιτέρω διαλογή επιτυγχάνεται με επίπλευση σε υγρά κατάλληλης πυκνότητας όπου τα βαρύτερα πλαστικά καταβυθίζονται.

Η αμερικανική εταιρεία BFG ανακυκλώνει το PVC των μπουκαλιών αφού το ξεχωρίσει με στατικά φορτία από το μίγμα, και ισχυρίζεται ότι τα νέα πλαστικά μπουκάλια είναι καλύτερα από τα αποτελούμενα από παρθένο PCV, επειδή ο προστιθέμενος πλαστικοποιητής διασπείρεται καλύτερα κατά την ανακύκλωση. Όμως, το σκληρό PCV σε άλλες εφαρμογές, πα-

ραμένει προβληματικό.

Η ανακύκλωση του PET ακόμα και μετά το διαχωρισμό το κάνει επίφοβο στην επαφή με τα τρόφιμα. Πολλοί κατασκευαστές παρακάμπτουν τη δυσκολία χρησιμοποιώντας στρώσεις ανακυκλωμένου υλικού μεταξύ στρώσεων παρθένου, κατάλληλο για επαφή.

Μπουκάλια τροφίμων πολλών τύπων κατασκευάζονται με αυτόν τον τρόπο.

Πολιτική και προπαγάνδα

Τα πλαστικά εξακολουθούν όμως να είναι στόχος έντονης διαμαρτυρίας και νομικών περιορισμών. Οι συσκευασίες από PVC είναι ήδη απαγορευμένες στις Αυστρία, Δανία και Ελβετία. Στην Ιταλία ένας πρόσθετος φόρος στις πλαστικές σακούλες, μόλις απετράπη από ένα νομικό παραθυράκι. Μπροστά στον οικονομικό κίνδυνο, οι βιομηχανίες προσπαθούν να πείσουν για τις καλές τους προθέσεις στο θέμα της ανακύκλωσης, ταυτόχρονα με επιχειρήματα που αποσκοπούν στην υποβάθμιση της περιβαλλοντικής απειλής από τα πλαστικά, θεωρώντας την επίθεση που αυτά δέχονται άδικη αφού «μόνο 3% των σκουπιδιών αποτελείται από πλαστικά, κατά βάρος» (δεδομένα ΗΠΑ).

Η ανακύκλωση του πλαστικού θα έχει μέλλον, μόνο αν καταφέρουμε να την κάνουμε

συμφορότερη, αναχτώντας περισσότερο πλαστικά αντικείμενα από τα σκουπίδια. Η ανάγκη αυτή φαίνεται από τους αριθμούς, π.χ. στην Βρετανία, όπου 60 εταιρείες ανακυκλώνουν μόλις 10% του παραγόμενου PE και 7% του PP. Το δε κοινό, εκτός από την απόρριψη των πλαστικών πρέπει να είναι προσεκτικό και στην κατανάλωσή τους, περιορίζοντας όπου είναι δυνατόν τη χρήση τους. Η καλύτερη μάλιστα σχεδίαση των πλαστικών προϊόντων από την πλευρά της βιομηχανίας θα βοηθήσει σημαντικά τα ανακυκλωτικά σχήματα ώστε να είναι πιο αποτελεσματικά.

ΠΛΑΣΤΙΚΑ: ΑΛΥΣΙΔΕΣ ΧΩΡΙΣ ΤΕΛΟΣ

Τα πλαστικά αποτελούνται από αλυσίδες συγκεκριμένων χημικών δομικών μονάδων που έχουν υποστεί πολυμερισμό (βλ. «ANTI», τχ. 449, σελ. 56-57). Διακρίνονται στα θερμοθετικά, με διασταυρούμενες αλυσίδες και συμπαγή δομή και τα θερμοπλαστικά που μαλακώνουν όταν θερμαίνονται. Η τελευταία κατηγορία αποτελεί το 85% της παραγωγής στην ΕΟΚ.

Το πολυαιθυλένιο (PE) ανήκει στις πολυολεφίνες, την μεγαλύτερη κατηγορία πλαστικών. Όσο μεγαλώνει η πυκνότητα του πολυμερούς γίνεται πιο κρυσταλλικό και άκαμπτο, κατάλληλο για μπουκάλια, βαρέλια και φιλμ περιτυλίγματος.

Στις πολυολεφίνες ανήκει και το πολυπροπυλένιο (PP). Αρκετά σκληρότερο και πιο άκαμπτο από το PE, χρησιμοποιείται στις βαλίτσες ασφαλείας και τα αξεσουάρ αυτοκινήτου.

Το πολυβινυλοχλωρίδιο (PVC), από τα πλέον άκαμπτα πολυμερή, είναι γνωστό για την αντιοικολογική συμπεριφορά του. Χρησιμοποιείται στα πλαίσια των παραθύρων και για κάθε είδους υπόγειους σωλήνες. Η προσθήκη πλαστικοποιητών κάνει το PVC πιο εύκαμπτο και κατάλληλο για μπουκάλια, ρούχα, παιχνίδια, κ.λπ.

Το τереφθαλικό πολυαιθυλένιο (PET) είναι ένα κοινό υλικό συσκευασίας. Χρησιμοποιείται στα πλαστικά μπουκάλια τροφίμων και ως ηλεκτρικός μονωτής. Μια μορφή του είναι το σκληρότερο πλαστικό που γνωρίζουμε.

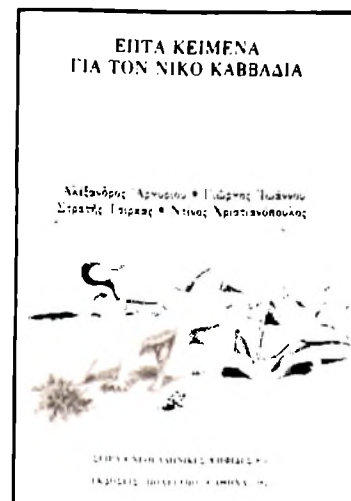
ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

1. «ANTI», τχ. 449, σελ. 56-57.
2. Newscientist, 8 Σεπτεμβρίου 1990, σελ. 46-49.
3. Newscientist, 1 Δεκεμβρίου 1990, σελ. 44-47.
4. Chemistry and Industry, 7 Ιανουαρίου 1991, σελ. 5.
5. Modern Plastics International, Απρίλιος 1991, σελ. 12-13.
6. Modern Plastics, Μάρτιος 1991, σελ. 42-43.
7. Modern Plastics, Ιανουάριος 1991, σελ. 45-46.

ΕΚΔΟΣΕΙΣ **ΠΟΛΥΛΟΓΟΣ**

ΣΕΙΡΑ: ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΕΣ ΨΗΦΙΔΕΣ

ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΣ ΑΡΓΥΡΙΟΥ
ΓΙΩΡΓΟΣ ΙΩΑΝΝΟΥ
ΣΤΡΑΤΗΣ ΤΣΙΡΚΑΣ
ΝΤΙΝΟΣ ΧΡΙΣΤΙΑΝΟΠΟΥΛΟΣ
ΕΠΤΑ ΚΕΙΜΕΝΑ ΓΙΑ ΤΟΝ
ΝΙΚΟ ΚΑΒΒΑΔΙΑ

ΑΓΑΠΗ ΕΥΑΓΓΕΛΙΔΗ

Οί χοροί του Μεσαίωνα
καί τῆς Ἀναγέννησης

Ἐκδόσεις Νεφέλη

Στα πλαίσια των ΜΟΠ και ΣΠΑ το

ΕΛΚΕΠΑ

ΕΚΣΥΓΧΡΟΝΙΖΕΙ

ΤΟ ΣΗΜΕΡΑ

ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΙΖΕΙ

ΤΟ ΜΕΛΛΟΝ

Το Ελληνικό Κέντρο Παραγωγικότητας με την εμπειρία, την υποδομή και την ευελιξία στην αντιμετώπιση των προκλήσεων προσφέρει:

1. Ανάπτυξη ανθρώπινου δυναμικού
2. Πληροφόρηση
3. Ἐρευνες/Μελέτες
4. Μεταφορά/ανάπτυξη/εφαρμογή προηγμένης τεχνολογίας
5. Μηχανοργάνωση
6. Συμβουλευτικές υπηρεσίες
7. Εκδόσεις
8. Διεθνείς συνεργασίες

ΕΛΚΕΠΑ

ΕΛΛΗΝΙΚΟ ΚΕΝΤΡΟ ΠΑΡΑΓΩΓΙΚΟΤΗΤΑΣ

Προβολή στο Μέλλον

Κεντρικά Γραφεία: Καποδιστρίου 28, Αθήνα

Παραρτήματα: Αιγαίου, Βόλου, Ηρακλείου,
Θεσσαλονίκης, Ιωαννίνων, Καβάλας, Κοζάνης,
Κομοτηνής, Λάρισας, Πάτρας

Γραφεία: Καρδίτσας, Δράμας, Λαμίας, Σερρών,
Τρικάλων, Χανίων

Βιβλία για νέους

ΚΥΚΛΟΦΟΡΟΥΝ

ΒΟΛΤΑΙΡΟΣ Μικρομέγας

ΑΝΤΟΥΑΝ ΝΤΕ ΣΑΙΝΤ ΕΞΥΠΕΡΥ

Ο μικρός Πρίγκιπας

ΤΖΑΙΗΜΣ ΘΕΡΜΠΕΡ Μύθοι για την εποχή μας —

Το άσπρο ελάφι

ΛΙΟΥΙΣ ΚΑΡΟΛ Η Αλβη στη χώρα των θαυμάτων

ΕΛΕΝΗ ΜΑΝΤΕΛΟΥ Το Δακράκι,

ΕΛΕΝΗ ΜΑΝΤΕΛΟΥ Εντάξει Ελευθερίτσα,

και όπως είπαμε

ΒΟΥΛΑ ΜΑΣΤΟΡΗ Η φυλλοελένη

ΦΙΛΙΠ ΜΠΑΡΜΠΩ Ο Τυφλοπόντικας

ΕΒΕΛΥΝ ΜΠΡΙΖΟΥ-ΠΕΛΕΝ Ο θησαυρός των Αζτέκων

ΠΙΕΡ ΜΑΚ ΟΡΛΑΝ Η άγκυρα της σωτηρίας

ΠΑΥΛΙΝΑ ΠΑΜΠΟΥΔΗ Ο σιγανός που μιλάει

με τα πράγματα

ΖΑΧΑΡΙΑΣ ΠΑΠΑΝΤΩΝΙΟΥ Τα ψηλά βουνά

ΣΑΝΤΡΙΝ ΠΕΡΝΤΣ Τα Μελένια λόγια

ΡΟΜΠΕΤ ΛΟΥΙΣ ΣΤΗΒΕΝΣΟΝ Το νησί του θησαυρού

ΜΑΡΚ ΤΟΥΑΙΝ Οι περιπέτειες του Χωκ Φιν

ΜΟΛΙΣ ΚΥΚΛΟΦΟΡΗΣΑΝ

ΟΣΚΑΡ ΟΥΑΪΛΑΝΤ Το σπίτι με τις ροδιές

Εννιά μαγευτικά παραμύθια που δείχνουν τον κόσμο μέσα από το πρίσμα της αλληγορίας, του συμβολισμού και της ποίησης

ΛΙΟΥΙΣ ΚΑΡΟΛ Μέσα απ' τον καθρέφτη

Το δεύτερο και ίσως το πιο μαγευτικό βιβλίο του Λιούις Κάρολ, με την ίδια ηρωίδα την Αλίκη της χώρας των Θαυμάτων. Ένα υπέροχο παραμύθι γεμάτο ευαισθησία και χιούμορ που συναρπάζει τα παιδιά και μαγεύει τους μεγάλους.

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΝΕΦΕΛΗ

Μαυμιχάλη 9, Αθήνα, Τηλ. 360.77.44

ΡΑΦΑΕΛ ΜΠΙΓΕΝΤΟΥ

Περάστε και κλείστε την πόρτα

Εκδόσεις Νεφέλη

Ο Φρόυντ και ο 902

Πρωί της
Δευτέρας 19
Αυγούστου. Από
το δελτίο
ειδήσεων του 902
Αριστερά στα ΙΑ/
πληροφορούμαστε
ότι ο αξιότιμος κ.

Γενάντι Γιανάεφ
διαθέτει...
δικτατορική
διατριβή.

Πληροφορού-
μαστε επίσης
πότε υποστήριξε
το δικτατορικό
του!

Πραξικοπημα-
τίας λοιπόν με
θεωρητικό
υπόβαθρο ο
σύντροφος

Γιανάεφ· όχι
κάποιος τυχαίος.

Που είσαι
Σιγμούνδε
Φρόυντ; Πόσα
δεν θα μας
έλεγες γι' αυτό
το εις διπλούν
λάπσους... Ή

μήπως δεν
πρόκειται για
λάπσους;
Μήπως, λόγου
χάριν, το
«πνεύμα» της
Αλέκας

Παπαρήγα
επηρέασε την
εκφωνήτρια;
Άβυσσος η ψυχή
του ανθρώπου και
του 902. Το μόνο
που αποκλείεται
μετά βεβαιότητας
είναι ότι ο
σταθμός έκανε
χιούμορ. Αστείο
πράγμα...

5η ΜΠΙΕΝΝΑΛΕ ΑΡΧΙΤΕΚΤΟΝΙΚΗΣ ΣΤΗΝ ΒΕΝΕΤΙΑ

Η ΣΥΛΛΟΓΙΚΟΤΗΤΑ ΤΟΥ «ΤΕΥΧΟΥΣ» ΕΝΑΝΤΙΑ ΣΤΟ ΜΟΝΤΕΡΝΟ ΧΑΟΣ

«Η συζήτηση για την ελληνική αρχιτεκτονική έχει πάρει το χαρακτήρα μιας γκρίνιας που απλώνεται σαν τη σκουριά. Εμείς, χωρίς προγονοπληξία και με γνωστική ματιά θέτουμε προβλήματα ταυτότητας της αρχιτεκτονικής». Η συντακτική ομάδα του περιοδικού ΤΕΥΧΟΣ (Τ. Κουμπής, Γ. Σημαιοφορίδης, Θ. Στεφανόπουλος, Γ. Τζιρτζιλάκης) συζητούν, για τη συμμετοχή του περιοδικού στην Μπιεννάλε της Βενετίας (φωτ.: η αφίσα της Μπιεννάλε) και για τα προβλήματα της τέχνης τους.

(σελ. 50-53)

ΧΑΛΕΠΑΣ

141 χρόνια από τη γέννηση του μεγάλου γλύπτη, το ερώτημα στο οποίο απάντησε («Πώς μπορεί να γίνει αναπαραστατική τέχνη ώστε να πείθει και να συγκινεί με την αλήθεια της;») συνεχίζει να περιμένει κι άλλες πειστικές απαντήσεις. Γράφει ο ζωγράφος Χρόνης Μπότσογλου.

ΣΕΛ. 55-59

ΠΟΥΣΚΙΝ

Μήπως είμαστε παρόντες σε ένα «Γλέντι τον καιρό της Πανούκλας»; Πολύ επίκαιρη φαίνεται η ομώνυμη μικρή τραγωδία του Α. Πούσκιν. Μετάφραση Μήτσου Αλεξανδρόπουλου.

ΣΕΛ. 60-62

ΓΡΑΦΟΥΝ:

Μ. ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΠΟΥΛΟΣ
ΗΛ. ΚΑΝΕΛΛΗΣ
Τ. ΚΟΥΜΠΗΣ
ΑΝΤ. ΚΟΥΦΑΛΗΣ
ΧΡ. ΜΠΟΤΣΟΓΛΟΥ
Γ. ΣΗΜΑΙΟΦΟΡΙΔΗΣ
Θ. ΣΤΕΦΑΝΟΠΟΥΛΟΣ
Γ. ΤΖΙΡΤΖΙΛΑΚΗΣ
ΧΡ. ΤΣΑΝΑΚΑΣ
ΑΝΤ. ΦΡΑΝΤΖΗ
Β. ΧΑΤΖΗΒΑΣΙΛΕΙΟΥ

ΔΙΑΒΑΣΤΕ ΑΚΟΜΗ:

- 30 ΧΡΟΝΙΑ ΚΘΒΕ:
ΜΝΗΜΟΣΥΝΟ
- ΜΕΛΩΔΙΚΕΣ
ΑΠΟΛΑΥΣΕΙΣ
- 3 ΣΕΛΙΔΕΣ
ΒΙΒΛΙΟ
- ΤΕΛΕΥΤΑΙΑ
ΣΕΛΙΔΑ:
ΕΠΙΜΕΝΟΥΜΕ

Ένα συλλογικό εγχείρημα, ρωγμή στην συμβατικότητα

«ΙΔΕΕΣ ΓΙΑ ΤΟ ΕΛΛΗΝΙΚΟ ΠΕΡΙΠΤΕΡΟ»:

Το περιοδικό «Τεύχος» στην 5η Μπιεννάλε Αρχιτεκτονικής της Βενετίας

Η Ελλάδα συμμετέχει στην 5η Μπιεννάλε Αρχιτεκτονικής της Βενετίας με τρεις εκθέσεις. Μια αρκετά πλουραλιστική συμμετοχή, που ανοίγεται από έναν πολύ γνωστό στην Ελλάδα αρχιτέκτονα —σχετικά άγνωστο στην Ευρώπη—, τον Δημήτρη Πικιώνη. Μια έκθεση ιστορικής αξίας.

Η δεύτερη έκθεση αγγίζει κάποια στοιχεία κτισμένων στοιχείων μεγάλων κτιρίων δημόσιας χρήσης, από τέσσερις αρχιτέκτονες: τον Δημήτρη και την Σουζάννα Αντωνάκη, τον Νίκο Βαλαμάκη και τον Αλέξανδρο Τομπάζη.

Η τρίτη έκθεση έγινε με πρωτοβουλία του περιοδικού ΤΕΥΧΟΣ, που έχει ένα στοιχείο που την κάνει να διαχωρίζεται από τις άλλες: βασίζεται σε προσκλήσεις αρχιτεκτόνων να σχεδιάσουν ειδικά για την έκθεση. Οι αρχιτέκτονες που συμμετέχουν κλήθηκαν να προτείνουν σχεδιαστικές ιδέες για ένα θέμα συγκεκριμένο που αφορά την έκθεση στην οποία θα συμμετέχουν: για το εκθεσιακό περίπτερο. Κλήθηκαν αρχιτέκτονες πολύ ελεύθερα να προχωρήσουν στην σχεδιαστική αναζήτηση.

Γι' αυτή την έκθεση, αλλά και για τα προβλήματα της ελληνικής αρχιτεκτονικής συζητούν τέσσερις εκπρόσωποι του «ΤΕΥΧΟΣ»: οι αρχιτέκτονες Τ. Κουμπής, Γ. Σημαιοφορίδης, Θ. Στεφανόπουλος και Γ. Τζιριζιλάκης.

Γ. ΣΗΜΑΙΟΦΟΡΙΔΗΣ: Η Μπιεννάλε της Βενετίας καταρχήν είναι γνωστή ως καλλιτεχνική έκθεση, η οποία ξεκίνησε —ουσιαστικά— στις αρχές του 20ού αιώνα. Στην πορεία της δημιουργήθηκαν διάφοροι τομείς, κατά «περιοχές» πολιτισμού, τομείς ανεξάρτητοι που ανήκουν στον οργανισμό της «Μπιεννάλε» αλλά έχουν δικό τους πρόγραμμα, δική τους διαχείριση και δικές τους εκδηλώσεις. Π.χ., ο τομέας του κινηματογράφου, που διοργανώνει τη «Μόστρα» της Βενετίας, λειτουργεί αυτόνομα στο πλαίσιο της Μπιεννάλε από το 1932. Κάτι ανάλογο γίνεται με το θέατρο, τη μουσική και τις εικαστικές τέχνες. Αντίθετα, ο τομέας της αρχιτεκτονικής είναι πολύ πρόσφατος: ιδρύθηκε το 1980 και από τότε έχει κάνει 4 εκθέσεις αρχιτεκτονικής. Η

πρώτη ήταν η περίφημη έκθεση του μεταμοντερνισμού, («Η παρουσία του παρελθόντος»), η επόμενη (1983) αφιερωνόταν στην αρχιτεκτονική των ισλαμικών χωρών, ακολούθησε η μεγάλη αρχιτεκτονική Μπιεννάλε («Progetto Venezia») όπου ε-

κτέθηκαν μια σειρά προτάσεων που αφορούσαν αρχιτεκτονικά και πολεοδομικά προβλήματα της πόλης της Βενετίας. Το 1987 η Μπιεννάλε αφιερώθηκε στον Berlage, έναν σπουδαίο Ολλανδό αρχιτέκτονα του αιώνα μας. Φέτος είναι η Πέμπτη Διεθνής Έκθεση Αρχιτεκτονικής της Μπιεννάλε. Αυτή η έκθεση ανοίγει τις πύλες της για πρώτη φορά στις χώρες που έχουν εθνικά περίπτερα στους Κήπους του Castello (κάπου 27 χώρες), που θα συμμετέχουν με δικές τους εκθέσεις, ανεξάρτητα από το πρόγραμμα της Μπιεννάλε αυτό καθ' εαυτό. Για πρώτη φορά μάλιστα, μετά το 1933, χρονιά που διακόπηκε η σχέση αρχιτεκτόνων Δυτικής και Ανατολικής Ευρώπης, έχουμε ένα είδος ξανασυνάντησης: χώρες όπως η Ουγγαρία, η Τσεχοσλοβακία, η Πολωνία, η ΕΣΣΔ, συμμετέχουν με πάρα πολλούς αρχιτέκτονες —κι αυτό είναι ένα γεγονός με σημασία.

Πρέπει, πάντως, να τονίσουμε μιλώντας για την Μπιεννάλε, ότι, λειτουργεί εξ αρχής και ανεξάρτητα, διαγράφοντας την ιστορία της αλλά και σε σχέση με την ιστορία της Βενετίας (μιας πολύ ιδιόμορφης πόλης). Όπως κάθε θεσμός συνδυάζει την μοίρα του με την ιστορία της πόλης που τον φιλοξενεί... Οι προηγούμενες εκθέσεις αρχιτεκτονικής που έγιναν παρέμειναν λίγο μακριά από την ουσία των προβλημάτων της Βενετίας, θίγοντας περισσότερο προβλήματα αρχιτεκτονικής κουλτούρας. Ο νέος διευθυντής του αρχιτεκτονικού τμήματος της Μπιεννάλε, ο Νταλκό, που δεν είναι επαγγελματίας αρχιτέκτονας όπως οι προκάτοχοί του, είναι ιστορικός και κριτικός της αρχιτεκτονικής, φαίνεται να καταφέρνει κάτι που δεν κατάφεραν οι προηγούμενοι διευθυντές: να δημιουργήσει μερικά κτίρια. Όταν ένας θεσμός γίνεται κατορθωτό να έχει άμεση επίπτωση στην ιστορία μιας πόλης, αυτό είναι σημαντικό γεγονός.

Για παράδειγμα, ο θεσμός του κινηματογραφικού φεστιβάλ της Βενετίας είναι παγκόσμια γνωστός. Έχει ήδη προκηρυχθεί ένας αρχιτεκτονικός διαγωνισμός, με αρχιτέκτονες από όλο τον κόσμο, με βραβείο και στόχο να κατασκευαστεί ένα νέο μέγαρο κινηματογράφου

Αν μαζί με την πολιτική, η αρχιτεκτονική μπορεί να θεωρηθεί συνυπεύθυνη για τη μορφή των σύγχρονων ελληνικών μεγαλουπόλεων —το «μοντέρνο χάος»—, τότε το εγχείρημα της ομάδας νέων κυρίως αρχιτεκτόνων που συσπειρώνονται γύρω από το περιοδικό ΤΕΥΧΟΣ, παρεμβατικά, να αναθεωρήσει τον κοινωνικό ρόλο της αρχιτεκτονικής, αλλά και να επαναπροσδιορίσει τη σχέση της με την καλλιτεχνική δημιουργία, απαιτεί την προσοχή μας. Με αφορμή τη συλλογική έκθεση του ΤΕΥΧΟΣ, με την οποία θα συμμετάσχει στην 5η Μπιεννάλε Αρχιτεκτονικής στην Βενετία τον Σεπτέμβριο που έρχεται, το ANTI συζητά σήμερα με το συντακτικό επιτελείο του περιοδικού.

● Η συζήτηση έγινε την Παρασκευή 9 Αυγούστου στα γραφεία του ΤΕΥΧΟΣ. Από το ANTI παραβρέθηκε διακριτικά ο Ηλίας Κανέλλης.

εκπροσωπούμε εμείς.

Η «ουσία» της αρχιτεκτονικής

ΑΝΤΙ: Ποια στοιχεία αντι-παράθεσης τροφοδοτεί η έκθεση του ΤΕΥΧΟΥΣ σε σχέση με μία κατεστημένη αντίληψη για την αρχιτεκτονική;

Γ. ΚΟΥΜΠΗΣ: Τα εκφραστικά μέσα, σε πρώτη φάση, είναι το κατεξοχήν καινούριο που φέρνει η δική μας πρόταση. Πιο βαθιά όμως, τίγονται προβλήματα ουσίας της αρχιτεκτονικής. Προβλήματα όπως: με ποια μορφολογικά εργαλεία θα δουλέψουμε; Πώς θα χαράξουμε τον χώρο; Σε ποιο σημείο η Αρχιτεκτονική συναντάει την Τέχνη; Πώς θα κάνουμε μια πορεία μέσα στο χώρο; Ακόμη: Τι σημαίνει μια εξέδρα πάνω από το έδαφος; Το έδαφος θα είναι ελεύθερο; Το έδαφος μπορεί να στηρίζεται κάπου; Οι τοίχοι πώς αρθρώνονται; Τα υλικά πώς συνδέονται; Όλα αυτά τα προβλήματα που κάθε αρχιτέκτονας αντιμετωπίζει από την πλευρά του, είναι και προβλήματα της αρχιτεκτονικής σκέψης σήμερα. Άρα δεν είναι μόνο το βάρος της εμφάνισης κάθε πρότασης, που έχει σημασία, αλλά και της ουσίας της, όπου θα βρούμε συγκεκριμένα διατυπωμένη την αρχιτεκτονική σκέψη και πράξη.

Γ. ΤΖΙΡΤΖΙΑΚΗΣ: Η συζήτηση για την ελληνική αρχιτεκτονική τελευταία έχει πάρει το χαρακτήρα μιας γκρίνιας που απλώνεται σαν τη σκουριά. Εμείς αντιπαραθέτουμε μια άλλη λογική. Η δική μας πρόταση μοιάζει να έχει να κάνει με κάτι αόριστο, αλλά στην πραγματικότητα έχει να κάνει με ένα συγκεκριμένο πρόβλημα.

Αυτό το πρόβλημα, όμως, επιθυμεί να το ορίσει αρχιτεκτονικά. Για παράδειγμα, ας σταθούμε στην πρόταση του ΑΝΤΙ για τον Ελαιώνα. Μπορεί να μας αρέσει ως πρόταση, έτσι γενικώς, «να γίνει χώρος πράσινου». Όμως το πρόβλημα είναι πέρα από την γενικότητα αυτή το πώς θα γίνει πράσινο. Με ποιο τρόπο, με ποια αρχιτεκτονική μορφή.

Όλη η συζήτηση για τα προ-

βλήματα των πόλεων στην Ελλάδα έχει να κάνει με γενικές διατυπώσεις —που, όμως, σχεδόν ποτέ δεν συνοδεύονται από πολύ συγκεκριμένες, δυνατές προτάσεις. Λείπει από τις διαφορές ιδέες που συζητιούνται αυτή η αρχιτεκτονικότητα. Και λέγοντας αρχιτεκτονικότητα δεν εννοούμε ούτε τα παγκάκια, ούτε τις χρωματισμένες με μαρκαδόρους ζώνες στους πολεοδομικούς χάρτες.

Γ. ΣΗΜΑΙΟΦΟΡΙΔΗΣ: Οι 18 προτάσεις που παρουσιάζονται εκφράζουν μια θέση για το τι σημαίνει η Βενετία που τις φιλοξενεί και τι είναι η Ελλάδα. Κι εδώ οφείλουμε να δούμε ότι δεν αναφέρονται στην Ελλάδα του μεταμοντερνισμού, του επαρχιωτισμού ή της αντιγραφής. Στην πλειοψηφία τους έχουμε πολύ σύγχρονες προτάσεις, όπου η ερμηνεία της Ελλάδας έχει ξεφύγει από όλους τους μύθους περί «ελληνικότητας» ή, πιο πολύ, έχει εμβαθύνει στην ουσία κάποιων από αυτούς τους μύθους για να προτείνει κάτι καινούριο. Χωρίς προγονοπληξίες, αλλά και με μία ψυχρή, γνωστική ματιά.

Γ. ΤΖΙΡΤΖΙΑΚΗΣ: Μιλάμε δηλαδή για μια αρχιτεκτονική που έχει αυτό που λέμε αυτοσυνειδηση —όχι με έμφαση στην απόλυτη ισχύ της ιστορίας, όσο στο ότι συνδέεται με την εποχή της, που υπάρχει και μας καθορίζει. Μ' αυτή την πραγματικότητα, ανοίγεται εδώ ένας διάλογος. Από εδώ ίσως ξεκινούν και εκδοχές αντιθετικές που συνυπάρχουν στην έκθεση, π.χ. προτάσεις που προτείνουν την κατάργηση του περιπτέρου ως κτιρίου, άλλες που εμφορούνται από την λογική του μεγάλου κτιρίου, άλλες που δίνουν μεγαλύτερη σημασία στον περίγυρο ή στην εκθεσιακή στρατηγική, άλλες στον φωτισμό ή την μινιμαλιστική ερμηνεία του περιπτέρου, κ.τλ. Αυτό μας κάνει να υποστηρίζουμε ότι οι μελέτες αυτές πρέπει να ειδωθούν όπως πράγματι είναι: αποσπασματικές, προσεγγίσεις πιθανών λύσεων· όχι οριστικές λύσεις. Αρχιτεκτονικές ιδέες και σημάδια ενός διαλόγου που μόλις άρχισε..

ΡΑΦΑΕΛ ΜΠΙΓΕΝΤΟΥ

Περάστε και κλείστε την πόρτα

Μετά τα πολυδιαβασμένα βιβλία:
**Οι νύχτες μου είναι πιο όμορφες
απ' τις μέρες σας**
Φυλάξου από τη γλύκα των πραγμάτων
Γράμμα συννώμης
Τώρα κυκλοφορεί
Το νέο μυθιστόρημα της γαλλίδας συγγραφέως

Περάστε και κλείστε την πόρτα

ΕΝΑ ΒΙΒΛΙΟ ΕΚΠΛΗΚΤΙΚΟ

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΝΕΦΕΛΗ
Μαυρομιχάλη 9, Αθήνα 106 79, τηλ. 360.77.44

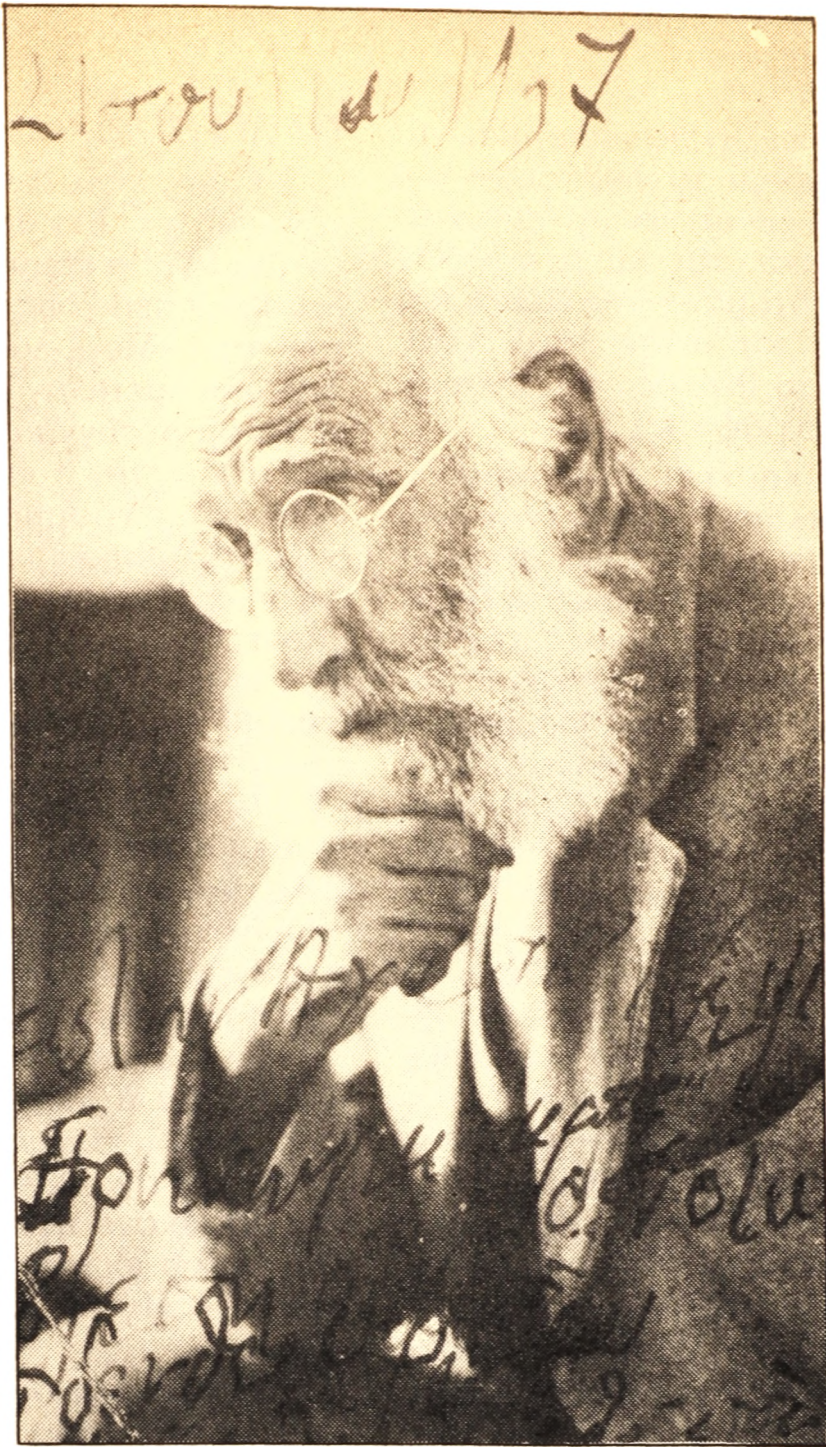
Ένας Μεγάλος Γλύπτης του Εικοστού Αιώνα

του Χρόνη Μπότσογλου

Συνήθως εμείς οι καλλιτέχνες μιλάμε για τον εαυτό-μας, για τα έργα-μας, για τα σχέδιά-μας. Είναι σπάνιες οι φορές που ένας καλλιτέχνης μιλά για το έργο άλλου καλλιτέχνη. Βέβαια ο τρόπος που αντιμετωπίζουμε το έργο του άλλου είναι πάντα μέσα από την δική-μας οπτική γωνία. Αυτό είναι φυσικό γιατί μέσα από την δική-του περιπέτεια καθένας-μας αντιλαμβάνεται τα προβλήματα της τέχνης συνολικά.

Όταν μου ζητήθηκε να μιλήσω για το έργο ενός άλλου καλλιτέχνη σκεφτόμουν να ασχοληθώ κατ' αρχή με τον Μπουζιάνη, έναν ζωγράφο που αγαπώ και θαυμάζω, ή με τον Γύζη, ή ακόμη να ασχοληθώ με θέματα πιο γενικά όπως οι τρόποι με τους οποίους αποτυπώσανε οι Έλληνες καλλιτέχνες του 19ου και του 20ού αιώνα στο έργο τους το φως του Ελλαδικού χώρου. Κατέληξα στη γλυπτική του Γιαννούλη Χαλεπά.

Θα πείτε από πού κι ως πού εγώ ένας ζωγράφος να μιλά για τα προβλήματα της Γλυπτικής. Δεν δέχομαι τον στεγανό διαχωρισμό της τέχνης σε ζωγραφική, γλυπτική, χαρακτική. Όχι ότι δεν υπάρχουν ιδιομορφίες και ιδιαιτερότητες τις οποίες το υλικό επιβάλλει. Όμως σήμερα, που όλες οι παραδοσιακές αξίες της Τέχνης έχουν αμφισβητηθεί, ένας τέτοιος διαχωρισμός θεωρώ ότι είναι

Ιούλιος 1937. Μία από τις τελευταίες φωτογραφίες του μεγάλου γλύπτη (πέθανε ένα χρόνο αργότερα).

Συμπληρώθηκαν (στις 24 Αυγούστου) 140 χρόνια από τη γέννηση (1851) του γλύπτη Γιαννούλη Χαλεπά. Με την ευκαιρία αυτή, ο ζωγράφος Χρόνης Μπότσογλου θυμάται τον γλύπτη που, στο σταυροδρόμι των καιρών, με καθαρή σκέψη, ανταποκρίθηκε στο κάλεσμα της εποχής του θεμελιώνοντας τα εκφραστικά στοιχεία μιας καλλιτεχνικής δημιουργίας που, χωρίς να είναι αποτέλεσμα των λογής επιδράσεων, δεν τις απαρνήθηκε ούτε έχασε την παρεμβατική της μορφή στις συνθήκες που διαμόρφωνε η εποχή της.

Ο ΧΩΡΟΣ ΚΑΙ Ο ΧΡΟΝΟΣ

Κάθε έργο τέχνης έχει τον δικό-του «πλαστικό χώρο» τον δικό-του «πλαστικό χρόνο». Είναι ο χώρος και ο χρόνος μέσα στον οποίο αναπτύσσεται και ζει ο μύθος, η αίσθηση, το αίσθημα, το πνευματικό γεγονός. Έχει να κάνει με την κοσμοαντίληψη κάθε καλλιτέχνη. Ένα άγαλμα υπάρχει στον φυσικό χώρο, όμως ταυτόχρονα αλλάζει τον φυσικό χώρο και τον μετατρέπει σε κάτι άλλο π.χ. ένα άγαλμα του Τζιακομέτι πυκνώνει τόσο πολύ τον χώρο γύρω-του ώστε ένα απλό δωμάτιο μετατρέπεται σε ναό, ένα άγαλμα του Μουρ σ' ένα εγγλέζικο πάρκο δίνει μια μεταφυσική διάσταση... Μόνο το κακό άγαλμα είναι αδρανές και δεν μετασχηματίζει τον χώρο.

Μίλησα για «συνύπαρξη», για «σύμπτυξη» χώρων και χρόνων στη γλυπτική του Χαλεπά. Κάθε κύρια όψη (βασικό προφίλ) που βλέπουμε σε κάθε άγαλμά-του έχει αποτυπώσει μια εκκωφαντική στιγμή αποκάλυψης, έκλαμψη του νού, και παγώνει μια στιγμή αιωνιότητας όπως το φλας μια στιγμή κίνησης. Η κίνησή-μας γύρω από το γλυπτό μας μεταφέρει σ' άλλο χρόνο. Παράδειγμα: «Ο Μεγαλέξανδρος ζωντανός και νεκρός» δύο διαφορετικές στιγμές του μύθου αναπτυγμένες, σαν Ιανοί, ν' ανοίγουνε σ' ανατολή και δύση.

Στην «μεταλογική» περίοδο ο Χαλεπάς αντιπαθούσε τις τρύπες στη γλυπτική. Ίσως γιατί μια τρύπα θα έμπλεκε τους χώρους και τα επίπεδα μεταξύ-τους. Δούλευε τη φόρμα από τα μέσα προς τα έξω, δίχως να βάζει στηρίγματα στον πηλό. Οι γλυπτικές-του φόρμες ξεχειλωμένες στηρίζονται στον εαυτό-τους, και αναπτύσσονται όσο τους χρειάζεται. Αυτή η ταπεινότητα του τεχνίτη.

Είναι αφύσικες οι τρύπες (τα κενά) σ' αυτήν την γλυπτική. Είναι όμως πολύ φυσικό να περάσει το ελάφι μέσα απ' το πόδι της Άρτεμης ή καλλίτερα να κάνει την Άρτεμη με τρία πόδια. Όπως είναι φυσικό ο Άγιος Χαράλαμπος να έχει μπόι όσο το κεφάλι του Μαρμαρά. Βέβηλη χρήση του μύθου. Όπως πάνω σ' έναν αρχαιοελληνικό ναό χτίστηκε με τις ίδιες πέτρες μια χριστιανική εκκλησιά, όπως ο Χριστός του Επιτάφιου Θρήνου είναι μεταμόρφωση του Άδωνη: «πως κάτω απ' τους ανθούς τ' ολόαχνο σμάλτο του πεθαμένου Άδωνη ήταν σάρκα που πόνεσε βαθιά», όπως λέει ο Ποιητής.

ΑΝΑΓΛΥΦΑ ΚΑΙ ΖΩΓΡΑΦΙΚΑ ΑΓΑΛΜΑΤΑ

Τα σύμβολα διαφορετικών κόσμων, το μπλέξιμο διαφορετικών χώρων γίνονται ένα γλυπτικό σύνολο που αποκτά μία δική-του σημασία, μια ενότητα πρωτότυπη ζωντανή. Συνειρμικά οδηγήθηκα στις ζωγραφίες του Μπουζιάνη, κυρίως στα τελευταία έργα-του. Και σ' εκείνα υπάρχει ένας χώρος πηχτός και ταυτόχρονος. Συχνά μια ζωγραφιά αν γυριστεί το πάνω κάτω φανερώνει μια άλλη γυναικεία μορφή. Έχω την αίσθηση ότι αυτά τα έργα ζωγραφίστηκαν γύρω-γύρω ώστε να ισορροπούν από όλες τις μεριές. Άλλο στοιχείο πνευματικής συγγένειας αυτών των δύο καλλιτεχνών είναι ένα αίσθημα ελευθερίας που μου γεννά το έργο-τους.

Τα αγάλματα του Χαλεπά έχουνε μία «ζωγραφικότητα». Ξέρω ότι κινδυνεύω να παρεξηγηθώ, κυρίως από γλύπτες, γι' αυτό διευκρινίζω: δεν κάνει ζωγραφική με τη γλυπτική-του. Είναι μια ζωγραφικότητα για παράδειγμα ανάλογη μ' εκείνη που υπάρχει στα γλυπτά του Τζιακομέτι, ενώ δεν υπάρχει στα γλυπτά του Μουρ. Δε μπορώ ν' αποδείξω αυτά που λέω. Αυτό το στοιχείο της «ζωγραφικότητας» έχει να κάνει με

το πώς κάθε φόρμα δέχεται το φως κι όχι πώς αναπτύσσεται μέσα στο φώς μια φόρμα. Το πρώτο αφορά την αφή (πώς το δέρμα ρουφά το φώς), το δεύτερο αφορά την δομή (πώς η μάζα αναπτύσσεται μέσα στο φώς). Το χρώμα έχει να κάνει με την θερμοκρασία του σώματος, η δομή με την αρτηριακή πίεση του όντος. Το ξαναλέω δεν κάνει ζωγραφική, απλά η γλυπτική του υποβάλλει χρώμα.

Περιγυρίζοντας ένα άγαλμα του Χαλεπά, έχω το αίσθημα ενός συνόλου ζωντανού που αναπτύχθηκε φυσιολογικά. Όμως παρατηρώντας ορισμένα επιμέρους στοιχεία πώς δηλαδή πλάθει μια παλάμη ή το κάτω μέρος ενός ποδιού, τις πτυχές του ρούχου κ.τ.λ. συναντάμε μια αντίληψη ανάγλυφου. Για να μη διασπαστεί η πληρότητα της γλυπτικής αρχιτεκτονικής. Πολλοί καλλιτέχνες στον αιώνα-μας στη προσπάθειά-τους να καθαρίσουν την γλυπτική φόρμα από τις εξωτερικές περιπέτειες φτάνουν σε διατυπώσεις αφαιρετικές π.χ. ο Μπρανκούζι, ακόμη κι ο Μαρίνο Μαρίνι. Ο Χαλεπάς κρατά την καθαρότητα της φόρμας εντάσσοντας όλα τα επιμέρους στοιχεία με την λογική του ανάγλυφου, του εγχάρακτου, του ζωγραφικού. Αυτόν

ΓΙΑΝΝΟΥΛΗΣ ΧΑΛΕΠΑΣ: ΒΙΟΓΡΑΦΙΚΑ.

Ο Γιαννούλης Χαλεπάς γεννήθηκε στο χωριό Πύργος της Τήνου, στις 24 Αυγούστου του 1851, ενώ το 1869 εγκαταστάθηκε με την οικογένειά του στην Αθήνα και γράφτηκε στο Σχολείο των Τεχνών (Πολυτεχνείο). Δυο χρόνια αργότερα, το Ίδρυμα Ευαγγελίστριας της Τήνου του χορήγησε υποτροφία. Έτσι, το 1873 αναχώρησε για την Γερμανία, όπου γράφτηκε στην Βασιλική Ακαδημία των Καλών Τεχνών του Μονάχου. Το 1875 έστειλε στην Αθήνα δυο έργα του για μία έκθεση, στο μεταξύ όμως διακόπηκε η υποτροφία του και παρ' όλα αυτά αποφασίζει να μείνει στο Μόναχο, παρά τις στερήσεις που υφίστατο, με σκοπό να πάρει το πτυχίο του. Ένα χρόνο αργότερα επιστρέφει στην Αθήνα, ταξιδεύει στην Τήνο για να ξεκουραστεί, και στο σπίτι του πολιτευτή Μαυρομαρά γνωρίζει μία όμορφη κοπέλα, την Μαριγούλα Χριστοδούλου, την οποία και ερωτεύεται. Στην Αθήνα στήνει το εργαστήρι του στην οδό Μητροπόλεως και παίρνει την πρώτη του παραγγελία, την «Κοιμωμένη» από την οικογένεια Αφεντάκη.

Το 1878 ήταν σημαδιακό για τον Χαλεπά. Μεταφέρει το εργαστήρι του στο πατρικό σπίτι του στην οδό Μαυρομιχάλη 6, δέχεται σπουδαστές ζωγραφικής που θαυμάζουν το έργο του, ο ίδιος προσπαθεί να πλάσει στον πηλό την «Μήδεια», κάνει επίσημη πρόταση γάμου στην Μαριγούλα Χριστοδούλου που απορρίπτεται, ενώ ταυτόχρονα εμφανίζονται και τα πρώτα συμπτώματα της ασθένειάς του, που τον οδηγούν στην απομόνωση από τον υπόλοιπο κόσμο.

Το 1879 ταξιδεύει στην Σμύρνη και από εκεί στα Αλάτσατα, όπου εργάζονται ο πατέρας και ο αδελφός του. Ωστόσο, η κατάσταση της υγείας του δεν βελτιώνεται. Επιστρέφει στην Τήνο και κατόπιν στην Αθήνα, όπου οι γιατροί επιμένουν να κλειστεί σε ίδρυμα ψυχοπαθών, κάτι που αρνείται η μητέρα του και τον στέλνει ταξίδι με τον αδελφό του και έναν εξάδελφό του στην Ιταλία.

Ένα χρόνο μετά, ο οικογενειακός γιατρός που τον παρακολουθεί προτείνει και πάλι να κλειστεί σε ίδρυμα, η μητέρα του όμως και πάλι αντιδρά· πηγαίνουν και εγκαθίστανται στο χωριό Πύργος. Το 1888 κλείνεται στο φρενοκομείο της Κέρκυρας, «πάσχων από άνοια». Το 1902 επιστρέφει στην Αθήνα, επισκέπτεται το Αρχαιολογικό Μουσείο, το εργαστήρι του γλύπτη Φιλιππότη και εκφράζει πάλι το ενδιαφέρον του για την γλυπτική. Ωστόσο, η μητέρα του τον οδηγεί και πάλι στην Τήνο, όπου προσπαθεί να τον απομακρύνει από τα καλλιτεχνικά του ενδιαφέροντα.

Από το 1905 έως το 1915 ζει απομονωμένος στην Τήνο, βόσκει πρόβατα, είναι δυστυχισμένος και άρρωστος, ενώ σε κάποια φωτεινά διαλείμματα του μυαλού του δουλεύει. Κάποιοι καλλιτέχνες που τον επισκέπτονται διαπιστώνουν την αξία του έργου του, οι εφημερίδες και τα περιοδικά γράφουν γι' αυτόν και το κατάντημά του. Το 1916 πεθαίνει η μητέρα του, την επόμενη χρονιά η ασθένειά του υποτροπιάζει. Το 1920 τον επισκέπτεται ο μεγάλος γλύπτης και καθηγητής της Σχολής Καλών Τεχνών Θωμάς Θωμόπουλος, που διαπιστώνει ότι ο καλλιτέχνης έχει επανακτήσει την ψυχική του ισορροπία και ότι τα έργα του εντάσσονται στη Μοντέρνα Τέχνη. Το 1924 οργανώνεται διάλεξη στην Ακαδημία Αθηνών και προβάλλονται διαφάνειες με έργα του. Η Ελλάδα πανηγυρίζει την ανάσταση του μεγάλου γλύπτη.

Το 1927 η Ακαδημία Αθηνών του απονέμει το Αριστείο Γραμμάτων και Τεχνών, την επόμενη χρονιά οργανώνεται έκθεση με έργα και σχέδια του, ενώ παντού υμνείται ο καλλιτέχνης και το έργο του.

Το 1930 ο Χαλεπάς έρχεται στην Αθήνα και φιλοξενείται στο σπίτι των Βασίλη και Ειρήνης Χαλεπά, στην οδό Δαφνομήλη 25, όπου λίγα μέτρα παρακάτω στήνει και το εργαστήρι του. Το 1934 ο Χαλεπάς γιόρτασε τα ογδοντάχρονά του, σ' ένα διαφορετικό κλίμα απ' ό,τι είχε συνηθίσει. Όλοι τον είχαν αποδεχτεί και μιλούσαν για το έργο του. Τέσσερα χρόνια αργότερα (1938) παθαίνει ημipληγία, που θα τον οδηγήσει στον θάνατο στις 15 Σεπτεμβρίου της ίδιας χρονιάς.

τον χαρακτήρα-του εντείνει το γεγονός ότι δεν υπάρχουν τρύπες. Έτσι πετυχαίνει την καθαρότητα της μορφής χωρίς να αφαιρεί απ' αυτή στοιχεία εκφραστικά. Η γλυπτική-του φόρμα αποκτά πλούτο και πολυτιμότητα.

Ο ΧΑΛΕΠΑΣ ΕΝΑΣ ΣΥΓΧΡΟΝΟΣ ΚΑΛΛΙΤΕΧΝΗΣ

Αναρωτιέμαι συχνά ποια είναι τα στοιχεία που κάνουνε αυτήν την γλυπτική τόσο σημαντική.

Από το ξεκίνημα του εικοστού αιώνα μπήκε στη τέχνη ένα πρόβλημα ταυτότητας. Αμφισβητώντας μια παράδοση αιώνων του ευρωπαϊκού ουμανισμού κάθε καλλιτέχνης οφείλει να προσδιορίσει από την αρχή όλες τις παραμέτρους που ορίζουνε ένα έργο τέχνης. Δηλαδή το ζήτημα της τέχνης τέθηκε στην οντολογική του διάσταση και η απάντηση όφειλε να είναι συνολική. Ένα από τα κύρια ζητήματα αφορά την σχέση της αναπαράστασης με την εικόνα της φύσης όπως την έχουμε από τις αισθήσεις-μας. Δηλαδή για να το πω αλλιώς. Είναι δυνατό να γίνει αναπαραστατική τέχνη στον αιώνα μας και τι μορφή πρέπει να έχει ώστε να πείθει για την αλήθεια-της. Τα διάφορα καλλιτεχνικά κινήματα και κάθε καλός καλλιτέχνης ξεχωριστά δώσανε τη δική-τους απάντηση.

Μέσα από μια διεργασία που στην ουσία η αρρώστεια επέβαλε. Το βούλιαγμα του λόγου έως την «πρωτογένεια» (ο όρος είναι του Στρατή Δούκα), και η ανάδυση του λόγου γυμνού, είναι η απάντηση του Χαλεπά. Ήδη μίλησα για κάποια πνευματικά στοιχεία του έργου-του όπως για τον «σύνθετο», «ταυτόχρονο» χώρο και χρόνο της γλυπτικής-του, για την πληρότητα και λιτότητα της φόρμας, για το ξεγύμνωμα του αισθήματος και της αλήθειας αυτών των έργων τα οποία μπορούμε να πλησιάσουμε από πολλούς δρόμους αρχίζοντας από το ρομάντσο και το μελό και φτάνοντας ως την αφηρημένη θεωρητική και φιλοσοφική σκέψη. Είναι τόσο κιμπάρικα έργα που σκορπίζουνε πλούτο.

Νομίζω ότι η σύγκριση έργων της πρώτης δημιουργικής-του περιόδου με τα αντίστοιχα θεματολογικά έργα της μεταλογικής περιόδου εικονογραφούν αυτήν την απάντηση. Ας πάρουμε την «Κοιμωμένη». Είναι ένα μεγάλο έργο ενός μεγάλου μά-

Γλέντι τον καιρό της πα

Η τελευταία από τις «μικρές τραγωδίες» του Πούσκιν. Όλο σχεδόν το κείμενο είναι μετάφραση από την τραγωδία του Τζων Ουίλσον «Η Πόλη της Πανούκλας», 1816, ένα αρκετά εκτεταμένο ρομαντικό έργο με τρεις πράξεις και δεκατρείς σκηνές. Ο Πούσκιν επήρε μία σκηνή —ένα μέρος της—, την απελευθέρωσε από το ύφος και τη θέση που είχε στο αγγλικό πρωτότυπο και την έγραψε με τον δικό του τρόπο. Από ένα κομμάτι γυαλί εβγήκε ωραίο μπριλάντι, όλος ο δραματικός κύκλος δέθηκε με μια ιδέα πετώντας άλλες λάμπεις. Τα θέματα που είχε χειριστεί ο Πούσκιν στα τρία προηγούμενα έργα («Ο φιλάργυρος ιππότης», «Μόζαρτ και Σαλιέρι», «Ο πέτρινος καλεσμένος») έπεσαν στο κοινό πάθος της ζωής που ακριβώς όταν συνειδητοποιείται το αναπόφευχτο της μοίρας υψώνεται στο όριο μιας ακαταμάχητης τρέλας. Γλέντι τον καιρό της Πανούκλας. Βεβαιωμένο και με την υπογραφή του Πούσκιν άρχισε να περπατά στη λογοτεχνία ένα βαρυσήμαντο σύμβολο, αποχτώντας κατά περιόδους σπαρταριστή επικαιρότητα, όπως χωρίς αμφιβολία συμβαίνει και σε τούτες τις δικές μας μέρες. Οι στιγμές που ο άνθρωπος αισθάνεται τόσο στριμωγμένος, ώστε δεν έχει πια —αναλυτικά θα δουλέψει το θέμα ο Ντοστογιέφσκι— άλλο τρόπο να επιβεβαιώσει την ανθρωπιά του από την ανταρσία του και την τρέλα του.

Η δημοσίευση στο περιοδικό γίνεται με λίγες συντομεύσεις. Ολόκληρη η μετάφραση, όπως και των τριών άλλων τραγωδιών του κύκλου, θα κυκλοφορήσει το φθινόπωρο.

★

Δρόμος. Στρωμένο τραπέζι. Μερικά ευωχούμενα πρόσωπα, άντρες και γυναίκες.

Ένας νέος

Σεβάσμιε πρόεδρε! Θα μνημονεύσω
τον άνθρωπο εκείνον, γνωστότατον σε όλους μας,
που τα αστεία του, οι κωμικές του διηγήσεις,
οι πνευματώδεις απαντήσεις και τα σχόλιά του,
τόσο φαρμακερά στη διασκεδαστική τους σπονδαιοφάνεια,
ξάναβαν την κουβέντα γύρω στο τραπέζι μας
και διασκόρπιζαν τα σκότη που την σήμερον ημέρα
η πανδημία στέλνει, η φιλοξενούμενη μας,
και στα λαμπρότερα μναλά ακόμα.
Προτού δυο μέρες, το κοινό μας γέλιο επικροτούσε
τις ιστορίες του· δεν είναι δυνατόν
επάνω στο πασίχαρο ξεφάντωμά μας
τον Τζάκσον να ξεχάσουμε! Τ' ανάκλιντρά του εδώ
στέκουν κενά, θαρρείς και περιμένουν
τον χαροκόπο —μα πάει πια, εσάλλαρε
για τα ψυχρά υποχθόνια καταλύματα...
Παρ' όλον ότι γλώσσα ευφραδέστερη
ακόμα δεν εσίγησε σε τάφο μέσα·
μένουμε όμως πολλοί ακόμα εν ζωή και λόγο
να θλιβόμαστε δεν έχουμε. Λοιπόν, προτείνω
στη μνήμη του να πιούμε τσουγκρίζοντας

μ' εύθυμους ήχους τα ποτήρια μας, και εν βοή,
σα να 'ταν ζωντανός.

Πρόεδρος

Είναι ο πρώτος που απήλθε
από τον κύκλο μας. Σιωπηλά μάλλον
ας πιούμε τιμώντας τον.

Νέος

Γένοιτο!

(Πίνουν όλοι σιωπηλά)

Πρόεδρος

Η φωνή σου, αγαπητή μου, βγάζει τους τόνους
των εθνικών σας τραγουδιών μ' όλη την τελειότητα του πρωτογονικού
τραγουδισέ μας, Μαιρη, λυπητερά, αργόσυρτα,
έτσι που ύστερα εμείς στο εύθυμο να το γυρίσουμε
ακόμα πιο παράφορα και από κείνον
που κάποιο όραμα από τη γη τον άδραξε.

Μαίρη

(Τραγουδάει)

Πρόεδρος

Ευχαριστούμε, στοχαστική μας Μαιρη,
ευχαριστούμε για το παραπονεμένο σου τραγούδι!
Φαίνεται, σε περασμένες μέρες, πανούκλα ολόϊδια
μ' ετούτη τώρα πέρασε από τους λόφους και τους κάμπους
τους δικούς σας· μαύρος θρήνος θ' αντηχούσε
στους όχθους δίπλα των ρυακιών και των χειμνάρων
που τώρα χαρωπά κι ειρηνικά κυλάνε
καταμεσείς στον άγριο παράδεισο της γης σας.
Ο βλοσυρός εκείνος χρόνος, που τόσα άδραξε
κορμιά γενναία, καλόκαρδα κι ωραία,
μονάχα χνούδια μνήμης άφησε
σε κάποιο απλοϊκό βουκολικό τραγούδι,
βαρύθυμο μαζί κι ευχάριστο... Τίποτα, ναι,
δε μας λυπεί την ώρα του γλεντιού
όσ' ο περιπαθής απόηχος που η καρδιά ανακυκλίζει!

Μαίρη

Ω, να μην έσωνα ποτέ να τραγουδήσω
πέρ' από το καλύβι των γονιών μου!
Πόσο τους άρεσε τη Μαιρη τους ν' ακούνε·
κι εγώ η ίδια τώρα σαν ν' ακούω
στο πατρικό κατώφλι ν' αντηχεί η φωνή μου.
Γλυκότερ' ήταν η φωνή μου τότε· ήταν
φωνή αγνότητας...

Λουίζα

Στη μόδα

Ὑκλας

Μετάφραση: Μήτσος Αλεξανδρόπουλος

δεν είναι τώρα τα τραγούδι' αυτά! Ωστόσο
υπάρχουν και καρδιές απλοϊκές: πρόθυμα λιώνουν
των γυναικών το δάκρυ· το πιστεύουν τυφλά.
Πιστεύει κι η γυναίκα πως το δακρυσμένο βλέμμα
ακατανίκητο είναι —κι αν για το γέλιο
επίστευε τα ίδια, σίγουρα
όλο θα γέλαε. Επαίνεψ' ο Ουέλσινχαμ
τις φωνακλούδες γόησες του βορρά· ε,
και τούτη έλιωσε στο δάκρυ. Μισώ την κιτρινάδα
ετούτων των σκωτσέζικων μαλλιών.

Π ρ ό ε δ ρ ο ς

Αφουγκραστείτε: κρότο τροχών ακούω!

(Περνάει ένα κάρο γιομάτο νεκρούς. Τ' οδηγεί ένας αράπης).

Ο, χο! Ελιποθύμησ' η Λουίζα. Είπα κι εγώ,
από τη γλώσσα κρίνοντας, άντρα καρδιά πως έχει.

Αμ δε —από τον πράο ο σκληρόκαρδος πιο φοβιτσιάρης είναι,
φόβος κατέχει την ψυχή που πάθη την παιδεύουν!
Ρίξε της, Μαιρη, νερό στο πρόσωπο. Συνέρχεται.

Μ α ί ρ η

Του πόνου μου, αδελφή, και της ντροπής,
γείρε στο στήθος μου.

Λ ο υ ί ζ α

(Καθώς συνέρχεται)

Σαν να 'δα ένα δαίμονα

φριχτό: ολόμαυρος και ασπρομάτης...

Στο κάρο του μ' εφώναζε ν' ανέβω. Απάνω
ήτανε όλο πεθαμένοι —και μουρμουρίζαν
μία φριχτή άγνωστη γλώσσα...

Πέστε μου, ήταν, αλήθεια, όνειρο;

Επέρασε από δω κανένα κάρο;

Ν έ ο ς

Έλα, Λουίζα,

ρίχτο έξω —όλος ο δρόμος ο δικός μας
απάνεμο αραξοβόλι είναι από το χάρο,
λημέρι του γλεντιού που τίποτα δεν το ταραίζει,
ωστόσο, ξέρεις, το μαύρο ετούτο κάρο
έχει το ελεύθερο παντού να ταξιδεύει.

Του οφείλουμε, λοιπόν, την άδεια να διαβαίνει.

Άκου, Ουέλσινχαμ: για να κοπάσουν οι τσακωμοί
και τ' άλλα όλα που συντρέχουν τις γυναικείες λιγοθυμίες,
τραγουδά μας ένα τραγούδι ελεύθερο και ζωντανό,
όχι από θλίψη εμπνευσμένο σκωτσέζικη,
παρά γιομάτο ορμή, γιομάτο Βάκχο,

τραγούδι γεννημένο όταν οι κούπες βράζουν.

Π ρ ό ε δ ρ ο ς

Τέτοιο δεν ξέρω, μα θα σας τραγουδήσω έναν ύμνο,
ύμνο προς δόξα της πανούκλας —τον έγγραφα
τη νύχτα που μας πέρασε καθώς σκορπίσαμε.
Παράξενο μεράκι μ' έπιασε για ρίμες
πρώτη φορά στο βίο μου! Ακούστε με λοιπόν:
Η βραχνιασμένη μου φωνή πάει στο τραγούδι.

Π ο λ λ ο ι

Ύμνο προς δόξα της πανούκλας! Ας τον ακούσουμε!

Ύμνο προς δόξα της πανούκλας! Έξοχα! Βrano! Βrano!

Π ρ ό ε δ ρ ο ς

(Τραγουδάει)

Όταν ο ρωμαλέος χειμώνας —κεσέμι λες
αβάσταγο— στις αναμαλλιασμένες του ορδές
μπαίνει μπροστά κι απάνω μας κινάει
τους πάγους και τα χιόνια,
αντίκρυ του τριζοβολάν τα παραγώνια:
το χειμωνιάτικό μας γλέντι αρχινάει.

Τώρα η βασίλισσα Πανούκλα —συμφορά δεινή—
κίνησ' η ίδια κι έρχεται, σοδιά τρανή
γυρεύοντας στα αλώνια της να θυμωνιάσει.
Νύχτα και μέρα στο φεγγίτη μας —που να την πάρει—
χτυπά με της νεκροταφής το φτυάρι...
Τι λέτε, τι να κάνουμε η μπόρα να περάσει;

Όπως από τον λυσσάρη τον Χειμώνα —ακριβώς
κι από την ίδια την Πανούκλα να ταμπουρωθούμε. Μπρος,
ανάψτε τη φωτιά, φέρτε κρασί να πιούμε,
με κέφι να βυθίσουμε το νου μες στα ποτήρια.
Με ξεφαντώματα —χαρές και πανηγύρια—
τη βασιλεία της Πανούκλας ανυμνούμε.

Έχει μεθύσι ο πόλεμος τρελό
και του γκρεμού τ' ακρόχειλο, θολό,
κι η θάλασσα η φουρτουνιασμένη
—τ' αγριεμένα κύματα, η μαύρη σκοτεινιά—,
της Αραπιάς ο ανεμοστρόβιλος κι η ανασεμιά
της ρήγισσας Πανούκλας η φαρμακωμένη.

Όλα της, όλα που μας πάνε στην καταστροφή
κρατάν για τη θνητή ψυχή μας μια κρυφή,
ανεξιχνίαστη, παράξεν' ηδονή.
Ποιός ξέρει, ίσως της αθανασίας
τάξιμο να 'ναι. Μακάριος όποιος τις ώρες της δοκιμασίας
τη συλλαβαίνει και μαντεύει τι μηνεί.

